ANDERSENOVY POHÁDKY.

DÍL 3.

HANS CHRISTIAN ANDERSEN

ANDERSENOVY
POHÁDKY

SVĚTOVÉ VYDÁNÍ

ILLUSTROVAL

PROF. HANS TEGNER

Z DÁNŠTINY PŘELOŽIL

JAROSLAV VRCHLICKÝ

Díl II.

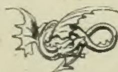

1902
NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA V PRAZE

Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

OBSAH

HANS CHRISTIAN ANDERSEN.

Velký mistr moderní pohádky, Hans Christian Andersen narodil se 2. dubna 1805 v Odense na ostrově Fyen z chudých rodičů. Otec byl švec. Hoch byl bystrý a čilý a jevil záhy veliké vlohy, sám si sestrojoval hry divadelní pro dětské, loutkové divadlo. Z těžkých počátků propracoval se k studiu a dostal se pomocí šlechetných příznivců na vysoké školy; dlouho hledal cestu různými pokusy v různých oborech poesie i prosy, ale nemohl se domoci dlouho velikého a pronikavého úspěchu. Cestoval pak, pobyl v Paříži a v Římě, vydal svazek básní, některé cestopisy a romány, i v dramatu se zkoušel, ale všecko minulo bez velikého, pravého dojmu. Našel se teprve v báchorce, v pohádce, kde dovedl spojiti měkký cit, bohatou obraznost a vtipnou satyru v malé okouzlující obrázky, které, původně pro děti určené, staly se brzy i hledanou a ceněnou lekturou dospělých. Jeho dobrota spojená s lehkou ironií a nad obojím zvláštní opar poesie prostonárodní vytvořily z pohádky pro děti celou říš bezmezné obraznosti, ve které se zrcadlila nejen současnost, nýbrž celý život lidský jako v pestrém kaleidoskopu. Sám nadán bohatou vynalézavostí opřel jí Andersen ještě o zkazky a pověsti domácí, a kde ani to nestačilo, přibíral prameny a motivy cizí, které však vždy přetvářil vlastním jemným humorem. Celkový jeho názor světa je optimistický. První báchorky a pohádky zůstaly i doma bez většího povšimnutí a byly to právě nejlepší a nejkrásnější všech (mezi nimi Křesadlo a Hrášková princezna). Teprve rozmnožená jich vydání a hlavně uznání ciziny učinila Andersena

slavným a světovým. Bachorky a pohádky jeho překládány do všech jazyků kulturních. Andersen zemřel zahrnut neobyčejnými poctami roku 1875 po tříleté těžké nemoci na ville blíže Kodaně.

Z velkého jeho životního díla mnohosvazkového a ve všech tóninách poesie, od lyriky přes román až k dramatu se rozpínajícího, zůstanou jeho Pohádky vždy svěží a vždy mu uhájí nesmrtelnost. Je v nich tolik přirozenosti, naivnosti, poesie, hluboké moudrosti životní, obraznosti pod závojem lehounké ironie, dobroty srdce, lidskosti, krásy a pravdy v dětském rouchu a podání, a přece i pro dospělé velké váhy a hloubky, že jen z tohoto pokladu pohádek, z této jedné struny jeho všestranné vlohy lze tušiti velikého básníka a ušlechtilé srdce lidské.

Prof. Hans Tegner původními illustracemi učinil pro Andersena tolik, co slavný literární historik dánský Jiří Brandes svými kritickými studiemi. Že se mu to podařilo, vidí český čtenář z tohoto našeho vydání.

Jar. Vrchlický.

RAJSKÁ ZAHRADA

BYL JEDNOU JEDEN PRINC,

Byl jednou jeden princ; nikdo neměl tolik a tak krásných knih jako on. O všem, co se kdy v světě zběhlo, mohl se tam dočísti a vše to viděti zobrazené v nádherných obrazech. O každém národu a každé zemi dozvěděti se tam mohl, pouze kde rajská zahrada jest, o tom slůvka v knihách všech nebylo. A rajská zahrada to právě byla, o které nejvíce přemýšlel.

Jeho babička vypravovala mu, když byl ještě docela maličký a hned potom do školy přijíti měl, že každá květina rajské zahrady jest nejsladším koláčem a v jejím kalíšku že jest nejjemnější víno ukryto. Na jedné květině jest nápis: Dějiny, na druhé zeměpis, na jiné násobilka; třeba jen ochutnati koláč, hned umí žáček svou úlohu, a čím více jí, tím se víc dějepisu a zeměpisu naučí.

Tenkrát věřil tomu. Ale když vyrostl, víc se učil a zmoudřel, pochopil ovšem, že nádhera zahrady rajské přece asi bude docela jiná.

»Ó, že trhala Eva se stromu poznání! Proč jedl Adam z ovoce zapovězeného! Nebyl bych se dal k tomu svésti a hřích by byl nikdy nepřišel do světa!«

To říkal, když byl docela malé pachole, ale to říkal i později, když mu bylo 17 let. Po rajské zahradě neslo se jeho všecko myšlení a toužení.

Jednoho dne kráčel lesem docela sám, toť bylo jeho zábavou největší.

Nastával večer. Mračna se stahovala a spustil se déšť, jakoby nebe bylo jediným velikým jezem, zkad se voda hrnula. Byla čirá noc; brzy smekal se princ po mokré trávě, brzy klopýtal přes hladké kamení ze skalné půdy vyčnívající. Všecko mokvalo a na ubohém princi nebylo nitky suché. Přes velké balvany, přes které voda z hustého mechu se řinula, musil zrovna přelézati. Byl by div nepadl a sotva se dále vléci mohl. Tu slyšel najednou zvláštní hučení a viděl před sebou velikou, jasně osvětlenou sluji. Uvnitřku plápolal oheň, tak velký, že bylo by možno, upéci celého vola na něm. A k účeli tomu sloužila tato jeskyně skutečně; nebo na rožni tkvěl tam nádherný jelen se statnými parohy, který pomalu otáčen byl mezi dvěma useknutými stromky. Starší žena, velká a silná jako chlap, seděla u ohně a házela poleno za polenem do ohnivého žáru.

»Pojď jen blíže!« oslovila prince, »posaď se u ohně, ať si oděv usušíš!«

»Ale je zde hrozný průvan,« pravil princ sedaje na zemi.

»Ovšem, ale bude ještě hůře, až se mí synové domů navrátí,« odpověděla žena. »To je totiž sluj větrů a moji synové jsou čtyři větry světa. Chápeš, co myslím?«

»Zajisté, ale kde jsou tvoji synové?«

»Jeden blázen může se více ptáti, než deset moudrých zodpovídá,« odvětila žena. »Moji synové jsou plnoletí a neptají se mne teprve o dovolení. Hrají si tam nahoře v prostoru světovém míč s oblaky.« Při tom ukázala k výši.

»Ach tak,« pravil princ. »Však mimochodem řečeno, trochu si prudce na mne vyjíždíte a nejste tak vlídná, jako jiné paní, s kterými jsem se kdy setkával.«

»Ovšem, ty nemají ničeho jiného na práci, já však musím býti prudká a tvrdá, mám-li své děti udržeti v kázni. A to svedu, ačkoliv jsou to praví hlaváči. Vidíš ty čtyři pytle visící tam na protější zdi? Těch se bojí zrovna tak, jako ty jsi se bával metly za zrcadlem. Já již dovedu svou havěť zkrotit, to mi věřit mužeš. Strčím je prostě do pytle bez všech

okolků. Tam sedí pak a já jich dříve nepustím, pokud to za dobré neuznám. Však tu jest jeden!«

Byl to severák a přinesl s sebou pravou ledovou zimu. Velká zrna krup padala na zem a vločky sněhové kol jen vířily. Jeho spodky a kabátec byly z medvědí kůže a čepici z tuleně měl až přes oči staženou. Dlouhé rampouchy visely mu z vousů a jedna kroupa za druhou padaly s jeho límce lemovaného kožešinou.

»Nechoďte hned k ohni!« pravil princ. »Mohl byste dostat oznobeninu do obličeje i na ruce!«

»Oznobeninu!« odpověděl vítr a zasmál se hlasitě. »Mráz, toť právě má rozkoš největší. Ale co pak ty jsi za krejčíka? Jak přišel jsi do jeskyně větrů?«

»On jest můj host,« pravila stará, »a nejsi-li s tímto vysvětlením spokojen, můžeš táhnouti do pytle, rozumíš?«

To pomohlo a severák vypravoval, odkud přichází a kde byl poslední měsíc.

»Přicházím od ledového moře,« začal severák, »byl jsem s ruskými lovci velryb na medvědím ostrově. Seděl jsem na kormidle a spal, když vyjeli ze severního předhoří do moře. Kdykoli jsem se mezi plavbou probudil, projel mi racek nohami. To je zvláštní pták; zatřepe jednou prudce perutěmi a pak je drží docela bez hnutí natažené a přec letí rychle dál.

Jen nevypravuj tak obšírně!« pravila matka. »A pak jsi tedy přišel na medvědí ostrov?«

»Zajisté, a překrásně tam bylo! To jest půda jako k tanci stvořená — plochá jako talíř! Do pola jíhnoucí sníh na mechu, ostré kamení a kostry velryb a lodních medvědů leží mezi tím, vypadá to jako paže a hnáty obrů, které by tu plesnivěly. Věřil bys, že jich slunce nikdy neosvítilo. Foukal jsem trochu do mlhy, aby mohli lidé objeviti vytouženou kůlnu. Byla to chata z trosek lodních vystavěná a kožemi velryb potažená. Vnitřní stranu koží obrátili nahoru, a tak vypadal dům jako červeně a zeleně natřený. Na střeše seděl živý ledový medvěd a bručel. Já šel na břeh, rozhledl se po ptačích hnízdech a pozoroval ještě holá mláďata. Otvírala zobce a křičela po potravě. Tu jsem jim foukl do chřtánů, aby se učili přímo zobáky držeti. Zcela dole u břehu válely se mroži jako velcí červi, čili jako obrovští chlistové s prasečími hlavami a na loket dlouhými zuby.

»Vypravuješ dobře, můj synu,« pravila matka, »mně se již při poslouchání sbíhá voda v ústech.«

»Pak jsme šli na lov! Harpuna byla velrybě do prsou vražena, až kouřící proud krve jako vodotrysk na led stříkl. Tu jsem i na svou hru pomýšlel; zvedl jsem se a ukázal své umění, tak že čluny mých plavců dostaly se v zajetí nebetyčných ledovců. Hu! jak hvízdali a křičeli na lodích! Ale já

hvízdal ještě hlasitěji! Pobitá zvěř, bedny, lanoví, všecko musilo býti na led vyházeno. Sválo jsem na to vločků sněhových a nechal je hnáti v sevřených ledovci člunech s celou jich kořistí k jihu, aby tam slané vody okusili. Nedostali se nikdy k ostrovu medvědímu.«

»To zle jsi udělal,« pravila matka.

»Ale co jsem dobrého udělal, ať vypravují druzí!« pravil severák. »Tu přichází též bratr od západu. Ten jest mi ze všech nejmilejší, je z něho cítiti moře a líbezný chládek s sebou přináší.«

»Je to snad malý zefír?« ptal se princ.

»Ovšem, že je to zefír,« odpověděla stará, »ale on není tak malý, před lety byl hezký hoch, ale to již minulo.«

Ano, vypadal jako divoch a měl klobouk s velkou střechou svislou, aby se neporanil. V ruce třímal kyj z dřeva mahagonového, který si přinesl z amerických pralesů. S něčím menším se nespokojil.

»Odkud přícházíš?« ptala se matka.

»Z pralesů,« odpověděl, »kde husté liany nepроniklou pustinu mezi stromy tvoří, kde vodní had se válí v trávě vlhké a lidé se zdají zbytečnými.«

»Cos tam dělal?«

»Pozoroval jsem hlubokou řeku, viděl, jak se řítí se skal, k prachu se taví a až k oblakům lítá, aby duhu nesla. Viděl jsem divokého bůvola plavati v řece. Ale proud jej s sebou strhl, hnal se s rojem divokých kachen, které se blíž vodopádu vznesly do povětří, ale on musil dolů. To byla radost. Také jsem rozpoutal bouři, že staré kmeny byly z kořenů vypáčeny a roztříštěny na padrť.«

»A jiného jsi nedělal?« ptala se stará.

»Přece! Dělal jsem kotrmelce přes savany, hladil jsem divoké koně a střásal kokosové ořechy. Ó, mohl bych toho napovídat, ale nemusíme všecko říci, co víme. Není-li pravda, milá matko?« Při tom políbil svou matku tak divoce, že by se byla div nezkácela. Byl to opravdu divoký hoch.

Nyní vstoupil jižní vítr. Měl turban a plášť beduinský.

»Hu, tady je zima!« pravil a házel ještě dříví do ohně. »Lze poznati, že severák první sem přišel.«

»Pa,« odvětil tento, »zde je takové horko, že by se tu upekl ledový medvěd.«

»Ah, ty jsi sám ledový medvěd!« odvětil jižní vítr.

»Mám vás snad strčiti do pytle?« ptala se stará. »Ty, jižní větře, usaď se tam na balvan a vypravuj, kde ty jsi byl.«

»V Africe, milá matko,« odpověděl. »Byl jsem s Hotentoty na honbě lvu v zemi Kafrů. Na rovinách tam roste tráva a ta jest zelená jako olivy. Tam tančí antilopa a pštros běžel se mnou o závod. Ale já ho ještě před-

honil. Přišel jsem na poušti až k žlutému písku, kde to vypadá jako na dně mořském. Tam jsem padl na karavanu; zabíjeli právě posledního velblouda, aby pitné vody získali. Ale měl jí jen málo v žaludku. Slunce sálalo s hůry a písek chrlil horoucí žár z dola. Bez konce táhla se poušť. Tu válel jsem se v jemném písku a zvířil jej ve velkých sloupech. To byl rej! Tos měla viděti jak ztrnulý stál tu dromedár a jak kupec rychle stáhl kaftan přes hlavu! Vrhl se přede mnou na zem, jako před Allahem, svým Bohem! — Nu, jsou pochováni, nade všemi se vypíná pyramida z písku. Až ji jednou odfouknu, pak zbělí slunce jejich kosti a pak uvidí cestující, že i tu dříve lidé byli, dnes by to nikdo nevěřil.«

»Konal jsi tedy jen samé zlo,« pravila matka. »Pryč s tebou do pytle!« A než se nadál, byl uchopen kol těla a zavřen do pytle. Válel se v něm po zemi; ale matka si sedla na pytel a tu musil již klidně ležeti.

»To máš vskutku nezdárné syny!« pravil princ.

»Ovšem,« odpověděla, »ale dovedu je též potrestati. Však tu jest čtvrtý.«

Byl to východní vítr, který se objevil v čínském kroji.

»Tak přicházíš odtamtud?« ptala se matka. »Myslila jsem, že jsi byl v rajské zahradě!«

»Tam poletím až zítra,« pravil vítr východní. »Zítra bude tomu zrovna sto let, co jsem tam byl naposled. Teď přicházím z Číny, kde jsem dul kol porcelánové věže, až všecky zvonky cinkaly na ní. Dole na ulici byli mandarini biti, hole bambusové roztlučeny o ně, a přece byli to úředníci od prvního až do devátého stupně. Křičeli: ‚Tisíc díků, můj otcovský dobrodinče!‘ Ale vážně to nemyslili, a já zpíval ‚tsing, tsang, ton‘ a zvonil všemi zvonečky.«

»Prováděls opět rozpustilosti!« pravila stará. »Jak dobře, odejdeš-li zítra do rajské zahrady. To má vždy dobrý vliv na tebe. Pij tam jen hodně ze zdroje moudrosti a přines mi též láhvičku té vody.«

»Dobrá, nezapomenu na to,« pravil východní vítr. »Ale proč jsi zavřela bratra do pytle? Ven s ním! Musí mi vypravovat o ptáku fénixovi; nebo o něm chce princezna v rajské zahradě vždy slyšeti, kdykoliv ji po stu letech navštívím. Pojď, otevři pytel a pusť jej ven, pak budeš mou milou, sladkou matkou a já ti dám dvě kapsy čaje zeleného a čerstvého, jak jsem jej sám tam natrhal.«

»No, k vůli čaji a že jsi můj mazánek, chci pytel otevříti.« Učinila tak a jižní vítr vylezl ven. Ale byl docela na rozpacích, snad proto, že tu byl cizí princ.

»Tu máš palmový list pro princeznu,« pravil jižní vítr. »Starý pták, fénix, jediný na celém světě, dal mi jej. Zobákem svým vryl tam celý popis svého století. Tedy si to sama může přečísti. Já viděl na vlastní oči,

jak si pták fénix vlastní hnízdo zapaluje, tam sedí a shoří jako choť Indová. Hu! jak praskaly ty suché větve! Byl to strašný kouř a dým! Konečně všecko vybuchlo vysoko a starý pták fénix byl spálen. Jen vejce jeho leželo v ohni žhoucím; padlo náhle s velkým praskotem a mladý fénix z něho vyletěl. Teď je vladařem všech ptáku a jediný pták světa. Do palmového listu, který jsem ti dal, vykloval díru jako na pozdrav princezně.«

»Ale dříve se dáme do jídla,« pravila matka větrů, a pak sedli si všickni pěkně dohromady a jedli pěkně upečeného jelena. Princ seděl vedle východního větru a brzy se dobře spřátelili.

»Pověz mi přec,« pravil princ, »jaká že to princezna, o které tolik řeči bylo, a kde vlastně leží ta rajská zahrada?«

»Vysoko, vysoko,« odpověděl východní vítr. »Chceš-li tam, musíš zítra se mnou odcestovati. Ale musím ti říci, že od dob Adama a Evy žádný člověk tam se nedostal, to přece znáš z biblické dějepravy.«

»Ba ovšem,« odpověděl princ.

»Když byli tenkrát vyhnáni, propadla se zajisté rajská zahrada do země; zustalo jí však teplé její slunce, mírný její vzduch a veškerá její nádhera. Teď tam bydlí královna vil. Tam je též ostrov blaženosti, kde je tak milo prodlévati. Sedni si zítra na má záda a vezmu tě s sebou. Myslím, že to již pujde. Ale pro dnešek dosti o tom, nebo chci již spáti.«

Pak spali všichni spolu.

Za časné hodiny ranní probudil se princ a podivil se nemálo, že se octl již vysoko nad oblaky. Seděl na zádech východního větru, který jej pečlivě držel. Vznášeli se tak vysoko ve vzduchu, že lesy, pole, řeky a jezera pod nimi jako na mapě se rýsovaly.

»Dobré jitro!« pravil východní vítr. »Můžeš si ještě trochu klidně pospati, nebo na pláni pod námi toho mnoho neuvidíš, leda snad bys dostal chuť, kostelní věže počítati, stojí jako tečky křídou na zeleném poli dole.« Zeleným polem myslil louky a pole.

»Bylo to nezdvořilé, že jsem se s tvou matkou a tvými bratry nerozloučil,« podotkl princ.

»Kdo spí, je omluven,« odpověděl východní vítr. A nyní letěli ještě rychleji, což se mohlo dle vrcholků stromů pozorovati. Jak přes ně pospíchali, šuměly všecky haluze a listy. Bylo lze totéž pozorovati na jezerech a mořích, nebo kdekoli létli, zvedaly se vlny a velké lodě se hluboko potápěly do vody jako plovoucí labutě.

K večeru, když se stmívalo, poskytovala velká města čarovný pohled. Brzy tu, brzy tam zatřpytila se v hloubi světla. Vypadalo to zrovna tak, jako když se zapálí kus papíru a vidíme tryskati tolik malých jiskerek, které opět rychle mizí; bylo to jako zástup dětí ze školy domů pospíchajících. Princ tleskal, ale východní vítr žádal jej, aby raději toho nechal a pevně

se držel, mohl by jinak spadnouti dolu na zem anebo docela zustat vězeti na některé kostelní věži.

Orel nad tmavými lesy ovšem lítá lehce, ale východní vítr letěl mnohem lehčeji. Kozák na svém koni lítá divoce stepí, ale ještě divočejším cvalem hřměl princ dál a dál.

»Teď můžeš viděti již Himalayu!« pravil východní vítr. »To jest nejvyšší pohoří světa, a brzy se již octneme u zahrady rajské.« Obrátili se nyní poněkud k jihu a brzy vystupovala k nim vuně koření a květin. Fíky a granátová jablka rostla divoce a plané víno neslo modré a červené hrozny. Zde se spustili oba a natáhli se v měkké trávě, kde květy větru se ukláněly, jakoby je přívětivě chtěly uvítati.

»Jsme již teď v rajské zahradě?« ptal se princ.

»Posud nikoli!« odpověděl východní vítr. »Ale hned tam budeme. Vidíš tam tu skalní stěnu a velkou jeskyni, před níž úponky révové jako velké zelené záclony splývají? Tudy musíme projíti. Ale jen se pevně zaviň do svého pláště; nebo ačkoliv zde slunce prudce pálí, přece o krok dále odtud je ledová zima. Pták, který tam kolem sluje letí, má venku jedno křídlo v žhoucím slunci, ale druhé uvnitř v studeném mrazu.«

»A to je cesta k ráji?« ptal se princ.

Vjeli do sluje. Hu! Jak nesnesitelná byla tam zima! Ale dlouho to netrvalo. Východní vítr rozestřel svá křídla a ta leskla se jako třpytící se oheň. Jaká divuhodná skrýš to byla! Velké balvany, s nichž voda v krupějích stékala, visely v divných útvarech nad nimi od stropu. Brzy byla cesta tak úzká, že musili lézti po rukách i po nohách, brzy tak prostranná a volná jako na šírém vzduchu. Místy to vypadalo jako hřbitovní kaple s němými píšťalami varhan a zkamenělými prapory.

»Zdá se mi, že jdeme cestou smrti do rajské zahrady,« pravil princ Ale východní vítr neodpověděl slova, nýbrž kynul jen ku předu. Tu jim zazářilo nejnádhernější modré světlo vstříc. Balvany před nimi tajily se víc a více v mlhu, která byla konečně tak jasná a průhledná, jak bílý oblak v záři měsíčné. Teď je obklopoval tak líbezný a jemný vzduch, čerstvý jak na horách a vonný jako mezi růžemi v údolích.

Řeka tam tekla čistá jako vzduch a ryby v ní se leskly jak stříbro a zlato; purpuroví úhoři, z nichž při každém hnutí modré jiskry lítaly, hráli si dole ve vodě; široké listy vodních růží svítily v barvách duhových a květina byla hořícím plamenem, které voda potravu dávala zrovna jako hořící lampa z oleje potravu béře. Pevný mramorový most, ale zdělaný tak jemně a uměle jako z krajek a skleněných perel, vedl přes řeku k ostrovu blaženosti, kde kvetla rajská zahrada

Východní vítr vzal prince do své náruče a přenesl jej.

Tu zpívaly květiny a listy nejkrásnější písně z dob jeho dětství, ale tak čarokrásně, jak by to žádný hlas lidský zazpívati nedovedl.

Byly to palmovníky či obrovské vodní rostliny, co zde rostlo? Tak šťavnatých a velkých stromů princ ještě nikdy neviděl. V dlouhých květinových řetězích visely tu nejzvláštnější úponkovité rostliny, které se jen na pokrajích starých legend anebo jich začátečními písmenami proplétají. Byly to nejpodivnější složky ptáků, květin a úponků. Těsně vedle v trávě stálo stádo pávů s otevřenými, zářícími chvosty. Ano, bylo tomu skutečně tak! Ale když se jich princ dotknul, spozoroval, že to nebyla zvířata, nýbrž rostliny, velké terče, které zde jako nádherné páví chvosty svítily. Lvi a tygři skákali jako mrštné kočky křovinami vonícími jako květy olivy, a tito lvové a tygři byli docela krotcí. Lesní holub, jehož peří třpytilo se jako nejkrásnější perla, hladil křídly hřívu lva a jindy tak plachá antilopa stála klidně a kývala hlavou, jakby si rovněž spolu hráti chtěla.

Nyní přišla víla rajská. Její šaty svítily jako slunce a obličej její byl jasný jako tvář šťastné matky, která se hodně ze srdce těší svému dítěti. Byla mladá a líbezná, šaty její plály jako slunce a nejkrásnější dívky, každá se zlatou hvězdou ve vlasech, ji provázely.

Východní vítr podal jí popsaný list od ptáka Fénixe a oči její zazářily radostí. Vzala prince za ruku a vedla jej do zámku, jehož stěny jako nejnádhernější tulipánový list proti světlu složený svítily. Strop byl jedna veliká, zářící květina a čím déle se do něho kdo díval, tím hlubší zdál se její kalich. Princ přistoupil k oknu a díval se jednou tabulí. Tu viděl strom poznání s hadem. Adam a Eva stáli těsně vedle.

»Což nebyli vyhnáni?« ptal se. Víla se usmála a pravila, že čas na každé z oken obraz jejich vpálil, ale to že nejsou takové obrazy, jaké lze vídati obyčejně. Ne, v těchto jest život. Listy a stromy se pohybovaly a lidé přicházeli a chodili v nich jako v zrcadle. Princ díval se jinou tabulí a uzřel v ní Jakubův sen s žebříkem nebeským a andělé vznášeli se velikými křídly nahoru a dolů. Ano všecko, co se událo na tomto světě, žilo a pohybovalo se na těchto skleněných deskách; takové umělecké malby mohl ovšem vpáliti jen čas.

Víla se usmála a zavedla jej do velkého a vysokého sálu, jehož stěny byly jako průsvitné obrazy, na nichž jeden obličej byl krásnější než druhý. Nesčetný počet blažených byl tam zobrazen, usmívali se a zpívali a všecky jejich hlasy pojily se v jednu, jedinou a okouzlující melodii. Nejvyšší tváře byly tak malé, že vypadaly menší než nejmenší ružové poupě, které jest jediným bodem označeno. V středu sálu stál velký strom se svislými, bujnými haluzemi, velká a malá zlatá jablka visela jako kdoule mezi zelenými listy. To byl strom poznání, z něhož Adam a Eva jedli.

Z každého listu kapala červená, třpytná krůpěj rosná; bylo to, jakoby strom krvavé slzy plakal.

»Nyní vstoupíme do člunu,« pravila víla, »a pak se trochu občerstvíme na vodě. Člun se sice kymácí, ale z místa se nepohne, přes to potáhnou před námi všecky končiny celého světa. A byl to pozoruhodný pohled, jak se celý břeh začal pohybovati. Přišly vysoké, sněhem pokryté Alpy s mraky a tmavými lesy smrkovými, alpský roh žalně lkal a pastýř halekal vesele v údolí. Pak skláněly stromy bananové svoje dlouhé, svislé haluze nad člun, černé jak uhel labutě plouly po vodě a nejpodivnější zvířata a květiny ukazovaly se na břehu. Byla to Australie, pátý díl světa, která s vyhlídkou na své modré hory kolem se mihnula. Bylo slyšeti zpěv kněží a viděti tanec divochů při zvuku bubnu a kostěných pozounů. Egyptské pyramidy čnící až v oblaka, sporážené sloupy a sfingy půl v písku zasypané táhly kolem. Severní zář plála nad ledovci zemí polárních, to byl ohňostroj, který nedovedl nikdo napodobiti. Princ byl blažen a viděl stokrát víc, než zde můžeme vypravovati.

»A mohu zde pro vždy zůstati?« ptal se.

»To jest zcela na tobě,« odpověděla víla. »Nezachce-li se ti jednou po tom, co jest zakázáno, můžeš tu zůstati pro vždycky.«

»Ó, já se nikdy nedotknu jablek na stromu poznání!« odpověděl princ. »Jeť tu tisíce plodů, které jsou zrovna tak krásné, jak ona jablka.

»Zkoušej se sám a nejsi-li dost silný, vrať se s východním větrem, který tě sem přinesl, opět zpátky. On letí teď nazpět a vrátí se opět za sto let. Čas ti zde ovšem tak rychle uteče, jakoby to bylo pouze sto hodin, ale pro pokušení a hřích je to jistě času dost. Každého večera, když se od tebe odloučím, musím na tebe zavolati ‚Pojď se mnou! pojď se mnou!‘ Musím na tebe i rukou kývati, ale ty nesmíš jíti za mnou. Zůstaň jen a nechoď za mnou, nebo každým krokem poroste touha tvoje. Přijdeš do síně, kde roste strom poznání; já spím pod jeho vonnými, svislými haluzemi. Ty se skloníš nade mnou a já se musím usmáti na tebe, a sotva mi vtiskneš polibek na ústa, propadne se ráj hluboko do země a bude ztracen pro tebe. Ostrý vítr pouště ovane tebe, studený déšť bude kapati z tvých vlasů; starost a hoře bude tvým údělem.«

»Já zůstanu!« pravil princ. Tu jej políbil východní vítr na čelo a pravil: »Buď silný, po stu letech se tu opět sejdeme. Buď zdráv! Buď zdráv!« — Roztáhl svoje velká křídla; leskla se jako blyskavice o žních anebo jako severní záře v zimě. »Buď zdráv! Buď zdráv!« volaly květiny a stromy. Čapi a pelikáni letěli v dlouhých řadách jako vlající stuhy s ním a doprovázeli jej až k hranicím zahrady.

»Teď začneme své tance,« pravila víla, »a ke konci, zrovna při slunce západu, budu tančiti s tebou. Uslyšíš-li pak, že zavolám na tebe:

‚Pojď za mnou!‘ pak toho nedělej, sto let musím to denně opakovat, ale každým vítězstvím nad sebou nabudeš vždy více síly a konečně na to ani mysliti nebudeš. Dnes večer stane se tak poprvé. Teď jsem tě varovala.«

Na to vedla jej víla do velkého sálu z bílých, průhledných lilijí, jichž zlaté prášníky tvořily malou, zlatou harfu, která zněla jako housle a flétny. Nejkrásnější dívky, oblečené ve vlající flór, že půvabné údy prokmitaly, vznášely se v tanci sem a tam a zpívaly, jak krásný je život a že nikdy neumrou a že rajská zahrada věčně pokvete.

Slunce zapadalo; celé nebe bylo jedno ohnivé moře, dodávající liliím zdání nejnádhernějších ruží. Princ pil kypícího vína, které mu dívky podávaly, a cítil blaženost jak nikdy před tím. Viděl, jak pozadí síně se otevřelo: strom poznání zářil v takovém lesku, až mu oči přecházely, jemný, sladký odtamtud zaznívající zpěv připomínal mu hlas jeho matky a bylo mu, jakoby zpívala: »Mé dítě, mé milované dítě!«

Nyní zakývala víla a zvolala něžně: »Pojď za mnou! Pojď za mnou!« A on se vrhnul za ní a zapomněl na svůj slib, zapomněl naň již první večer, a ona jen kývala a se usmívala. Kořenná vůně kolem byla stále silnější, harfy zněly vždy libezněji a bylo mu, jakoby miliony usmívajících se hlav v síni, kde rostl strom, naň kývaly a zpívaly: »Třeba poznati všecko, člověk jest pánem země!« A nebyly to více krvavé slzy, co padalo s listů stromu poznání, ne, samé červené, třpytivé hvězdy to byly. »Pojď za mnou! Pojď za mnou!« zněly chvějící se tóny, a při každém kroku planuly tváře princovy více, jeho krev kypěla divočeji. »Musím, musím!« pravil, »není to hříchem a nemůže to býti! Proč nejíti za krásou a radostí? Jen podívati se chci, jak spí! Nedám-li se jen strhnouti a ji nepolíbím, neztratím ničeho, a to jistě provedu. Jsem silný a mám pevnou vůli.«

A víla shodila zářící svůj šat, ohnula haluze zpět a v nejbližším okamžiku zmizela za nimi.

»Posud jsem nehřešil,« pravil princ, »a také nebudu.« Ale přece rozhrnul větve; tu ležela a spala již tak svůdně, jak jen rajská víla býti může. Usmívala se ve snu, on sklonil se nad ní a viděl, jak se slzy chvějí pod jejími víčky.

»Pláčeš pro mne?« zašeptal. »Ó neplač, nádherná ženo! Nyní teprve chápu štěstí ráje; proudí mou krví a naplňuje moje myšlenky; cítím sílu cheruba a věčný život v svém zemském těle. Ať věčná noc mne zahrne, jediná minuta jako tato jest dosti bohatství!« A on zlíbal slzy jejích očí; jeho ústa se dotkla úst jejích . . .

* * *

V tom zaburácela rána hromová; rána hromová tak hlasitá a děsná, jakou ještě nikdo neslyšel, a všecko se řítilo dohromady. Krásná víla a ráj se propadly, hloub a hloub klesaly ustavičně. Princ viděl, jak se řítí v tmavou noc, až jen jako malá, třpytící se hvězdička svítilo to v daleké dálce. Úzkost smrtelná projela mu tělem, zavřel oči a ležel dlouhý, dlouhý čas jako mrtvý.

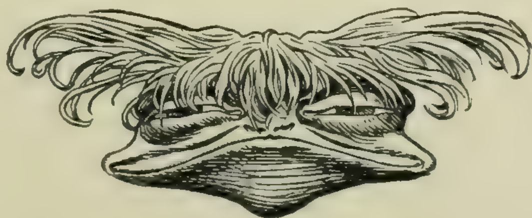
Studený déšť pral mu v obličej, ostrý vítr jej ovíval, tak že se mu konečně smysly vrátily.

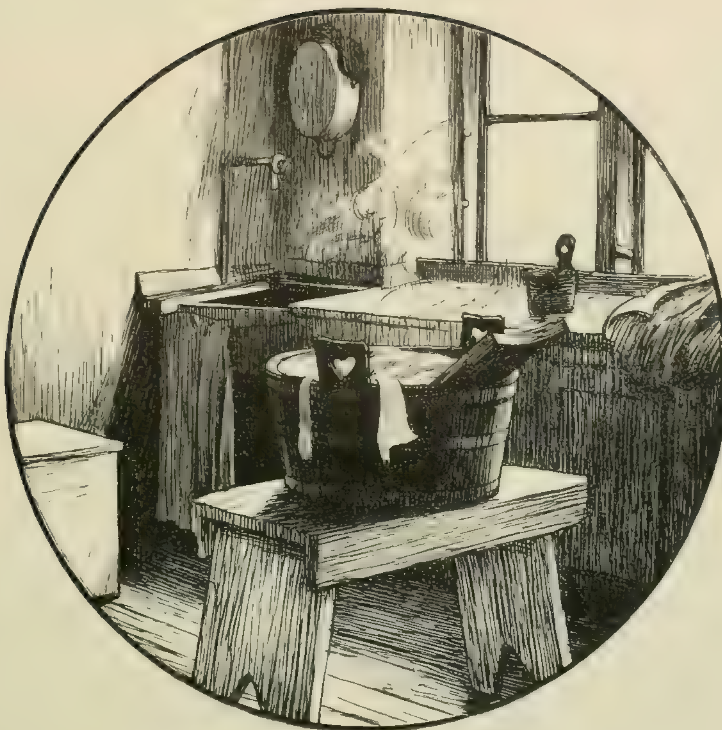
»Co jsem to učinil!« zasténal. »Hřešil jsem jako Adam, ano hřešil jsem, až ráj se propadl pode mnou!« Otevřel oči; hvězdu v daleké dálce, která mu svítila jako ráj ztracený, viděl posud — byla to jitřenka na nebi.

Vztyčil se a viděl, že jest ve velikém lese blízko jeskyně větrů, a matka jejich že sedí vedle něho. Vyhlížela hněvivě a s hrozbou pozvedala rámě.

»Hned první večer!« pravila. »Ano, to jsem si hned pomyslila. Kdybys mým synem byl, musil bys do pytle.«

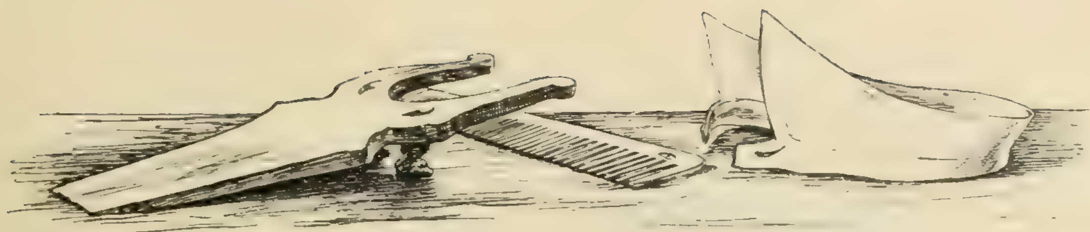
»Tam také přijde,« pravila Smrt. Byl to silný, starý muž s kosou v ruce, s velkými, černými křídly. »Položen bude do rakve, ale ne hned. Jen si jej poznamenám a nechám jej pak nějakou dobu po zemi putovati, aby odpykal své hříchy a stal se dobrým a lepším. Jednou přijdu z nenadání, když si toho nejméně vzpomene, pak jej vložím do černé rakve, vezmu ji na hlavu a vyletím s ním nahoru k hvězdám. I tam kvete rajská zahrada. A je-li dobrý a zbožný, smí vstoupiti do ní. Je-li však jeho myšlení a snažení zlé a jeho srdce plno hříchů, pak se propadne s rakví hloub než se propadl ráj a teprv za tisíc let jej opět vytáhnu, aby buď ještě hlouběji klesl, anebo byl tam nahoru mezi zářící hvězdy přesazen.«

LÍMEC

BYL JEDNOU JEDEN UROZENÝ KAVALÍR

Byl jednou jeden urozený kavalír, jehož jediným domácím nářadím byl zouvák a hřeben. Za to měl nejkrásnější límec na celém světě, a o tomto límci chci vám povídku vypravovati.

Límec byl zrovna v stáří, kdy se myslívá na ženění, a tu se jednou stalo, že se v prádle setkal s jedním podvazkem.

»U sta hromů!« zvolal límec; »po celý život svůj jsem neviděl tak štíhlou, jemnou, něžnou a útlou dívku; smím se ptáti, jak se jmenujete?

»To vám nepovím,« odpověděl podvazek.

Kdepak bydlíte?« ptal se límec.

Ale podvazek byl velmi stydlivý a plachý a myslil, že to nesmí říci.

»Jste asi pás,« pravil límec; »pás, který se kolem těla nosí? Vidím, že jste stejně užitečná jako ozdobná, má drahá slečinko!

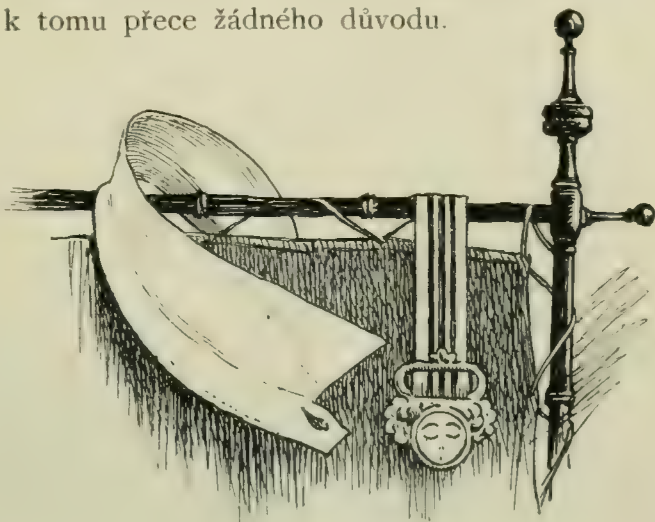
Jak si můžete dovolovati takto hovořiti se mnou?« pravil podvazek. »Nedal jsem vám k tomu přece žádného důvodu.

Je-li člověk tak spanilý jako vy,« odvětil límec, »je to již důvod dostatečný.«

»Nepřibližujte se ke mně příliš,« pravil podvazek; »vypadáte mi skoro jako nějaký pán.«

»Jsem také velmi urozený kavalír,« pravil límec; »mám zouvák a hřeben.«

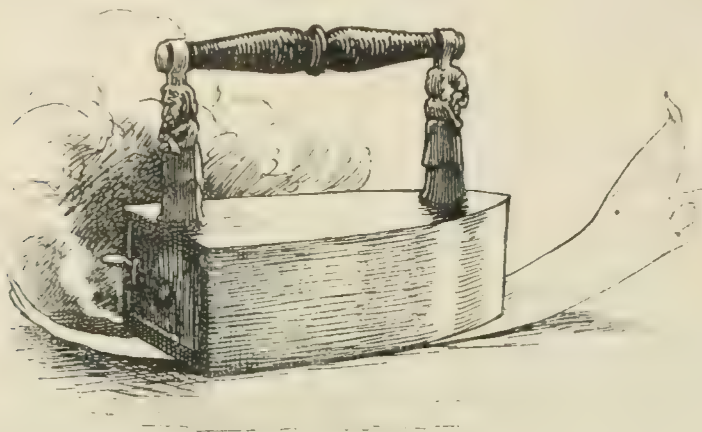
Ale to nebyla pravda. Tyto patřily jeho pánu, on se jen tím chlubil.

»Nepřibližujte se mi!« křičel podvazek znova. »Tomu nejsem zvyklý.«

»Jaká to choulostivost!« pravil límec. Hned na to byl z prádla vzat, naškroben, na slunce pověšen, na žehlicí prkno položen, a pak přišla horká cihlička.

»Paní, milá paní vdovo, ach, mne to velice pálí, cítím, že se jiným stávám, přicházím docela z míry! Vypálíte mi díru! Já vás chci si vzíti za ženu!

»Ty ničemo!« odpověděla cihlička a přejela hrdě přes límec; neboť se domnívala, že je parním kotlem, který jede po dráze a vozy má tahati. »Ničemo!« pravila ještě jednou.

Límec byl na straně poněkud roztřepen, a tak sáhnuto k nůžkám, aby třepení bylo odříznuto.

»Aha,« pravil límec. »Jste snad baletka? Jak umíte nožky roztahovati! To je to nejrozkošnější, co jsem kdy viděl. Tohle po vás žádný člověk nedovede.«

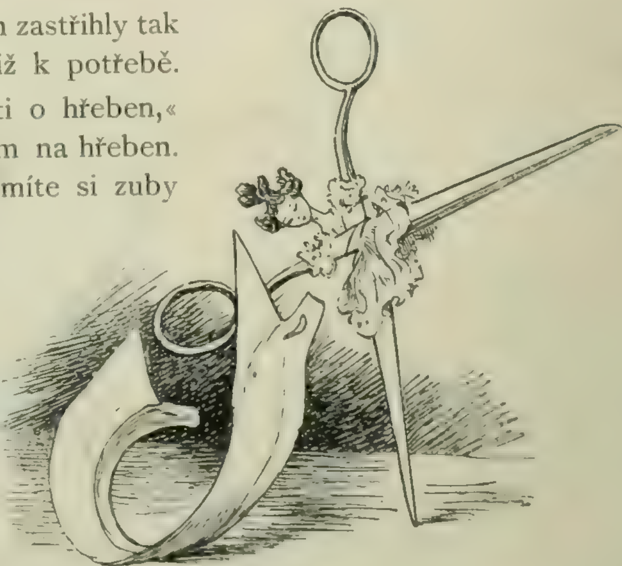
»To také vím!« odpověděly nůžky.

»Zasloužila byste býti hraběnkou,« pravil límec. »Ale ach, všecko, co mám, jest urozený kavalír, zouvák a hřeben. Jen kdybych měl hrabství!«

»Má to snad býti návrh k sňatku?« ptaly se hněvivě nůžky a při tom zastřihly tak hluboko do límce, že nebyl již k potřebě.

»Musím se teď ucházeti o hřeben,« pravil límec a obrátil se s tím na hřeben.

»Je to podivem, jak umíte si zuby v čistotě zachovati, ctěná slečno! Nemyslila jste nikdy na vdávání?«

»Toť se rozumí samo sebou,« odpověděl hřeben; »jsemť zasnouben se zouvákem.«

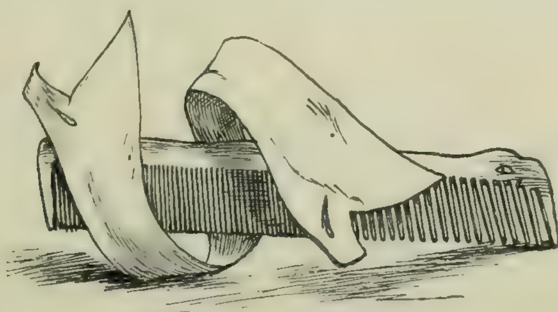
»Zasnouben!« zvolal límec, a poněvadž zde nikoho nebylo, s nímž by se byl mohl zasnoubiti, zapřisáhl se, že se více už nikdy ženiti nebude.

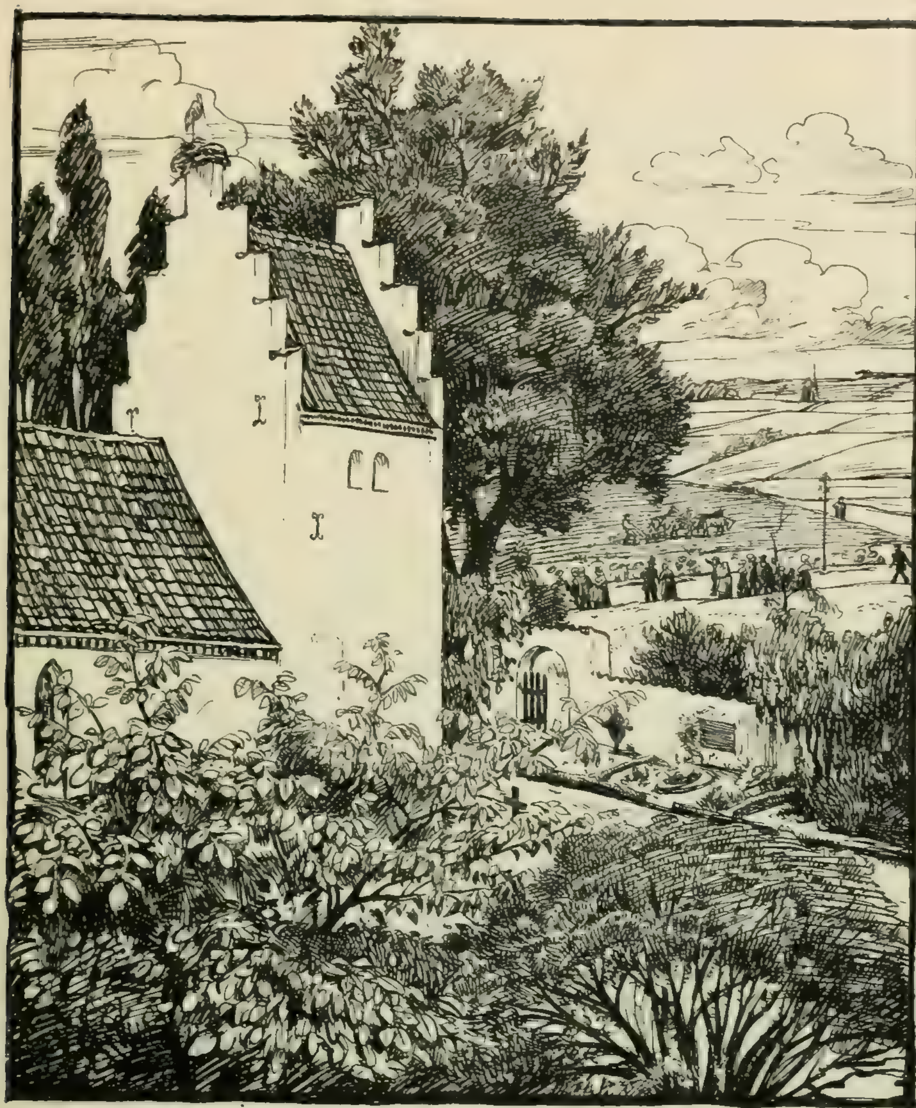
Po nějaké době putoval límec do pytle hadráře a odtud do stoupy. Tam byla velká společnost hadru; jemnější zvlášť a hrubší také zvlášť, jak se to již patří. Měli si všecky co povídati, ale límec přece nejvíce ze všech; byl to pravý vychloubač.

»Já měl strašnou spoustu milostných dobrodružství,« vypravoval; »ani chvilku neměl jsem pokoje! Ale já byl též pravý, naškrobený kavalír! Také jsem měl hřeben a zouvák, těch však jsem nikdy nepotřeboval. Měli jste mne tenkrát vidět, když jsem byl čerstvě naškroben. Nikdy nezapomenu své první lásky. Byl to pás, tak jemný, pružný a rozkošný — ta chuděrka se k vůli mně utopila. Pak tu byla vdova, která láskou ke mně vzplála, ale já jí nadal, až zčernala. Konečně byla též jedna baletka, a ta mi zasadila ránu, která není do dneška zacelena, byla tak ostrá a kousavá. Pak se do mne vlastní hřeben zamiloval a ztratil hořem lásky všecky zuby. Ach, v tomto směru mám velké zkušenosti, ale nejvíc je mi líto podvazku — pasu, chtěl jsem říci, který se pro mne do vody, to jest do necek, uvrhl. Ach, mám toho mnoho na svědomí a bude mi jen prospěchem, budu-li očištěn a stanu-li se bílým papírem.«

A tak se stalo. Všecky ty hadry staly se bílým papírem. A z límce, abyste věděli, stal se právě ten kus papíru, na němž jest tištěna tato povídka, a to proto, že se límec tak děsně věcmi chlubil, které ani pravda nebyly.

A to nám bude výstrahou, bychom to zrovna tak nedělali, nebo nemůžeme věděti, zdali též jednou nepřijdeme do pytle na hadry, zda nebudeme zpracováni na bílý papír, na kterém se vytiskne povídka o nás, i ta nejtajnější, černě na bílém, s kterou pak sami světem se toulat a ji právě jako límec všady vyprávěti budeme.

MALÝ A VELKÝ KOLOUŠ

V JEDNÉ VSI ŽILI JEDNOU DVA MUŽI STEJNÉHO JMÉNA,

V jedné vsi žili jednou dva muži stejného jména, oba sluli Kolouš, ale jeden z nich měl čtyři koně a druhý pouze koně jediného. Aby je lidé rozeznali, říkali tomu, jenž měl čtyři koně, *velký* Kolouš, a tomu, jenž měl pouze jednoho koně, *malý* Kolouš. — A nyní poslyšme, jak se dařilo oběma, je to totiž skutečná událost.

Celý týden musil malý Kolouš velkému Kolouši orati a svého koně mu k tomu půjčovati, za to mu velký Kolouš vypomáhal všemi svými čtyřmi, ale pouze jednou za týden, a to bylo v neděli. Hejsa! jak práskal bičem malý Kolouš nad všemi pěti koňmi; bylť toho dne jako jeho majetkem. Slunce jasně svítilo, zvony sezváněly do kostela a lidé chodili na mši v šatech svátečních. Tu viděli malého Kolouše, jak oře pěti koňmi, a byl tak z toho potěšen, že bičem práskal a volal: »Hy, všecky moje koně!«

»To nesmíš říkati!« zakázal velký Kolouš, »vždyť jen jeden kůň je tvým!«

Ale když opět někdo šel do kostela kolem, zapomněl malý Kolouš, že to nemá říkati, a volal opět: »Hy, všecky moje koně!«

»Teď bych již pěkně prosil, abys toho zanechal,« pravil velký Kolouš. »Rekneš-li to ještě jednou, udeřím tvého koně do hlavy, že padne mrtev na místě, pak bude tomu konec!«

»Jistě to již neřeknu,« sliboval malý Kolouš. Ale jak lidé šli okolo a naň kývali, těšil se z toho a myslil, jak to pěkně vypadá, že má pět koňů ke zorání svého pole, zapráskal bičem a zvolal: »Hy, hy, všecky moje koně!«

»Ba že, hy! všecky moje koně! Dostaneš co proto!« pravil velký Kolouš, vzal klacek a udeřil jediného koně malého Kolouše do čela, že padl a byl okamžitě mrtev.

»Ach, teď nemám žádného koně!« naříkal malý Kolouš a dal se do pláče. Na to stáhl mrtvému koni kůži, usušil ji na vzduchu, vstrčil ji do pytle, ten pytel vzal na záda a pustil se na cestu do města, aby prodal koňskou kůži. Měl před sebou dalekou cestu a musil jíti velikým, tmavým lesem, a bylo k tomu velmi ošklivé počasí. Zbloudil docela a než se opět dostal na pravou cestu, byl již večer a on byl od města ještě tak daleko vzdálen, že nemohl jeho ani před nocí dostihnouti, aniž opět zpátky domů se dostati.

Těsně u cesty ležel starý, panský dvorec, jehož okna z venčí byla okenicemi zavřena, jimiž však světlo prokmitávalo. »Zde snad najdu přístřeší přes noc,« pomyslil si malý Kolouš; šel tam a zaklepal.

Selka otevřela, ale když slyšela, co chce, pravila, aby jen šel svou cestou, muž není prý doma a ona žádných cizinců nesmí přijímati.

»Nu, tož musím zde venku přenocovati,« pravil malý Kolouš, a selka mu přirazila dvéře před nosem.

Docela blízko domu stál senník a mezi ním a domem byla malá kolna s plochou, slaměnou střechou.

»Tam nahoře přespím,« pravil si malý Kolouš, když spatřil střechu. »To bude výtečná noclehárna. Čáp dolů přece nesletí a nebude mi brát nohu do kleští.« Neboť živý čáp stál na střeše, kde měl své hnízdo.

Nyní vyšplhal malý Kolouš na senník, kde si ulehl a jak se patří se protáhl, aby se mu dobře leželo. Dřevěné okenice dobře nepřiléhaly, a tak viděl zrovna do světnice.

Tam stál velký stůl krytý vínem, pečení a nádhernou rybou. Selka a kostelník seděli za stolem a nikdo více. Ona mu nalévala a on se pustil do ryby, neboť to bylo jeho zamilované jídlo.

»Takhle moci spolu večeřeti!« pomyslil si malý Kolouš a vystrčil hlavu zrovna proti oknu. U čerta! Tam byl ještě nádherný koláč, — pravé to hody sváteční!

V tom zaslechl, jak někdo po silnici k domu přijíždí; byl to sedlák, který se domů vracel.

Sedlák byl jinak docela hodný muž, ale měl tu podivuhodnou slabost, že nemohl ani podívati se na kostelníka. Proto právě téhož večera navštívil kostelník ženu sedlákovu, jelikož věděl, že její muž není doma, a dobrá žena ta předložila mu proto to nejlepší, co měla v domě. Když nyní slyšeli, že muž domů se vrací, ulekli se velice a žena prosila kostelníka, aby vlezl do velké, prázdné, v koutě stojící truhly. On to učinil, neboť dobře věděl, že ubohý muž nesnese, dívati se na kostelníky. Žena schovala rychle všecka skvostná jídla a víno do trouby, nebo, kdyby muž to viděl, jistě byl by se tázal, co má to všecko znamenati.

»Ó, běda!« zaštěnal malý Kolouš nahoře na senníku, když viděl, jak ta nádherná večeře v troubě mizí.

»Což je tam někdo nahoře?« ptal se sedlák a díval se vzhůru na malého Kolouše. »Co pak tam ležíš nahoře? Pojď raději se mnou do světnice!«

Tu vyprávěl malý Kolouš, kterak zabloudil, a prosil o nocleh.

»Nu ano,« pravil sedlák; »ale dříve musíme něco na zub dostati.«

Selka uvítala oba velmi přívětivě, pokryla hned stůl a dala jim velikou mísu krupice. Sedlák byl hladový a jedl s velikou chutí, ale malý Kolouš myslil ustavičně na skvostnou pečeni, rybu a koláč, které, jak věděl, byly v troubě.

Pod stůl k nohám uložil pytel s koňskou koží, nebo víme, že se vydal na cestu, aby kůži v městě prodal. Krupičná kaše mu právě nechutnala. Tu šlápl na pytel, až kůže hlasitě zapraskala.

»Pst!« pravil malý Kolouš k pytli, ale při tom šlápl naň opět, že ještě hlasitěji zapraskal než dřív.

»Aj, co to máš v tom pytli?« ptal se sedlák.

»Ó, tam je čarodějník,« pravil malý Kolouš; »povídá, proč jíme krupičnou kaši, když máme plnou troubu pečeně, ryb a koláčů načarovanou.«

»Je to možná?« ptal se sedlák a otevřel rychle troubu. Tu viděl všecky ty skvostné pokrmy, jež tam žena jeho schovala, ale které tam dle jeho mínění čarodějník přičaroval. Paní nesměla ničeho říci. Kladla ihned jídla na stůl a oba si na rybě, pečeni i koláči výborně pochutnali. Rychle šlápl malý Kolouš opět na pytel, až tam kůže zapraskala.

»Co nyní povídá?« ptal se sedlák.

»Povídá, že přičaroval nám též tři láhve vína, které stojí rovněž v troubě.«

Nyní musila žena víno, které ukryla, vytáhnouti; sedlák ovšem myslil, že i toto mu čaroděj přičaroval. I pili a sedlák se velice rozveselil; takového čarodějníka, jakého měl malý Kolouš v pytli, byl by měl rovněž tuze rád.

»Moh' by také čerta přičarovati?« ptal se sedlák; »toho bych tuze rád viděl, jsem k tomu právě v dobrém rozmaru.«

»Ano,« odpovídal malý Kolouš; »muj čaroděj dovede všecko, co se na něm žádá. Viď, že tak?« pravil a šlápl na pytel, až to zapraskalo. »Slyšíš, jak praví ‚ano‘? Ale čert vypadá ošklivě, nechtějme ho raděj viděti!«

»Ó, já se docela nebojím! Jak jen asi vypadá?«

»Praví, že by se objevil jako opravdivý kostelník.«

»Hu, to by ovšem bylo ošklivé,« pravil sedlák; »neboť musíte vědět, že pohled na kostelníka nesnesu. Ale to ničeho teď nedělá; vím, že je to teď čert, a tu se lépe do toho vpravím. Nu, mám odvahu, ale jen ať zůstane ve slušné vzdálenosti.«

»Nu, zeptám se tedy svého čaroděje,« pravil malý Kolouš, šlápl opět na pytel a ucho nastavoval.

»Co povídá?«

»Povídá, abyste otevřel truhlu tam v rohu stojící, tam že uvidíte čerta skrčeného seděti, musíte však pevně víko držet, aby vám neutekl.«

»Chcete mi pomoci?« ptal se sedlák a pokročil k truhle, kam selka skutečného kostelníka, který se strachem na celém těle třásl a zuby klapal, ukryla.

Sedlák nadzvedl trochu víko a podíval se tam. »Ha!« vykřikl a odskočil, »tak jsem ho viděl! Vypadá docela jako náš kostelník! Byl to hrozný pohled!«

Pak šli opět pít a pili tak až hluboko do noci.

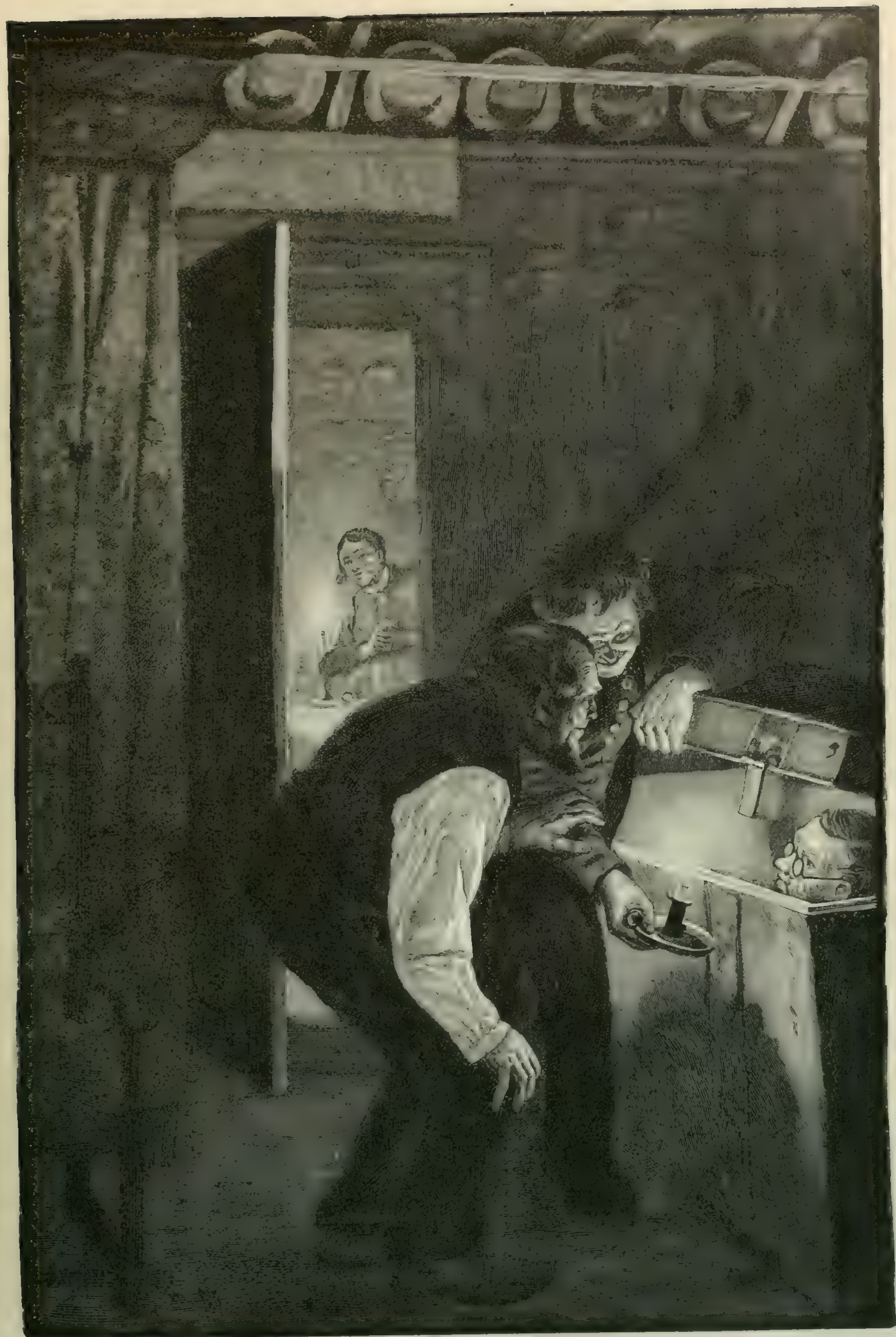
»Toho čaroděje musíš mi prodati,« pravil sedlák, »žádej zaň, co sám chceš, ba, já ti dám ihned plnou měřici zlata zaň.«

»Ne, nemohu,« pravil malý Kolouš, »uvaž jen, jak velký zisk mám z tohoto čaroděje.«

»Ale když bych ho tuze rád měl!« pravil sedlák a neustal malého Kolouše za to prositi.

»Nu,« pravil konečně, »že's byl tak dobrý a dnes mi noclehu dopřál, budiž po tvém. Prodám ti tedy čaroděje za měřici peněz, ale ta musí býti vrchovatě naměřena.«

»Má se státi,« pravil sedlák, »ale truhlu musíš si také odnésti. Nechci ji míti hodinu déle v domě, neboť člověk nemůže vědět, jestli tam satanáš posud nesedí.«

Malý Kolouš dal tedy sedlákovi svůj pytel s uschlou koží a dostal vrchovatou měřici peněz za to. Sedlák přidal mu ještě veliký trakař, aby truhlu a peníze na něm odvézti mohl.

»Buď s Bohem!« pravil malý Kolouš, a pak odjel se svými penězi a se svou velkou truhlou, ve které kostelník posud seděl, pryč.

Na druhé straně lesa byl hluboký potok; voda hučela tam tak šumně, že bylo tuze těžko proti proudu tam plavati. Přes tento ručej vedl nový most, a v středu jeho se zastavil malý Kolouš a pravil hlasitě, aby to mohl kostelník slyšeti:

»Co mám si teď s tou hloupou truhlou počíti? Jest tak těžká, jakby byla plna kamení! Jen se utahám, povezu-li ji dále. Raději ji hodím do potoka. Připlave-li ke mně domů, dobrá, když ne, také na tom nesejde.«

Chopil truhlu jednou rukou a trochu ji nazvedl, zrovna jakoby ji do vody chtěl překotiti.

»Ne! Ustaň!« křičel kostelník v truhle. »Dříve mne pusť ven!«

»Hu,« zvolal malý Kolouš a dělal jakoby se byl polekal. »Sedí tam dosud! Rychle do potoka s ním! Ať se utopí!«

»Ó ne, ne!« křičel kostelník, »necháš-li mne odejíti, dám ti plnou měřici zlata.«

»Nu, to jest něco jiného,« pravil malý Kolouš a otevřel truhlu; kostelník rychle vylezl, shodil truhlu do vody a šel domů, kde vyplatil malému Koloušovi celou měřici zlata. Jednu dostal již od sedláka, tak že měl teď peněz plný trakař.

»Vidíš, kůň se ti dobře vyplatil!« pravil sám k sobě, a když přišel domů, vysypal peníze na jednu hromadu do prostřed světnice. »To velkého Kolouše dopálí, až uslyší, jak jsem zbohatl jedinou koňskou koží. Ale sám mu to jen tak neřeknu.« Na to poslal k velkému Kolouši hocha a dal jej poprositi o měřici.

»K čemu jí jen potřebuje?« pomyslil si velký Kolouš a pomazal dno její kolomazí, aby z toho, co měřeno bude, něco na dně lpěti zůstalo. A tak se též stalo. Když se mu měřice vrátila, byly na ní tři velké nové zlaťáky přilepeny.

»Co tohle znamená?« ptal se velký Kolouš a běžel ihned k malému.

»To jsem dostal za koňskou kůži, kterou jsem včera prodal.«

»U čerta, to bylo jednou dobře zaplaceno!« pravil velký Kolouš, vzal svou sekeru a pobil všecky své čtyři koně. Pak jim stáhl kůži a jel s ní do města.

»Kůže, kůže, kdo koupí kůže?« křičel ulicemi.

Všichni ševci a jircháři sběhli se a ptali se na cenu koží.

»Měřici peněz za každou!« pravil velký Kolouš.

»Zbláznil jsi se?« pravili všichni, »či si myslíš, že máme peněz na měřice?«

»Kůže, kůže!« volal zase, ale všem, kdož se po cenách ptali, odpovídal: »Měřici peněz!«

»Má nás za blázna,« pravili řemeslníci, a nyní chopili se ševci svých potěhu a jircháři svých zástěr a jali se mlátiti do velkého Kolouše.

»Kůže! Kůže!« posmívali se, »však my ti již kůži vyjirchujeme a střevíce podrazíme! Ven s ním z města!« křičeli, a velký Kolouš musil se dáti na útěk, co mu síly stačily. Takový výprask nedostal co byl živ.

»No, počkej!« pravil, když přišel domů, »to mi odpykáš, malý Kolouši, — já tě zabiju!«

Ale doma zatím u malého Kolouše zemřela stará babička. Byla sice vždy zlá a prudká k němu, ale on byl přece do pravdy zarmoucen, vzal mrtvou ženu a položil ji do své teplé postele, aby zkusil, zdali by ještě k sobě nepřišla. Tam ležeti měla po celou noc, on sám si chtěl sednouti do kouta u kamen a přespati na židli, co již byl častěji učinil.

Když tu tak v noci seděl, otevřely se dvéře a velký Kolouš vstoupil se sekerou. Věděl, kde stála postel malého Kolouše, zaměřil k ní přímo a udeřil mrtvou babičku do hlavy, jelikož myslil, že tam malý Kolouš spí. »Tak, teď mne již za blázna míti nebudeš,« pravil a šel opět domů.

»To je opravdu zlý člověk,« pravil malý Kolouš, »chtěl mne zabiti. Bylo jen dobré, že byla bába mrtva, jinak byl by ji usmrtil.«

Nyní oblekl starou babičku do nedělních šatů, vypujčil si od svého souseda koně, zapřáhnul jej do vozu a posadil babičku na nejzadnější místo, aby při jízdě vypadnouti nemohla, a tak jeli lesem pryč.

Když slunce vycházelo, octli se před velkou hospodou, kde malý Kolouš zastavil, aby posnídal.

Hostinský měl tuze mnoho peněz; jinak byl tuze hodný člověk, ale tak prchlivý, že nikdo u něho životem jist nebyl.

»Dobré jitro!« pravil malému Koloušovi, »což jsi hned tak časně z rána se oblekl do šatů svátečních?«

»Ovšem,« pravil malý Kolouš, »jedu s babičkou do města. Sedí venku na voze a nechce sem vejíti. Buďte tak dobrý a vyneste jí sklenici medoviny ven. Ale musíte hodně křičeti, neboť dobře neslyší.«

»Milerád,« pravil hostinský a načepoval velkou sklenici medoviny, s kterou vyšel k babičce, která zpřímena vzadu ve voze seděla.

»Tady máte sklenici medoviny, syn vám ji posílá,« pravil hostinský. Ale mrtvá paní sebou ani nepohnula a slova neodpověděla.

»Což neslyšíte?« křičel hostinský, co mohl, »tady vám posílá syn sklenici medoviny.«

A křičel tak po druhé a po třetí, ale když se ani s místa nehnula, vrazil jí sklenici zrovna do obličeje, až jí medovina po nose stékala; bylať tam jen rovně posazena a nebyla přivázána.

»Hola,« zvolal malý Kolouš, jenž v tom vyskočil ze dveří, chopil hostinského za prsa, »ty jsi zabil mou babičku! Pohleď, zde má velkou ránu na čele!«

»To jest hrozné!« zvolal hostinský a zalomil rukama nad hlavou. »To je jen následek mé prchlivosti! Milý malý Kouloši, dostaneš celou měřici peněz, a dám ještě tvou babičku pochovati, jakoby moji vlastní byla, jen když pomlčíš o tom; jinak bych přišel o hlavu, a to by bylo hrozné!«

A tak dostal malý Kolouš plnou měřici peněz a hostinský pochoval též babičku, jakoby byla jeho vlastní.

Když přišel opět malý Kolouš s tolika penězi domů, poslal hned svého hocha k velkému Koloušи naproti a poprosil jej, aby mu zapůjčil měřici.

»Co to jest?« pravil velký Kolouš, »což jsem jej nezabil? To se musím přece sám podívati!« A tak šel sám naproti s měřicí k malému Koloušovi.

»Nu, kde pak jsi sebral tolik peněz?« ptal se a podivem nad novou hromadou peněz oči, co mohl, vyvaloval.

»Mne jsi nezabil — nýbrž mou babičku,« pravil malý Kolouš, »já ji teď prodal a dostal za ni měřici peněz.«

»Nu, ta je opravdu dobře zaplacena,« zvolal velký Kolouš, pospíšil rychle domů, chytil sekeru a zabil svou babičku, položil ji na vůz, jel s ní do města, kde lékárník bydlil, a ptal se ho, jestli by nekoupil mrtvého člověka.

»Kdo je to a jak jste přišel k němu?« ptal se lékárník.

»Je to má vlastní babička,« pravil velký Kolouš, »já jsem ji zabil, abych dostal za ni měřici peněz.«

»Pán Bůh s námi!« pravil lékárník. »Vy třeštíte. Nemluvte takové věci, mohlo by vás to přivésti o hlavu.« A nyní mu četl pořádně levity a vykládal mu, jaký hanebný skutek spáchal, a že za to může přijíti do vězení. Tu se velký Kolouš velice polekal, že tryskem z lékárny utekl, na vůz skočil; do koní práskl a zrovna domů uháněl.

»Tohle mi zaplatíš!« pravil k sobě velký Kolouš, jakmile se octl na silnici. »Však to mi zaplatíš!« Sotva přišel domů, vzal největší pytel, který mohl najíti, odešel s ním k malému Koloušovi naproti a pravil: »Tak jsi mne opět měl za blázna, nejdřív jsem k vůli tobě zabil své koně a pak svou starou babičku. To je všecko tvojí vinou, ale teď si již žertů ze mne tropiti nebudeš.« Při těchto slovech chytil malého Kolouše kolem těla a strčil jej do svého pytle, hodil si jej na záda a zavolal naň: »Teď jdu s tebou k potoku a utopím tě tam.«

Cesta k potoku byla daleká, a malý Kolouš byl těžký. Cesta vedla těsně kolem kostela, varhany zněly a lid k nim pěkně prozpěvoval. Tu složil velký Kolouš pytel s malým Koloušem těsně vedle chrámových dveří, mysle, že by snad neuškodilo, kdyby vešel dovnitř a jednu píseň spolu zazpíval, než pujde dál. Malý Kolouš mu přec utéci nemuže, a všichni lidé jsou v kostele. Vešel tam tedy.

»Ó, hrůzo, hrůzo!« sténal malý Kolouš v pytli; obracel a točil se v něm, ale bylo mu nemožno pytel rozvázati. Tu šel pastýř krav kolem, měl sněhobílé vlasy a hůl v ruce. Hnal stádo krav a volů před sebou, ti běžíce vrazili na pytel, v němž byl malý Kolouš, až se překotil.

»Ó, běda!« zasténal malý Kolouš, »jsem tak mlád a již mám jít do nebe?«

»A což já, ubožák,« odpovídal pastýř, »jsem tak stár a nemohu se tam posud dostati!«

»Tak rozvaž pytel!« pravil malý Kolouš, »pusť mne ven a vlez tam místo mne a přijdeš zrovna do nebe.«

»To milerád učiním,« pravil pastýř a rozvázal pytel, z něhož malý Kolouš ihned vyskočil.

»Ale dáš mi pozor na dobytek,« pravil kmet leza do pytle. Malý Kolouš pytel pevně zavázal a táhl se všemi voly a kravami dále.

Hned na to vyšel velký Kolouš z kostela a vzal opět svůj pytel na záda. Zdálo se mu sice ihned, že jest pytel mnohem lehčí, neboť starý pastýř byl jistě o polovinu lehčí než malý Kolouš. Pomyslil ihned: »Jak je ten pytel teď lehký! To je odplata za to, že jsem spolu žalm zpíval.« A tak šel k potoku, který byl veliký a hluboký, hodil pytel se starým pastýřem do vody — neboť myslil, že v něm vězí malý Kolouš. »Nu, teď mne za blázna již míti nebudeš!«

Na to šel domů, ale sotva přišel na křižovatku, potkal malého Kolouše, který hnal před sebou svůj všechen dobytek.

»Co pak tohle jest?« zvolal velký Kolouš, »což jsem tě neutopil?«

»Jak pak ne,« pravil malý Kolouš, »vždyť jsi mne, není tomu půl hodiny, hodil do potoka.«

»Ale kde jsi sebral tolik krásného dobytka?« ptal se velký Kolouš.

»To jest z moře,« odpověděl malý Kolouš, »povím ti celý ten příběh a pak se ti co nejlépe poděkuji za to, že jsi mne utopil. Neboť teď jsem chlapík, a to mi můžeš uvěřiti. Mně bylo velmi nevolno v pytli, vítr mi hvízdal kol uší, když jsi mne s mostu dolu do vody hodil. Já klesl ihned až na dno, ale neuhodil jsem se o nic. Dole totiž roste ta nejjemnější a

nejměkčí tráva. Na tu jsem pad', a hned se pytel otevřel, a nejkrásnější rusalka v sněhobílých šatech se zeleným věncem kolem mokrých vlasů vzala mne za ruku a pravila: ,Jsi ty malý Kolouš? Zde je něco dobytka pro tebe, a míli dál na cestě stojí ještě celé velké stádo, které ti rovněž darovati chci.' Nyní jsem seznal, že potok byl jednou velkou silnicí pro mořský pronárod. Dole na dně chodili sem a tam tito lidé zrovna z moře do země až k zřídlu potoka. A jak to bylo dole luzné! Květiny a čerstvá tráva rostly kolem v přepychu a hojnosti. Ryby, které v moři plavaly, míhaly se s rychlostí blesku kolem mne jako zde ptáci ve vzduchu. Co tu bylo krásných lidí, a což teprve dobytka, jenž se pásl u plotů a příkopů!«

»Ale proč jsi se k nám nahoru ihned navrátil?« ptal se velký Kolouš. »To bych byl přece neudělal, když je tam dole tak opravdu krásně.«

»To bylo právě naopak ode mne tak chytré,« odpověděl malý Kolouš, »přece jsem ti řekl, že rusalka mi pravila, že míli dál na cestě a cestou rozuměla přece potok, neboť jinam se dostati nemůže – stojí pro mne ještě celé stádo. Ale já vím, potok tvoří brzy tu, brzy tam velké zátočiny, což je velkou zacházkou, ty si člověk hodně zkrátí, když zde na souš vystoupí a přímo šourem k potoku vesluje. Tím si uspořím půl míle a přijdu dříve k svému mořskému dobytku.«

»Ty jsi šťastný člověk,« pravil velký Kolouš. »Myslíš, že bych dostal též mořský dobytek, kdybych přišel dolů na dno potoka?«

»Inu, to by se již mohlo státi,« pravil malý Kolouš, »ale já tě nemohu v pytli až k potoku dopraviti, na to jsi mi příliš těžký. Chceš-li však sám tam dojíti a pak do pytle vklouznouti, hodím tě tam s největší radostí.«

»Děkuji ti velice,« pravil velký Kolouš, »nedostane-li se mi však žádného mořského dobytka dole, pak ti notně natluku. Na to se můžeš spolehnouti!«

»Jen tě prosím, neproveď to tak příliš zle!«

A nyní šli oba k potoku, a dobytek, který měl velkou žízeň a vodu viděl, běžel, jak jen stačil, ku brodu.

»Vidíš, jak pospíchá?« pravil malý Kolouš, »touží po tom, aby již na dně byl.«

»Ovšem, ale dříve mně pomoz,« pravil velký Kolouš, »neboť jinak budeš bit.« Na to vlezl do velkého pytle, který ležel šikmo přes hřbet jednoho vola. »Strč tam také kamení, jinak bych ke dnu neklesl,« pravil velký Kolouš.

»Půjde to již,« pravil malý Kolouš, strčil do pytle velký kámen, zavázal pytel a opřel se oň. Bum! a velký Kolouš ležel v potoce a klesl ihned ke dnu.

»Obávám se přece, že tam s dobytkem se neshledá,« pravil malý Kolouš a odešel s tím, co měl, domů.

DVANÁCT POŠTOU

BYLA OSTRÁ ZIMA A NEBE JASNÉ BYLO

Byla ostrá zima a nebe jasné bylo plné hvězd, ani větérek se nehýbal. Bác! V tom hodil někdo hrnec na dvéře domovní. Pif, paf! Tam stříleli k uvítání nového roku. Teď bily hodiny půlnoc.

»Trará!« To přijela pošta. Veliký vůz poštovský stanul před městskou branou; přivezl dvanáct osob, víc jich se tam vejíti nemohlo, a všecka místa byla obsazena.

»Šťastný nový rok! Veselý nový rok!« volali lidé na sebe v domech, kde se slavil nový rok a kde právě vstali s naplněnými sklenicemi, aby provolali novému roku »Na zdar!« a »Šťastný nový rok! Mnoho štěstí v novém roce!« zaznělo to v kruhu. »Dobrou ženu! Pytel peněz! Štěstí a spokojenost!« Tak si lidé přáli vzájemně všeho dobrého a přiťukávali si na to, co zatím před branou poštovní vůz s dvanácti cestujícími se zastavil. Ale co pak to bylo za osoby? Měly cestovní průkazy a množství zavazadel a přinesly dary pro mne i pro tebe a pro všecky lidi v celém městě. Ale kdo byly? Co chtěly a co přinášely?

»Dobré jitro!« pravily ku stráži u brány. »Dobré jitro!« odpověděla tato, neboť odbila dvanáctá. »Prosím, vaše jméno a váš stav?« ptala se stráž prvního, jenž s vozu sestoupil.

»Zde jest můj pas,« pravil muž, »shledáš jej docela, jak má být, jsem celý muž!« A tím také byl, zahalen do vlčí šuby a s vysokými botami s kožešinou. »Jsem ten muž, v kterého mnozí, přemnozí své naděje skládají. Přijdeš-li zítra ke mně, dostaneš dar novoroční! Rozhazuji tolary

a groše plnýma rukama, rozdávám dary a dávám společnosti a bály, celkem 31 ples dohromady; víc nocí nemám k zadání! Mé lodi sice zamrzly, ale v úřadovně mé je teplíčko. Jsem totiž kupec ‚Leden‘ a nosím pouze účty s sebou.«

Nyní přišel druhý na řadu. To byl veselý ptáček! Byl řiditelem divadelním, předsedou zábavního výboru pro maškarní plesy a všecky zábavy, jež se vůbec vymysliti daly. Zavazadla jeho tvořil velký sud. »To bude veselo o masopustě! Mé heslo jest: žít a jiné žíti nechat, neboť mně z celé rodiny

nejkratší čas k životu jest vyměřen. Mám jen 28 dnu, nejvýš o den víc, když je rok přestupný, ale to také není mnoho! Hurá!«

»Nesmíte tolik křičeti!« pravila stráž.

»Což já smím křičeti!« odpověděl. »Jsemť princ Karneval a cestuji pod jmenem ‚Ú n o r‘.«

Nyní přišel třetí. Vypadal jako zosobnělý půst, ale vykračoval si s hlavou vztyčenou, nebo spřízněn byl s 40 rytíři a takto svého řemesla byl prorok povětrnosti. Ale to není tučný úřad, a proto si pochvaloval čas postní nade všecko. Nosil kytičku fialek v knoflíkové dirce. Ale fialky byly ještě velmi malé.

»Ku předu, B ř e z n e!« křikl čtvrtý a strčil pořádně třetího. »Ku předu, Březne, do strážnice! Tam mají punš, vůně jeho čpí mne již do nosu!« Ale to nebyla pravda, D u b e n chtěl jen Březen poslati aprilem a tímto vtipem se představoval. Dělal ze začátku docela dobrý dojem a s jeho dílem nebylo to zrovna tak zlé. Za to dodržoval velmi přísně všecky svátky.

»U mne to chodí vždycky nahoru a dolů,« pravil, »dnes tak a zítra tak. Déšť a slunce, odjezd i příjezd střídají se spolu. Také jsem dopravovatel zavazadel. Mohu se smáti a plakati, jak kdo chce. Ve svém vaku mám svůj cestovní oblek, ale bylo by velmi nemoudré, kdybych jej hned teď oblekl. Zde jsem a chci-li býti krásný, natáhnu si hedvábné punčochy a vezmu si rukávník.«

Nyní vystoupila dáma z vozu.

»Jsem slečna M á j o v á!« pravila. Ano, slečinka v letních šatech a přezůvkách. Měla oděv ze zeleného hedvábu. Vlasy její byly ozdobeny kvítím a páchly tolik mařinkou, že i stráž musila kýchati. »Ať slouží ke zdraví!« pravila. S tím přistoupila blíže. Byla roztomilá a k tomu ještě zpěvačka, ale ne od divadla neb z hospod, ó ne, pravá zpěvačka z boží milosti! Kráčela svěžím, zeleným lesem a zpívala pro své potěšení nejkrásnější písně.

»Teď přijde mladá paní!« zněl hlas z vozu, a na to vystoupila mladá, jemná, vznešená a krásná paní. Byla to paní Č e r v n o v á. Hned bylo vidět, že byla proto na světě, oslavovati svátek »sedmi spáčů«. Nejdelšího dne v roce konala velkou slavnost, aby dost času bylo pochutnati si na těch všech jemných jejích pokrmech. .Ach, kdyby jen trochu bohatší byla, aby mohla jezditi ve vlastním voze, ale takto jela jako ostatní poštou, nebo chtěla ukázati, že není pyšná. Ale docela sama přece necestovala, nýbrž s mladším bratrem svým, panem Č e r v e n c e m.

Ten nevypadal, jakoby hlad trpěti musil. Byl naopak velmi dobře vyživen, nosil letní šaty a panamský klobouk. Měl též velmi málo zavazadel; to mu bylo v horku obtížné, měl pouze plavky a koupací plášť, to bylo všecko; a to není právě příliš mnoho.

Pak přišla na řadu matka Srpnová, ovocnářka ve velkém, majitelka mnohých rybních krámů a selka ve velké krinolině. Byla tlustá a uhřátá, všude ráda pomáhala a donášela dělníkům na pole sama večeři. »V potu tváře své budeš jísti chléb svůj, stojí v bibli,« říkávala, »potom teprve lze slaviti obžinky a vinobraní.« Ano, byla vzorem dobré hospodyně.

Nyní přišel opět muž, ten byl svého řemesla malíř, umělec v barvách, pan Září. To zvěděl již les v několika dnech, neboť stromy musily všecky barvy své proměniti. Ale maloval překrásně, když se mu zachtělo, a brzo zářil les v červených, žlutých a hnědých barvách. Mistr hvízdal s černými špačky o závod, byl hbitý v práci a ovíjel zelenohnědé úponky chmele kol svého džbánku, že vypadal džbánek s pivem ještě jednou tak luzný. Ano, tomu malíř rozuměl! Tu stál se svým hrncem na barvy, to bylo všecko jeho zboží.

Hned po něm přišel statkář, který měl v hlavě pouze dobu osívání, orání a vláčení polí a trochu též zábavy o honech. Nosil s sebou pušku a vodil psa, jmenoval se pan Říjen a vlekl celý pytel praskajících ořechů. Měl tuze mnoho zavazadel, ba i docela anglický pluh. Celý jeho hovor točil se kolem hospodářství, ale nebylo mu příliš mnoho rozuměti, neboť jeho soused pan Listopad seděl vedle, kašlal a sténal, po celý čas nos si utíraje.

Ach listopad! — ten měl rýmu, tak děsnou rýmu, že by byl vlastně potřeboval prostěradlo místo kapesníku, a k tomu měl ještě služkám dělati »poníženého služebníka«, jak říkal. Zatím těšil se, že se rýmy brzy zbaví, jak jen hodně dříví naštípá. A to také dělal, neboť byl dřevařem. Večer sedával doma a zhotovoval housle, věděl, že za několik neděl bude potřebí tohoto rozmarného náčiní.

Nyní došlo na posledního cestovatele. Stará babička s ohříváčkem. Chudáček mrzla, ale očka jí zářila jako dvě jasné hvězdy. Nesla květináč a malý smrkový stromeček v náručí. »Ten budu ošetřovati pečlivě, aby vyrostl do štědrého večera a sahal s hořícími svícemi, pozlacenými jablky a jinou lesklou výzdobou od země až ke stropu. Ohříváček hřeje jako kamna. Vytáhnu pak z kapsy knihu pohádek a čtu dětem, tak že všecky v jizbě utichnou a loutky na stromě oživnou a malý, voskový andělíček na hrotu stromku hýbe svými pozlacenými křídly, sletí se stromku, velké i malé v jizbě na čelo políbí; rovněž tak i malé, chudé děti, stojící přede dveřmi a zpívající vánoční píseň o hvězdě Bethlemské«.

»Tak, nyní může povoz odjeti!« pravila stráž, »tucet je plný. Teď přijde nejbližší vůz na řadu.«

»Ať zatím sem vstoupí těch dvanáct!« pravil hejtman stráži velící. »Vždy jeden po druhém. Listy průvodní jejich si tu zadržím, platí pouze na jeden měsíc, a ten když přejde, pak je potvrdím. Prosím, pane Ledne, račte laskavě předstoupiti!«

A tento vstoupil.

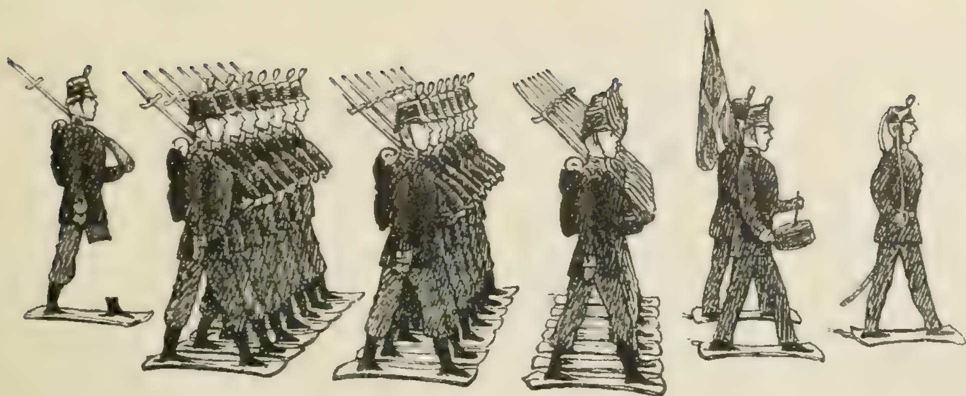
— — Až mine rok, povím ti, co těch dvanáct mně a tobě a nám všem přineslo. Teď to nevím ještě, a oni to sami také nevědí — neboť je to památný čas, ve kterém žijeme.

STATEČNÝ CÍNOVÝ VOJÁČEK

BYLO JEDNOU PĚTADVACET
CÍNOVÝCH VOJÁČKŮ . . .

Bylo jednou pětadvacet cínových vojáčků a byli všichni bratři; neboť byli všichni najednou uliti z téže staré cínové lžíce. Pozdravovali zbraní, obraceli obličej zrovna proti nepříteli a uniformy jejich byly tuze pěkně červené a modré. První, co slyšeli na tomto světě, bylo slovo: Cínoví vojáčci! když víčko škatulky, v které leželi, bylo sňato. To slovo vykřikl malý hoch a tleskal při tom radostí. Dostal je k svým narozeninám a postavil je nyní pěkně do řady na stole. Jeden voják se podobal na vlas druhému. Pouze jeden byl trochu jiný, měl totiž jen jednu nohu; byltʼ poslední ulit, a tu již cínu nestačilo. Ale proto stál na své jedné noze zrovna tak pevně jako druzí na dvou, a právě toho potkal zvláštní osud.

Na stole, na kterém stáli, bylo ještě mnoho jiných hraček, ale nejkrásnější ze všech byl nádherný papírový zámek. Malými okny bylo lze nahlédnouti do síní a před zámkem stály kolem kousku skla, které mělo představovati rybník, malé stromy. Voskové labuti pluly po rybníku a shlížely se v něm. To vše bylo velmi něžné, ale nejněžnější byla panenka, která stála v otevřeném portále zámku. Byla rovněž vystřižena z papíru, měla však sukničku z nejjemnějšího batistu a malý, úzký, modrý pásek jako šerpu přes ramena; v prostřed této seděla třpytivá hvězda z pozlátka tak veliká jako její celý obličej Panenka zvedala půvabně obě paže do výšky, neboť byla tanečnice, a držela jednu nohu tak vysoko, že se jí cínový vojáček ani dopátrati nemohl a myslil, že ona jako on jest rovněž jednonohá.

»To by byla zrovna ženuška pro mne,« myslil si, »ale jest jistě příliš vznešená pro mne, neboť bydlí v zámku a já pouze v dřevěné škatulce, kterou ještě s čtyřiadvaceti jinými soudruhy sdíleti musím. Ne, to není žádný byt pro ni. Chci to však přece zkusiti, mohu-li si známost s ní udělati.« — Na to si lehl jak byl dlouhý na tabatěrku na stole ležící. Odtud mohl malou, něžnou dámu, která ustavičně na jedné noze stála a rovnováhu neztrácela, jako mu libo bylo, pozorovati.

Večer byli všichni cínoví vojáci uloženi do své škatulky, a domácí lidé šli spat. Nyní začly si ostatní hračky hráti brzy »na návštěvu«, brzy »na

taneček , brzy na loupežníky . Cínoví vojáci začli chrastiti ve své skrýši, nebo byli by rádi též při tom byli, ale nemohli bohužel víko shoditi. Louskáček dělal kotrmelce a pisátko jezdilo rozpustile po tabulce. Nastal takový hřmot, že se kanár probudil a do toho mluvit začal a sice v samých verších. Jediní, kteří se na svých místech nepohnuli, byl cínový voják a malá tanečnice. Ona stála jako svíčka na palci nohy a měla obě ruce vyzdvižené, on však byl na své jediné noze rovněž tak vytrvalý a neodvrátil pohledu od ní

Teď byla půlnoc. Bác! vyskočilo víko tabatěrky, ale nebyl v ní tabák, nýbrž malý, černý šotek; bylo to dílo umělecké, tak zvaná atrappa.

»Cínový vojáku,« pravil šotek, »nedívej se ustavičně po tom, do čeho ti ničeho není.«

Ale cínový voják dělal, jakoby to neslyšel.

»Nu, jen počkej až do rána!« pravil šotek.

Když pak bylo ráno a děti vstávaly, byl cínový vojáček postaven na okno a nevím, byl-li v tom šotek anebo vítr, okno se rozlítlo a najednou ven otevřelo a cínový voják spadl s třetího patra po hlavě dolů. Byl to šílený pád. Vystrčil svou jedinou nohu zrovna do výšky a zustal, maje hlavu a bodák dolů obrácené, vězeti mezi dlážděním. Panská a malý hoch sběhli dolů, aby jej vyhledali, ale div že naň nešlápli, přece jej nenašli. Kdyby byl cínový voják zavolal: »Zďe jsem!« byli by jej již našli, protože byl však v uniformě, neměl to za vhodné, tak nahlas křičeti.

Pak začlo pršet, nejdřív tiše, pak stále silněji, až se z toho stal konečně prudký lijavec; když minul, šli cestou dva uličníci.

»Koukej,« pravil jeden, »tady leží cínový voják. Holla, ten pojede sebou!

Udělali lodičku z kusu starých novin, postavili do ní do prostředka vojáka a nechali jej sběhnouti struhou pod okapem. Oba hoši běželi vedle a tleskali. Dobrotivé nebe! Jaké vlny se dmuly v struze okapní, to byl skutečný proud! Ale byl také před tím vydatný liják. Papírový člun se kolébal nahoru a dolů, zavířil ob čas do kruhu, až cínového vojáka studený mráz pojímal. Nicméně zůstal vytrvalým, neztratil barvy, hleděl stále přímo před sebe a držel pevně svou zbraň na rameni.

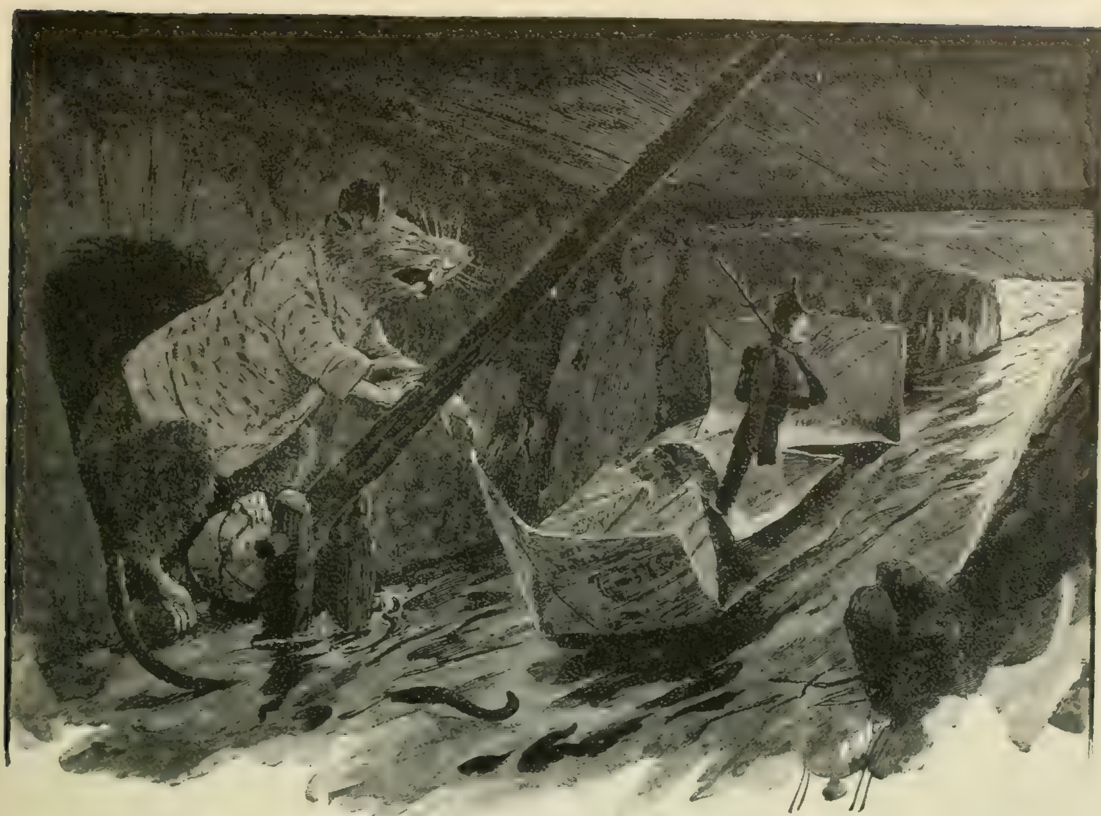
Náhle vklouzl člunek pod dlouhý můstek okapu. Tady byla čirá tma, zrovna jako v škatulce doma.

»Kam nyní cesta asi povede?« pomyslil si. »Tím jest ovšem šotek vinen. Ach, kéž by seděla zde se mnou v člunu ta panenka, pak by mohla třeba ještě jednou tak velká tma mne obklopiti!«

V témž mžiku objevila se velká krysa, která pod můstkem okapu měla své obydlí.

»Máš cestovní pas?« ptala se krysa. »Ukaž mi ho!« Ale cínový voják mlčel a jen svou zbraň držel pevněji. Člun jel dále a krysa za ním.

Hu! jak zuby skřípala a na třísky a slámu kol plující křičela: »Chyťte ho zadržte ho! Nezaplatil mýtného, neukázal svůj cestovní pas.«

Proud byl silnější a silnější; cínový voják mohl již rozeznávati jasný, den na konci můstku, spolu slyšel však též hučící zvuk, jenž by srdce i nejstatečnějšího muže mohl polekati. Považte, že okapová stružka ústila právě na konci můstku ve velký průplav, a to bylo pro cínového vojáka zrovna tak nebezpečné, jakoby za sebou slyšel velký vodopád.

A také byl již tak daleko, že více se držeti nemohl. Člun sjel dolů, a cínový ubožák držel se pevně vzhůru, jak jen mohl. Nikdo nemohl jej pomluviti, že by byl očima zamrkal. Člun se otočil tři- až čtyřikrát v kruhu a naplnil se při tom až po okraj vodou; musil se potopiti. Již šla cínovému vojáku voda až po krk, a hlouběj' a hlouběj' člun klesal. Víc a více se rozpouštěl papír člunu, teď šla ubožáku voda až přes hlavu — tu si vzpomněl na malou, něžnou tanečnici, kterou by nikdy více již nespatřil, a teskně mu znělo v uších:

Buď zdráv, vojíne statný,
buď mři, neb vítěz zdatný
se navrať domů zas . . .

Teď se papír roztrhl, a cínový voják propadl, ale byl v témž okamžiku spolknut velikou rybou.

Hu, tam bylo teprve tma! Tam bylo ještě hůř, než pod okapovým můstkem, a k tomu ještě tak úzké to bylo! A přece zůstal cínový voják statečně ležet a ležel, jak byl dlouhý, se zbraní vzpaženou.

Ryba lítala divoce kol a dělala nejstrašnější pohyby, konečně se docela utišila; jako blesk projela ji ostrý ocel, za ní vjel tam světlý paprsek, a kdosi vzkřikl nahlas a udiven: »Cínový voják!« — Ryba byla totiž chycena, donesena na trh a tam prodána. Pak se dostala do kuchyně, kde ji kuchařka velkým nožem rozřízla. Tato chytla vojáka v těle oběma prsty a donesla jej do pokoje, kam se shlukli všichni domácí, aby viděli toho podivuhodného muže, který cestoval žaludkem ryby. Cínový voják docela však nebyl hrd na to. Postavili jej na stůl — a jak se to podivně děje na světě! — octl se v témž pokoji, kde byl dřív, viděl známé děti, a tytéž hračky stály na stole, totiž nádherný zámek s malou a něžnou tanečnicí. Stála posud na jedné noze a druhou držela vysoko ve výši; ovšem byla rovněž tak vytrvalá. To dojalo cínového vojáka tak, že byl by hnedle plakal cínové slzy; ale to by se bylo přece neslušelo. On se podíval na ni, ona na něj, ale neřekli si praničeho.

Najednou chytil jeden z chlapců cínového vojáka a hodil jej pro nic a za nic do kamen. Tím byl jistě vinen šotek v tabatěrce.

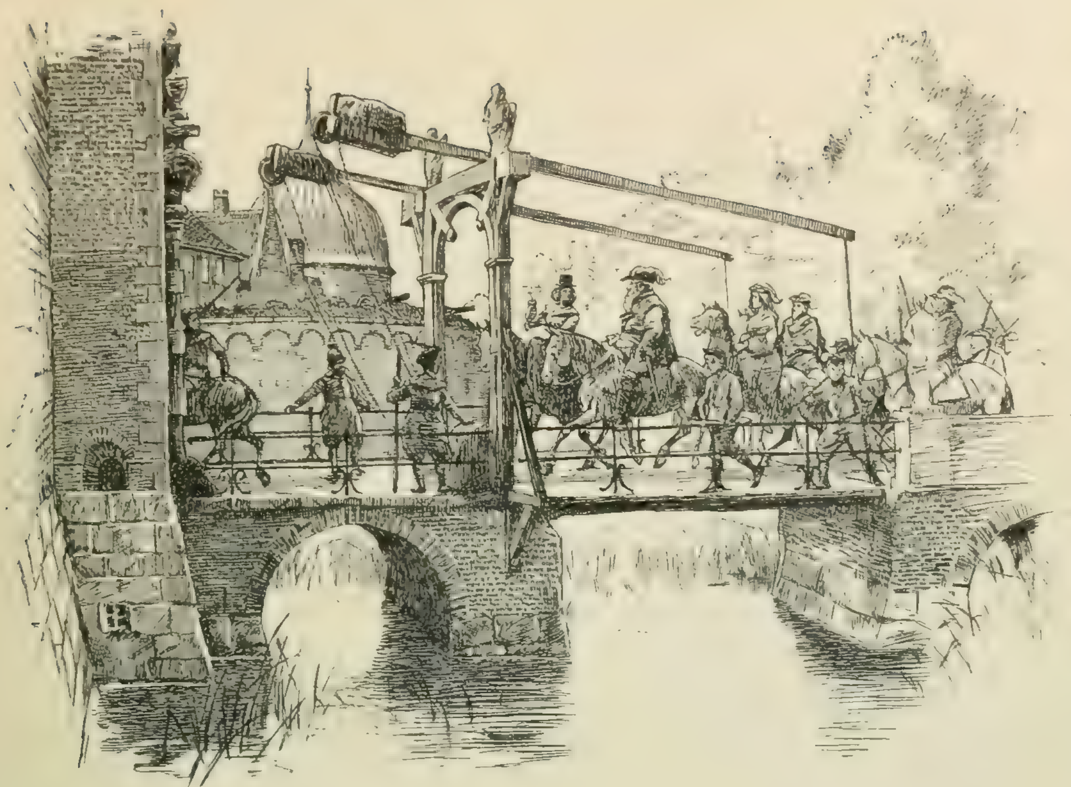
Cínový voják stál v jasné záři; bylo mu žhavě horko, ale bylo-li to následkem ohně skutečného či jeho nadlidské milostné vášně, toho nedovedl rozeznati. Všecka barva sešla s něho, ale stalo-li se to již na cestě aneb zdali to pocházelo z jeho velkého zármutku, nikdo nevěděl. Díval se na malou panenku a ona na něho. Cítil, že se taví, ale stál ustavičně se zbraní v pa- žích. V tom se otevřely dvéře, vichr uchvátil tanečnici, a tato letěla jako sylfa přímo do kamen k cínovému vojákovi, vzplála v jasných plamenech a — zmizela. Tu se roztavil cínový vojáček na kuličku, a když služka nejbližšího rána popel vyhrabávala, našla jej ve tvaru malého cínového srdéčka. Z tanečnice pak zůstala jen ona cetková hvězda a ta byla celá do černa spálená.

VÍTR VYPRAVUJE O VALDEMARU DAAOVI A JEHO DCERÁCH

VANE-LI VÍTR PŘES NÍZKOU TRÁVU

Vane-li vítr přes nízkou trávu, zčeří se tato jako tichá voda; duje-li přes žito, zvlní se toto vysoko jako moře; to je rej větru. Jednou mu naslouchej! Všecko hlasně vyzradí. A mezi stromy lesa zní docela jinak než v trhlinách, otvorech a mezerách zdí. Vidíš, jak tam nahoře vítr mraky pohání, jakoby byly jeho stády ovcí? Slyšíš, jak bouře vyje otevřenou branou, jakby to hlídač byl a v roh svůj dul? Podivně zaskučí to komínem dolů a sjíždí do krbu, až oheň veseleji zaprská a zaplápolav jasněji celou světnici ozáří. Slyš, co vypravuje.

»Hu — hu, táhni dál!« zní jeho hlas.

»U velkého Beltu leží starý zámek s tlustými červenými zdmi,« vypravuje vítr. »Znám tam všechny kameny, znal jsem je již dříve, když byly ještě v Marsk Stigsburgu zasazeny. Hrad byl zbořen, ale kamenů bylo opět užito. Vystavěli z nich jiné zdi, nový zámek na jiném místě, totiž zámek Borreby, který do dneška stojí.

Znal jsem a viděl šlechtice, muže a ženy, střídající se pokolení těch, kteří zde bydlili, a budu teď vypravovati o Valdemaru Daaovi a jeho dcerách.

Chodíval s hlavou vysoce vztyčenou; neboť byl z královského rodu. Dovedl víc než skoliti jelena a vyprázdniti džbán vína. — To se brzy ukáže, říkával sám.

Pohrdavě chodila jeho paní v šatech ze zlatého brokátu po lesklé tabulkované podlaze; nádherné čalouny pokrývaly zdi a uměle řezaný nábytek byl drahý a vzacný. Stříbrné a zlaté nádobí přinesla paní do domu, německé pivo leželo ve sklepě, černí ohniví oři ržáli v stájích, velké bohatství jevilo se všady v zámku Borreby.

I děti byly v zámku: tři jemné slečinky: Ida, Johanka a Anna Dorota. Pamatuju se ještě docela dobře na jejich jména. Byli to lidé bohatí, byli to lidé vzácní, narození a vyrostlí v nádheře. — Hu, hu, táhni dál!« zpíval vítr a pak vypravoval dále.

»Tady jsem nevídal, jako v jiných starých zámcích, aby urozená paní se svými děvečkami seděla na síni a předla. Tady hrála na zvučící loutnu a zpívala k tomu, ale ne vždycky ty staré vlastenecké písně, nýbrž jím podobné, ale v cizí řeči. Na zámku panoval veselý život a hostinnost, vznešení cizinci přijížděli z blízka i z dáli, hudba zaznívala a poháry zněly, že jsem je přehlušiti nemohl,« pravil vítr. »Zde byla pýcha, nádhera i lesk. Panství ovšem, ale Bůh zde nepanoval.

Bylo to zrovna 1. května, když jsem večer přišel od západu. Proměnil jsem lodi na západním břehu Jutska ve vraky, hnal jsem se přes step a lesem porostlý břeh dále, až sem do Fünen, a hučel jsem bez dechu přes Belt.

Na břehu Seelandském jsem si odpočinul blíž zámku Borreby, kde tenkrát stával ještě onen nádherný les dubový.

Mladí hoši z okolí přicházeli a sbírali klestí a sněti, nejsušší a největší, jaké mohli nalézti. Odnesli je do vsi, položili je na hromadu, zapálili je, a pak hoši i děvčata zpívajíce kol do tance se dali.

Já ležel docela blízko a tich,« vypravoval vítr, »ale přece jsem tiše dechl na haluz, kterou nejhezčí z hochů tam položil. Tato vzplála jasně a tryskla nejvýše ze všech. Tu byl nejhezčí hoch vyvoleným, stal se králem slavnosti a směl si mezi dívkami vyvoliti jednu za svou královnu. Byla to radost a veselí, větší nežli na zámku Borreby.

V tom v zlatém kočáře o šesti koních ujížděla na zámek vznešená paní se svými třemi dcerami. Ty byly tak jemné a krásné tři rozkošné květiny — růže, lilie a bledý hyacint. Matka sama byla nádherný tulipán. Nepoděkovala nikomu na pozdrav z celého toho zástupu, který se v hře zastavil, klaněl a nohama hrabal. Mohlo se mysliti, že dáma se bojí, aby se při úklonu nezlomila.

Růži, lilii a bledý hyacint, ano, já je viděl všecky tři! Čí královny budou asi někdy? myslil jsem si. Zvolenec jejich bude asi hrdý rytíř, či snad docela nějaký princ . . .

Hu — hu! táhni dál! Táhni dál!

Kočár jel s nimi dále, a venkované pokračovali v svém tanci.

Ale v noci, když jsem se probudil,« vypravoval vítr dále, »ulehla si vysoce urozená paní, aby nikdy již nepovstala. Přišlo to na ni, jak to jednou na všecky lidi přichází; to jest světa běh. Valdemar Daa stál okamžik vážný a zamyšlený. I pyšný strom může býti skloněn, ale nemůže býti zlomen, šeptalo cosi v jeho nitru. Dcery plakaly a všichni ze zámku si oči utírali. Ale paní Daa byla ta tam — a já spěchal rovněž dále. Hu — hu!« pravil vítr.

»Přišel jsem opět, přišel jsem často na ostrov Fünen a přes vody Beltu; ulehl jsem na břeh blízko Borreby vedle nádherného lesa dubového, abych si odpočinul. Zde hnízdili vodní orli a doupňáci, modročerní havrani, ano i černí čápové. Bylo ještě záhy na jaře; někteří měli vejce a jiní již měli mláďata. Ne! Jak lítali a jak křičeli! Bylo slyšeti dopadání seker, ránu za ranou, káceli les. Valdemar Daa chtěl stavěti nádhernou loď, válečnou loď, třístěžník, který jistě král zakoupí; proto musil být vykácen les, ten krásný les, ten maják plavců a domov ptáků. Ulekán poletoval racek okolo, neboť jeho hnízdo bylo rozbořeno. Vodní orel a všichni lesní ptáci musili pryč; bez cíle poletovali kol a tikali hněvem a strachy. Já jim mohl rozuměti a cítiti s nimi. Vrány však a kavky křičely nahlas a s posměchem: ‚Z hnízda ven! Z hnízda ven! Ven! Ven!‘

Ale ve středu lesa u zástupu dělníků stál Valdemar Daa se svými třemi dcerami, a všichni se smáli úzkostnému skřeku ptactva. Jedině nejmladší dcera Anna Dorota cítila soucit v srdci, a když měl býti skácen polouschlý strom, na jehož holých větvích měl černý čáp své hnízdo, odkud jeho mláďata zvědavě se rozhlížela, tu prosila se slzami v očích, a tak směl strom i s hnízdem černého čápa zůstat státi. To byla ovšem jen maličkost.

Bylo káceno, bylo řezáno pilou — a třístožár byl vystavěn. Stavitel jeho ovšem pocházel ze sprosté rodiny, ale byl jemných mravů a příjemného chování. Jeho oči i čelo prozrazovaly chytrost a dumysl, a Valdemar Daa naslouchával rád jeho vypravování. I malá Ida, nejstarší patnáctiletá dívka, ráda jej poslouchala. A zatím co otci stavěl loď, vystavěl si sám větrný zámek, v němž on s malou Idou bydlil jako muž a žena, a snad by se to bylo stalo, kdyby zámek byl vystavěn z kamene a obehnán valy a příkopy, zahradami a lesy. Ale při veškeré své chytrosti byl mistr přece jen chudé ptáče, a co zmůže vrabec v kruhu jeřábů? Hu, hu . . . A já táhl dál a on také táhl dál, neboť tu nesměl déle zůstati. A malá Ida to oželela, neboť musilo ji to přeboleti.«

»V stáji řehtali černí koně, hodní největšího obdivu, a také byli ode všech velmi obdivováni. Král vyslal admirála, aby prohlédl novou loď válečnou

a projednal její koupi. Tento propukl v hlasný obdiv nad ohnivými oři, a já to dobře slyšel,« pravil vítr, »neboť šel jsem za pány otevřenými dveřmi a vál jsem stébla slámy jako zlaté nitky před jejich nohy. Zlato chtěl míti Valdemar Daa, ale admirál chtěl míti koně a proto je tolik chválil. Nechtělo se však rozuměti, a proto loď nebyla koupena. Stála pokryta plaňkami na břehu, archa Noemova, která nikdy nepřišla na vodu. Hu, hu, táhni dál, táhni dál! a to byla veliká škoda.

V zimě, když sněhová peřina na poli ležela a lední tříšť Beltem se hnala a o břehy narážela,« vypravoval vítr dále, »přišli havrani a vrány, jedni druhých černější, ve velkých zástupech. Usedali si na pustý, mrtvý, opuštěný koráb na břehu, křičeli chraptivým hlasem a lkali nad zmizelým lesem a nad spoustou tolika nádherných ptačích zničených hnízd, nad starými i mladými, již bez přístřeší zustali, a že se to vše stalo pro to staré hamparátí, které nikdy neodplave odsud.

Já zafouk' do sněhu, že vesele zavířil kolem, vysoko se nakupil kolem lodi a uložil se na ni. Spustil jsem hlasitě, aby zpozorovala, co je to taková bouře. Mohu říci, přičinil jsem se dle svého, aby o tom loď nabyla zkušenosti. Hu, hu — táhni dál!

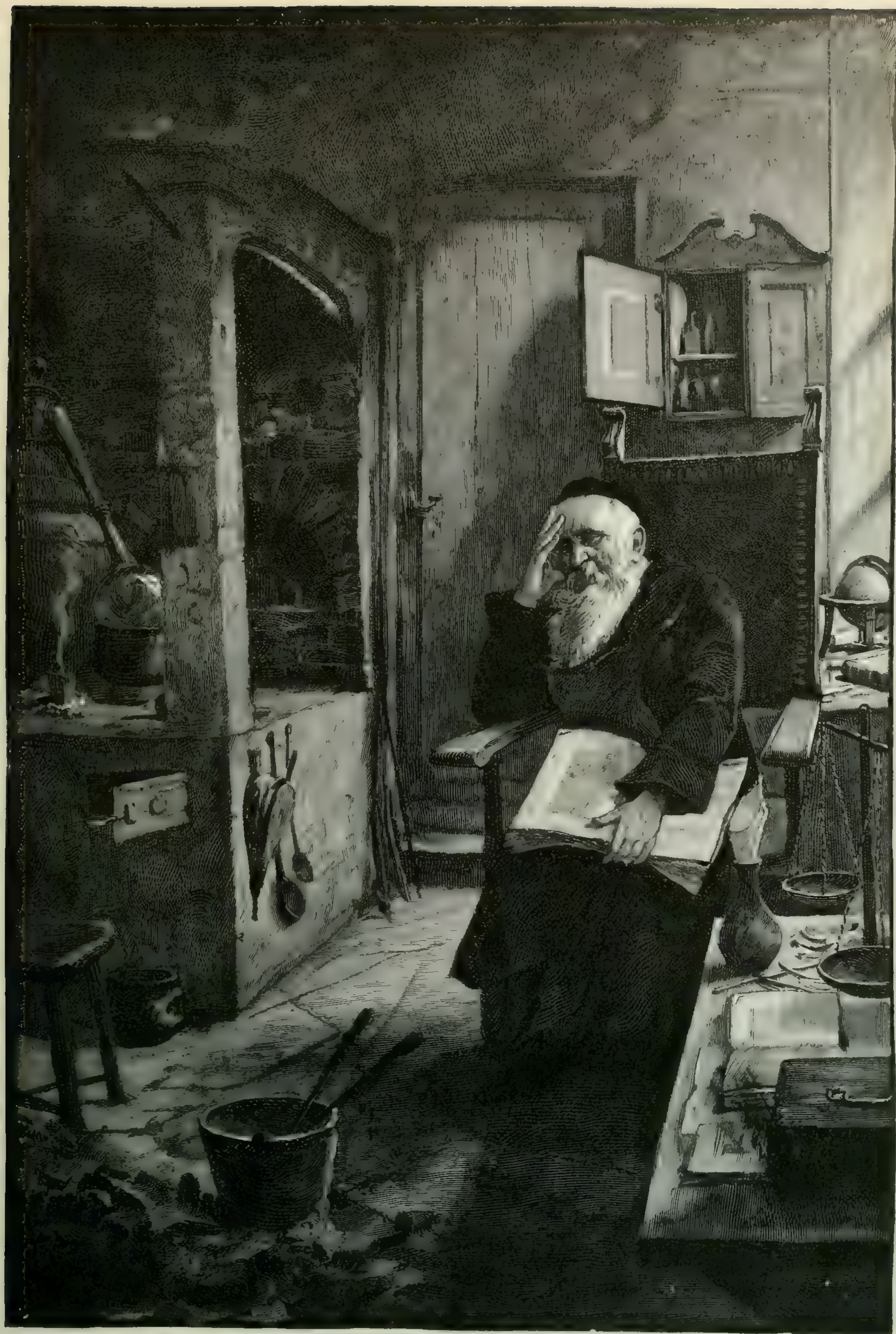
A zima minula, zima i léto minuly pod mým letem, pod nímž sníh se smítal, jako jabloňový květ byl odvát, a listí spadalo. Táhni dál! Táhni dál! I lidé odtáhnou . . .

Ale posud byly dcery mladičké. Malá Ida byla růže, krásná na pohled jako tenkrát, když ji spatřil stavitel korábu. Často jsem pohrával s jejím dlouhým hnědým vlasem, když zamyšlena stávala v zahradě pod jabloní a nezpozorovala, že jí listí jsem naházel do vlasu, které si rozpustila, když zlaté slunce a zářící nebe skrz tmavé keře a stromy v zahradě pozorovala.

Její sestra Johanka byla lilie bílá a přísná. S hlavou vztyčenou chodila kolem a vyhýbala se poděkovati někomu na vlídný pozdrav, ze strachu, aby se úklonem nepřelomila. Chodívala do velké síně, kde obrazy předků visely. Dámy na obrazech měly samet a hedvábí a malé kloboučky s bohatým perlovým vyšíváním na pletených vrkočích. Byly to krásné ženy! Muži byli ve zbroji aneb drahých pláštích podšitých veverčí koží s modrobílými límci. Šavli měli opásanou kol stehen, ne po boku. Kde asi bylo místo pro obraz Johany? A jak bude vypadati její šlechtický choť? Ano, na to myslila, o tom si šeptala, já to slyšel dobře, když jsem dlouhou chodbou do síně vjel a pak zpět se zatočil.

Anna Dorota, bledý hyacint, byla tichá a do sebe uzavřená; velké jak voda] modré oči dívaly se plny myšlének, ale dětinský úsměv pohrával jí kolem úst. Nemohl jsem jej odfouknouti a nechtěl jsem to též.

Nacházel jsem ji na polích a v zahradě, kde byliny a květiny sbírala, o kterých věděla, že by je otec její k nápojům a kapkám, jež svářeti uměl,

potřebovati mohl. Valdemar Daa byl sice pyšný a hrdý, ale též učený a zkušený muž. Vědělo se to a šeptaly se o něm v sousedstvu všelijaké věci. Oheň plápolal i v letní době v jeho jizbě a dvéře jeho byly vždycky uzavřeny. Dnem i nocí pracoval ve své laboratoři bez omrzení, ale nemluvil o tom mnoho, neboť síly přírodní nutno v taji ovládati. A on se domníval, že brzy se naučí nejlepšímu umění, totiž umění dělati zlato.

Proto jeho krb dýmal ustavičně, proto praskalo a plápolalo to tam napořád. Ano, byl jsem též při tom,« pravil vítr. »Nech to být! Nech to být! zpíval jsem komínem. Bude z toho jen kouř, dým, pára a popel! Spálíš v tom své peníze a své jmění! Hu — nech to být! nech to být! Ale on neustál od svého předsevzetí.

Nádherní koně v stájích . . . Co bylo z nich? Co ze zlatého a stříbrného nářadí v skříních a bednách? Co z krav na lukách, co ze statku a zámku? Ach, všecko se tavilo, tavilo v jeho kelímku na zlato, a přece tam žádného zlata nebylo.

Prázdno bylo v stodole i v špižírnách, prázdno v sklepích i na půdách. Čím lidí méně, tím více myší. Jedna tabule praskla, druhá se rozbila; já nemusil již choditi dveřmi,« pravil vítr. »Kde se z komína kouří, tam se jídlo vaří, praví přísloví; ovšem zde se kouřilo z komína, ale ten pohltil všecky obědy pro červené zlato.

Dul jsem zámeckou branou jako stráž, která v roh duje. Ale nebylo zde stráže,« pravil vítr, »otáčel jsem větrničkou na hrotu věže, až to skřípalo, jakoby věžník tam chrápal, ale nebylo tam věžníka. Krysy a myši byly tu, chudoba strojila na stůl, chudoba seděla v šatníku a špižírně, dvéře šly z veřejí a dostávaly trhliny a díry. Já chodil bez překážky sem a tam, proto všecko tak dobře znám.

V dýmu a popelu, v starostech a bezesných nocech sešedivěl vlas i vous domácímu pánu. Valdemar Daa sežloutl a byl pln vrásek, jeho oči svítily hltavě po zlatě, po vytouženém zlatě.

Já mu foukal kouř a popel do obličeje a do vousů. Dluhy se objevovaly místo zlata. Já zpíval rozbitými okny a zejícími trhlinami, foukal až do ložnic jeho dcer, kde ležely jejich šaty zvetšelé a vypelichané, neboť musily čím dál tím více vydržeti. To nebylo dětem věštěno u kolébky! Staré, velkopanské živobytí proměnilo se v nuzné živoření Já jediný ještě jsem zpíval v zámku,« pravil vítr. »Já se staral o to, aby zapadly sněhem, ten hřeje; paliva neměly, les byl vykácen, a kde ho tedy nabrati? Byla krutá zima, sníh skřípal pod nohama, a já se proplítal otvory a chodbami, přes arkýře a zdi, jen abych se udržel v svěžesti a veselí. Uvnitř ležely šlechtičny v posteli, byla velká zima, a otec vlezl pod koženou přikrývku. Nebylo ničeho k snědku — a to je panské živobytí. Hu — hu, nech být! Nech být! Ale k tomu se nemohl pan Daa odhodlati.

Po zimě přijde jaro, a po hubených časech přicházejí opět dobré, říkával, ale ty daly na sebe čekati, čekati! — Nyní jest statek zastaven — teď jest nejvyšší čas — teď přijde jistě zlato! O velkonocích tu bude!

Slyšel jsem též, jak šeptá pavoukovi do jeho tkaniva: Ty hbitý, malý tkalče, ty mne učíš vytrvalosti! Strhne-li se tvá pavučina, začneš opět znova a dokončíš ji! A opět jest v půli, ale ty jdeš nerozmrzen po své práci dál vždy od počátku, od počátku! Ano, tak se to musí dělati, a taková vytrvalost dojde odměny.

Bylo jitro o Boží Hod velikonoční; zvony sezváněly, slunce se lesklo na nebi. V zimnici bděl, vařil a schlazoval, míchal a destiloval. Slyšel jsem ho, jak vzdychá jako zoufalá duše, slyšel jsem, jak se modlí, pozoroval jsem, že dech zadržuje. Lampa došla, ale on toho nepozoroval. Zadul jsem do doutnajícího uhlí, to ozářilo jeho obličej jak křídu bílý, který tím na mžik dostal purpurový nádech. Oči jeho byly hluboko vpadlé — ale teď stávaly se větší a větší, div že z důlků svých nevystupovaly.

Viz alchymistický kelímek! Leskne se to tam! Je to žhavé, čisté a těžké! Zvedl to třesoucí se rukou a hlasem třesoucím se zvolal: Zlato! zlato! Dostal závrať při tom, lehce mohl jsem jej dechem svým povaliti,« pravil vítr, »ale já foukal jen do žhavých uhlů a šel jsem za ním do dveří a do pokoje, kde dcery jeho ležely a mrzly. Jeho šat byl pokryt popelem, popel lpěl na jeho vousu a na jeho rozcuchaném vlasu. Vztyčil se do výše, zvedl svůj bohatý poklad v křehké křivuli a zvolal záře radostí: »Nalezeno, získáno zlato!« Ukazoval sklo, které se třpytilo v záři sluneční. Ale ruka jeho se chvěla, alchymistická křivule sjela na zem a roztřískla se v tisíc kusů — a spolu s ní pukla poslední bublina jeho štěstí. Hu, hu . . . To tam! táhni dál! A já vyrazil z dílny alchymistovy.«

»Pozdě v roce, v krátkých dnech severních krajů, když přijde mlha se svými závoji a když mokré kapky na červené jahůdí a holé větve padají, přišel jsem v nejlepším rozmaru, zadul trochu, vyčistil nebe a ulámal uschlé haluze. To není sice veliká práce, ale musí býti také vykonána. Však i jinak bylo na zámku Borreby u Valdemara Daa čistě poklizeno. Jeho nepřítel Ove Ramel z Basnäsu dostavil se s úpisy skoupenými a získal při dražbě zámek s příslušenstvím. Já bubnoval na rozbité tabule, třískal rozpadlými dveřmi, hvízdal trhlinami a skulinami. Hejsa! Panu Ovemu měla přejíti chuť zde zůstávati! Ida i Anna Dorota plakaly krvavé slzy, Johanka však stála vzpřímená a bledá a kousala se do nehtů, až krvácely. Ale co to bylo platno? Ove Ramel chtěl sice panu Valdemaru Daaovi dovoliti, aby doživotně zůstal na zámku, ale nedostal žádný dík za své nabídnutí. Slyšel jsem, co mu odpověděl,« pravil vítr, »viděl jsem, jak se schudlý muž jen hrději vztyčil, jak se v prsa udeřil, ale já obrátil náraz vichřice proti zámku

a starým lipovým stromům, že se nejtlustší větev zlomila. Ležela teď jako koště přede dveřmi, kdyby někdo chtěl vymetati. A bylo vymetáno; dobře jsem si to myslil.

Byl to tuhý, těžký den, zlý okamžik, aby zůstal člověk pevný. Ale mysl byla tvrdá a šíj nepodajná.

Neměli již ničeho než šaty na těle; ale přece, měli to alchymistické sklo, krátce před tím koupené a sesbíranými střepy rozbitého pokladu naplněné, toho pokladu, který tolik sliboval a tak málo dodržel. Valdemar Daa skrýval jej v záňadří, vzal pak svou hůl, a nyní odcházel ten jindy tak bohatý pán se svými třemi dcerami ze zámku Borreby. Já chladil jeho horké tváře, já hladil jeho šedivý vous i jeho dlouhý, bílý vlas, já zpíval, jak jsem jen to dovedl: Hu, hu . . . Táhni dál! Táhni dál! To byl konec slávy! Ida a Anna Dorota šly po jeho pravé a levé straně. Johanka se však za branou ještě jednou obrátila. Leč nač? Štěstí se proto přece k ní neobrátilo. Pozorovala červené kameny zdiva pocházející ještě z Marsk-Stigsburgu. Myslila asi na dcery jeho, o nichž kolovala píseň:

Nejstarší za ruku nejmladší vzala
a takto s ní se v cizí zem brala.

Vzpomínala snad na tuto píseň? — Zde byly tři — a i otec byl s nimi. Šly po silnici, po které tolikrát jely kočárem. Nyní šly s otcem žebrat, šly s ním na pole Smidstrupské do hliněné chatrče, kterou otec za 10 mark ročně pronajal, to bylo jejich nové panské sídlo s prázdnými stěnami a s prázdnými misami. Vrány a kavky poletovaly nad nimi a křičely jako na posměch: ‚Z hnízda ven! Z hnízda ven! Ven! Ven!‘ zrovna jako ti ptáci tenkrát křičeli, když byl les kácen.

Pan Daa a dcery jeho dobře to slyšeli, ale já jim foukal kolem uší. Nestálo to věru za to, tomu naslouchati. Tak vstoupili v chatrč z hlíny — a já táhl přes rašeliniště a pole, holými ploty a bezlistými lesy, k širému moři a do cizích zemí. Hu, hu! Táhni dál, táhni dál! Po všecka léta! Po všecka léta!«

Jak se dařilo Valdemaru Daaovi a jak se dařilo jeho dcerám? Vítr vypravuje: »Poslední z tří, kterou jsem viděl, ano naposled viděl, byla Anna Dorota, bledý hyacint. Stará a shrbená byla již, neboť bylo to o padesát roků později. Žila nejdéle a přečkala osud všech svých.

Venku na stepi, nedaleko města Viborgu, stál nový nádherný dům probošta dómu, vystavěný z červených pálených cihel se zubatými štíty; hustý kouř vystupoval z komínu. Jemná paní domácí a líbezné dcery seděly v arkýři a dívaly se do zahrady a dál na hnědou step. — Kam se dívaly? Patřily k čapímu hnízdu tam venku na chatrči, která byla na spadnutí.

Sporé zbytky bývalé střechy byly pokryty mechem a býlím, hlavní však ochranu její tvořilo hnízdo čap, které, mezitím co všecko bylo vydáno zmaru, od čápů pečlivě bylo udržováno.

Byl to dum jen tak na pohled, dotknouti se ho nebylo radno. Musil jsem s ním zacházet opatrně, pravil vítr, »dum musil zustat stát k vůli čapímu hnízdu. Ve skutečnosti vypadal jako ptačí strašák na stepi. Ale čápů nechtěli proboštovic zahnati; proto zůstala chatrč na spadnutí státi, a ubohá obyvatelka mohla tam nerušeně užívati bídného přístřeší. Mohla se za to poděkovati egyptskému ptáku. Či snad byl to jeho dík za to, že jednou

za hnízdo jeho divokých černých bratrů v Borrebském lese se přimlouvala? Tenkrát byla malé děcko, jemný, bledý hyacint, vyrostlý v šlechtické zahradě. Vzpomínala si na to posud docela dobře, ona Anna Dorota!

Ach! Ach! lidé mohou vzlykati, jako vítr vzdychá rákosím a sítím. Ach! Žádné zvony nezvonily nad tvým hrobem, Valdemare Daa! Ani chudí školáci nezpívali, když dřívější majitel Borrebský byl kladen do hrobu! Ach, všecko má konec, i bída! Sestra Ida stala se chotí sedláka, a to nejvíc hnětlo našeho otce. Jeho zeť byl bídný robotář, kterému jeho pán mohl uložiti tresty nejhorší. Nyní je mu dobře pod zemí. A tobě též, sestro Ido! Ale se mnou to ještě není skoncováno, se mnou nešťastnou a ubohou stařenou. Vysvoboď mne přece, ty mocný spasiteli! Taková byla modlitba Anny Doroty v bídné chatrči, která jen k vůli čápům mohla obstáti.

Nejstatečnější a nejsilnější ze sester ujal jsem se,« vypravoval vítr. »Jaké bylo její smýšlení, takové byly její skutky. V oděvu chudého sluhy na lodích dala se najmouti do služeb u jednoho plavce. Byla mrzutá a s každým hned hotova, ale v povolání svém ochotná a pilná. Ale lézti

nemohla, tu sjela přes palubu mým zavanutím dřív, než se kdo dověděl, že byla ženou, a to byl jistě dobrý skutek ode mne,« pravil vítr.

»Bylo velkonoční jitro, zrovna jako tenkrát, když se Valdemar Daa domýšlel, že objevil umění, jak se dělá zlato. Tu slyšel jsem mezi zborcenými stěnami pod čapím hnízdem, jak někdo tiše zanotoval kostelní píseň. Byl to poslední zpěv Anny Doroty.

Nebylo to ani okno, nýbrž jen díra ve zdi. — Slunce přišlo jako ohnivý míč a zadívalo se skulinou, jaký lesk rozšiřovalo! Oči Anny Doroty byly v sloupu — její srdce pukalo! Bylo by to přišlo zrovna tak, kdyby slunce téhož jitra tu ubohou ani nebylo osvítilo.

Čáp jí poskytoval až do její smrti stráž a ochranu. Já zapěl na jejím hrobě,« pravil vítr, »já zpíval též na hrobě jejího otce. Vím, kde ty hroby jsou; mimo mne neví to nikdo.

Nové časy! Jiné časy! Staré silnice mění se v role, ohraničené hroby ve veřejné silnice, a brzy přijde pára s celou dlouhou řadou svých vozů a zahučí přes hroby, které jsou zrovna tak zapomněny, jako jména těch, kteří tam spí. Hu, hu, táhni dál!

To jest povídka o Valdemaru Daaovi a jeho dcerách. Vypravujte ji lépe, vy druzí, dovedete-li to,« pravil vítr a otočil se.

A ten tam byl.

VŠE, KAM PATŘÍ

Je tomu víc než sto let.

Tenkrát stál za lesem u velkého jezera starý panský dům, který byl kolem dokola obehnán hlubokým valem, v němž rostlo rákosí a sítí. Těsně vedle hlavních vrat stála stará vrba, sklánějící se nad rokytí.

Z vozové cesty zazníval zvuk rohů a dusot koňský, a malá husačka rychle přehnala svoje stádo s mostu na stranu, dřív než lovecká společnost přikvačila; věděla, jak panstvo rychle jezdí, a sotva měla času prudce vyskočiti na jeden nárožní kámen mostní, jinak by jistě ji přejeli. Byla ještě poloviční dítě, něžná a slabounká, ale s přívětivým výrazem v divukrásných očích a celém obličeji. Ale to statkář neviděl, když v šíleném cvalu jel kol malé husopasky, obrátil bič a strčil děvče v sprosté svévoli do prsou, tak že s kamene pozpátku sletělo.

»Vše, kam patří!« pravil, »do bahna patříš!« Při tom se dal do hlasitého smíchu, neboť to měl býti vtip, a celá společnost mu přizvukovala. Dali se do děsného křiku a zuření, do toho štěkali lovečtí psi, že to bylo zrovna jako v známé písni:

Bohatých ptáků přiletěl roj!

Ba, sám Bůh ví, jak pán tenkrát byl bohat!

Husopasce podařilo se chopiti v pádu jednu vrbovou větev dolů visící, pomocí které se mohla nad bahnem udržeti, až panstvo i s psy v bráně zmizelo. Pak snažila se dostati ven, ale tu se větev zlomila, a husopaska klesla zpět do rokytí; v tom cítila náhle, jako by ji silná ruka uchopila; byl to cestující podomní obchodník, který z malé vzdálenosti všecko viděl a teď jí k pomoci přichvátal.

»Vše, kam patří!« pravil posměvačně, napodobuje statkáře. Pak vzal ulomenou větev a přidržel ji k stromu; ale aby vše bylo vždy na svém pravém místě, to bohužel není vždy možné. Tak strčil větev do země a pravil: »Rosť jen, rosť, ať si z tebe jednou na píšťalku uříznouti mohu, podle které ti tam v zámku notně tančiti budou.« Přál statkáři a jeho lidem notný výprask ulicí. Na to odebral se podomní obchodník do zámku, ovšem ne do jídelny, k tomu byl příliš nepatrný; on směl se odvážiti pouze do čeledníku, kde pacholci a služky jeho zboží si prohlíželi a s ním smlouvali. Zatím zazníval z jídelny dolů řev a hlomoz, hostina a pitka byly tam v plném proudu, víno a pivo kypělo v pohárech a džbáncích, a lovčí psi směli též účastniti se. Mnohý z trhanů byl docela zlíbán od mladých pánů, když mu dříve dlouhýma ušima čumák otřeli. Nyní byl podomní obchodník se svým zbožím též nahoru povolán, ale jen proto, aby byl terčem jejich nevázanosti. Víno jim vstouplo do hlavy, až rozum jim uletěl. A tak nalili piva do punčochy a on je měl rychle vypiti, a to byl u nich vtip a zvlášť chytrý a komický nápad. I v karty hráli, celá stáda, sedláci i dvory selské sázeny byly na jednu kartu a prohrávány.

»Vše, kam patří!« pravil podomní obchodník, když se dostal z té Sodomy a Gomory, jak zámku říkal, šťastně ven. »Silnice,« pravil, »to je moje pravé místo, tam jsem se docela v svém živlu necítil.« A malá pasačka kynula mu vlídně od plotu na rozloučenou.

Dny a týdny míjely; ulomená vrbová větev, kterou podomní obchodník vedle příkopu do země zastrčil, udržovala se stále svěží a zelená, ba docela i nové pruty vyháněla, a malá pasačka poznala, že vrba zapustila kořínky, a těšila se tomu velice, neboť se jí zdálo, jakoby jí tento strom patřil.

Ovšem; strom pokračoval, ale všecko ostatní na zámku pitkami a hraním zustávalo pozadu, neboť pitky a hry jsou dvě věci, které stání dlouhého nemají.

Ani šest let neuplynulo od onoho dne, a statkář musil o žebrácké holi ze zámku i dvora odtáhnouti. Tento byl zakoupen bohatým kupcem, a to byl právě ten podomní obchodník, z kterého si žert a posměch tropili, když mu tenkrát punčochu s pivem podávali. Ale poctivost a snaživost vedou k zdaru, a nyní byl podomní obchodník majitelem rytířského statku. Ale od této chvíle netrpěla se hra v karty na zámku. »To je zlá četba,« říkával nový majitel, »když totiž ďábel poprvé bibli viděl, chtěl jí na posměch něco podobného utvořiti, a tak vynašel hru v karty.«

Nový majitel se oženil a s kým? S tou malou pasačkou, která byla vždy počestná, zbožná a dobrá a v nových šatech vypadala tak něžná a krásná, jakoby šlechtičnou byla od narození. Ale jak se tohle stalo? Leč to je v naší příliš zaměstnané době tuze dlouhá historie, ale stala se, a to nejdůležitější přijde teprve.

Nyní slavilo štěstí vjezd do starého zámku. Hospodyně vládla sama uvnitř, a hospodář obstarával všecky vnější záležitosti, a tu proudilo požehnání se všech stran, neboť kde vlaštovky jsou, tam jiné vlaštovky přilétají, praví staré přísloví. Starý panský dům byl znovu natřen a vyzdoben, příkopy vyčištěny a ovocné stromy vysázeny. Všady to bylo čisté a vlídné, a na čistě uklizené podlaze nebylo skvrnky. V zimních večerech sedala hospodyně se služkami ve velké síni a předly len a vlnu, a každé neděle předčítalo se z bible, a četl sám pan tajný rada, neboť podomní obchodník stal se tajným komerčním radou, ovšem teprve ve vysokém stáří. Děti vyrůstaly — neboť přišly také děti — a všecky byly dobře vychovány, ačkoliv nebyly stejného nadání, což se stává skoro v každé rodině.

A z vrbové haluze venku u mostu stal se časem nádherný strom, stál zde volný a neořezán. »To je náš rodokmen,« říkali staří, »a ten musí býti v úctě zachován!« napomínali i děti méně nadané.

Sto let prošlo zatím od oné doby.

Bylo to již za našich časů; z jezera byla step, a starý panský dům jakoby smetl, dlouhá louže s několika zbytky zdí vedle, to bylo všecko, co z mostu a příkopu zbylo. Ale posud stála tu nádherná, stará vrba s dlouhými, svislými větvemi, rodokmen to byl! Zde stála a dobře věděla, jak může vrba krásná být, může-li dle libosti růsti a se rozšiřovati.

Ovšem že byl strom od kořene až po vrchol puklý, i bouře jej trochu schýlila, ale stál posud pevný a ze všech jeho trhlin a děr, kam vítr a nečas úrodnou prsť sváły, vyrůstala tráva a květiny, zvlášť nahoře, kde se velké větve dělily, utvořila se docela malá visutá zahrádka, kde rostly jahůdky a tráva, ba i jeden maličký keř ptačího zobu se tam zachytil a zvedal se nyní štíhlý a útlý ze staré vrby, která se v černé vodě zrcadlila, jakmile vítr sehnal lístky žabince do jednoho kouta močálu. Úzká polní cesta vedla těsně vedle vrby.

Nahoře na zalesněném pahorku byla krásná vyhlídka, a tam stál nyní nový panský zámek; byl velký a nádherný s tak čistými tabulemi, že byste řekli, že tam ani žádných nebylo. Velké volné schody vypadaly jako růžemi a velkolistými rostlinami překlenuté loubí. Trávník před zámkem byl tak pěkný a vypěstovaný, jakoby z rána i z večera na každé stebélko zvlášť se dohlíželo.

Vnitřku v sále visely nádherné obrazy a stály mnohé sametem a hedvábím potažené židle a pohovky, které takřka po vlastních nohách choditi mohly, stoly s lesklými mramorovými plotnami a knihy ve vazbě saffiánové se zlatou ořízkou . . . Ano, tu bydlili skutečně lidé bohatí, totiž baron a jeho rodina.

Všecko zde jen hrálo. »Vše, kam patří!« říkali i oni, a proto visely všecky obrazy, které stěny starého zámku zdobívaly a velice ceněny byly, nyní na chodbě vedoucí do čeledníka. »Harampátí« říkali tomu, zvlášť dvěma starým podobiznám, z nichž jedna představovala muže v nachovém kabátě s ohromnou parukou a druhá dámu s pudrovaným, vysoce vypjatým účesem, s ruží v ruce, oba stejně velkým věncem z vrbových větví obtočené. Mnoho direk bylo v obou obrazech, neboť mladí baroni užívali starých těchto lidí za terče při střelbě z kuší. Představovaly pana radu a jeho paní, z nichž celý rodokmen baronů se odvozoval.

»Ale dobře do naší rodiny nepatří,« pravil jeden z mladých pánů. »On byl podomní obchodník a ona pásala husy. Nebyli docela jako papa a mama.«

Ano, obrazy jsou staré haraburdí a »vše, kam patří«, říkali, a tak se dostal praděd a prabába na chodbu vedoucí do čeledníka.

Syn pastorův byl domácím učitelem v zámku. Jednoho dne šel s mladými pány a jejich nejstarší sestrou, která nedávno byla biřmována, polní stezkou kolem staré vrby. Cestou trhala mladá dívka polní květiny do kytice. »Vše, kam patří!« a tak se kytice stala v její ruce pravým dílem uměleckým. Při tom však brala živý podíl na zábavě a těšila ji řeč domácího učitele, který o silách přírodních a o slavných mužích a ženách vypravoval; dívka byla silná, zdravá povaha, měla ušlechtilou duši a vnímavou mysl a srdce schopné všecko, co od Boha stvořeno, pravou lidskou láskou pochopovati.

U vrby se zastavili, a nejmladší z baronů prosil domácího učitele, aby mu uřízl píšťalku, jak často na procházkách to dělával, a učitel ulomil větev vrbovou.

»Ale, prosím, nedělejte to!« pravila baronessa — ale stalo se již. »To je náš starý, rodný strom, který tolik mám ráda; doma se mi sice s tím smějí, ale to jest mi jedno. Ten strom má svou historii.«

A nyní vypravovala všecko, co my již víme o starém stromu a starém zámku, o husopasce a podomním obchodníku, kteří se zde poprvé setkali a prarodiči vznešeného rodu a mladých baronů se stali.

»Nechtěli se dát pošlechtiti, ti staří, poctiví lidé!« pravila. »Jejich oblíbená průpovídka byla: »Vše, kam patří!« a měli za to, že by to nebylo na pravém místě, kdyby se pro své peníze povýšiti nechali. Jejich syn, můj praděd, stal se teprve baronem, byl prý velmi učený a vážený muž, který u princů a princezen byl velmi oblíben a ke všem dvorním slavnostem býval zván. Toho ctíme nejvíce v rodině, ale já sama nevím, proč chovám zvláštní lásku k tomu starému párku. Jak útulné, důvěrné a patriarchální bylo to asi v starém panském domě, kde domácí paní se služkami předla a starý pán z bible předčítal!«

»Byli to moudří a dokonalí lidé,« pravil syn pastorův, a náhle octli se v hovoru o šlechtě a měšťanstvu, a zdálo se skoro, jakoby syn pastorův ani k stavu městskému nepříslušel, tak mluvil o významu a přednostech šlechty.

»Je to zvláštní výhoda,« pravil, »patří-li kdo do rodu, který se vyznamenal, neboť tím přejde již do krve pud, něco řádného vykonati. Krásné je též míti jméno, které otvírá přístup do kruhů nejvznešenějších. Šlechta znamená být šlechetným, to jest zlatá mince, která cenu má ve svém ražení. Je to sice dnes modou tvrditi, a mnozí básníci ovšem tomu přizvukují, že všecko, co šlechta jest, je špatné a hloupé, kdežto u chudiny a právě v třídách nejnižších všecko je mnohem pravdivější a lepší, ale to jest dle mého názoru docela falešné. Ve vyšších stavech najdeme nejeden uchvacující a ušlechtilý rys v povaze; moje matka mi vypravovala jeden, a já bych mohl k němu z vlastní zkušenosti více podobných připojiti. Byla totiž jednou v šlechtickém domě v městě návštěvou. Moje babička byla, pokud vím, kojnou milostivé paní. Moje matka byla právě se starým šlechticem sama v pokoji, když tento oknem viděl, jak stará žena o berlích, která přicházela každé neděle pro almužnu několika grošů, do dvora se dobelhávala. »To je ubohá žena,« pravil pán, »chůze jest jí obtížna!« A než matka zcela pochopila, co myslil, již byl ze dveří venku a se schodů dole, ano, sám starý statkář sešel dolů k staré ženě, aby jí obtížnou cestu pro almužnu uspořil. Je to ovšem jen rys nepatrný, ale jako halíř vdovin v bibli má zvuk, který z hlubiny srdce přichází, ano, má zvuk pravé ryzí lásky lidské, a k tomu by měli básníci ukazovati, právě v našich dobách by i o tom zpívati měli, to by dobře činilo, neboť by to konejšilo a smiřovalo. Ale kde člověk jen proto, že je šlechtického rodu a má rodokmen jako každý arabský kůň a jako tento na zadní nohy se staví, na ulici se pyšní a v pokoji nos ohrnuje a říká: »Fi, tady byli plebejové!« sotva uzřel někoho z kruhů měšťanských, tam jest šlechta v rozkladu, tam se snižuje

k masce, již druhdy Thespis, vynálezce tragedie, stvořil; každý se posmívá a ušklíbne po takové osobě, a ona se stává terčem satiry.«

Tak mluvil syn pastorův; bylo to sice trochu dlouhé, ale mezi tím byla píšťalka hotova.

Na zámku byla veliká společnost; mnoho přišlo hostí z hlavního města i z okolí; hojně dam nádherně vyšperkovaných i prostě oděných. Ve velkém sále se to jen hemžilo. V jednom rohu stáli vůkolní faráři, vypadalo to skoro jako při pohřbu, ale byla to veselá hostina, jenom že se všecko neoctlo ještě v pravém proudu.

Nejdřív měla býti hudební produkce, a proto přinesl mladý baron svou vrbovou píšťalku, ale všecky jeho pokusy, zahvízdati na ni, byly marné; tónů vylákati nedovedl, rovněž jako jeho papa, i nestála tedy píšťalka za nic.

Nyní se hrálo a zpívalo, ovšem tak, jak se to výkonným umělcům nejlépe líbilo; celkem byla to docela slušná hudba.

»Vy jste rovněž virtuos, jak slyším,« pravil jeden kavalír, »pravé dítě svých rodičů, hrajete na flétnu a sám i flétny vyřezáváte. Ano, genius je to, co všecko ovládá. Tomu patří čestné místo. Milý Bože, já pokračuji stále s dobou, a to má také býti. Není-li pravda, že nás všecky tímto malým nástrojem okouzlíte?« Za té řeči podal mu píšťalku z vrby u močálu uříznutou a ohlásil pak hlučně a zřetelně, že domácí pan učitel přednese solo na píšťalku.

Domácí učitel dobře pochopil, že si z něho chtějí ztropiti žert, proto se zdráhal hráti, ačkoliv to výborně uměl, ale doráželi naň a nutili jej, že konečně píšťalku k ústům nasadil.

To byla podivuhodná píšťalka! Zazněl tón dlouho znějící, jako hvizd lokomotivy, ale ještě mnohem pronikavější.

Zněl celým dvorem, parkem a lesem a na míle daleko do kraje, a současně s tónem píšťalky zvedla se vichřice, která hlasně zahoukla: »Vše, kam patří!« — a tu letěl papa jako větrem unášen ze zámku ven a zrovna do bytu skotáka. Skoták letěl — ne sice do sálu, tam neměl přístupu — ale do čeledníku, mezi vše to jemné služebnictvo, které v hedvábných punčochách kolem se pyšnilo, a hrdé »panstvo« bylo jako hromem zasaženo, když vidělo, že tak nepatrná osoba se odvažuje s nimi k stolu si zasednouti.

Ale nahoře v slavnostním sále letěla mladá baronka na hořejší konec tabule a byla věru hodna tam zasednouti. Vedle ní dostal místo syn pastorův, a tak tu seděli jako ženich a nevěsta pohromadě. Jeden starý hrabě, z nejvznešenějších rodin v zemi, zůstal nedotknut na svém čestném místě, neboť píšťala byla spravedlivá, co též je povinností. Vtipný kavalír však, jenž hru na píšťalku způsobil a pravé dítě svých rodičů byl, letěl po hlavě do kurníka a za ním ještě ostatní jeho družiny.

Na míle zněla píšťalka do kraje, a zevšad bylo slyšeti o velkých událostech.

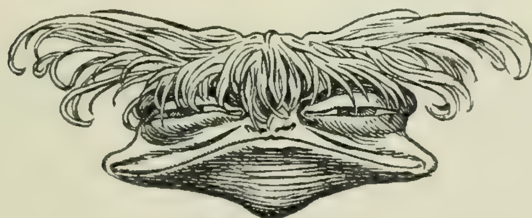
Bohatá rodina kupecká, která si právě vyjela v čtyřspřežném kočáře, byla z vozu vyhozena a nedostala ani vzadu místa, dva bohatí sedláci, kteří v poslední době nad vlastní žito vyrostli, octli se v močálu. To byla nebezpečná píšťalka! Na štěstí praskla již při prvním tónu, a to bylo dobře, byla pak strčena do kapsy: »Vše, kam patří.«

Druhého dne se již o události nemluvilo a odtud vzniklo přísloví: »Zastrč píšťalku!«

Vše opět šlo starým řádem, jen že obadva staré obrazy, podomní obchodník a husopaska, dostaly se do sálu slavnostního, neboť tam je vichřice zavála, a skutečný znalec umění řekl, že jsou malovány rukou mistrovskou, a tak tam zůstaly viseti a byly opět opraveny; dřív nikdo nevěděl, že jsou to cenné obrazy, jak to mohl také věděti!

Tak visí na čestném místě. Ano: »Vše, kam patří!«

A k tomu dojde jednou! Věčnost je dlouhá, delší než tato povídka.

SNĚHULÁK

DNES JE NOTNÁ ZIMA!

Dnes je notná zima!« pravil sněhulák. »Praská a skřípá to mým celým tělem! Tento ostrý vítr jedním notně zatřese, a jak na mne tam ten žhoucí civí!«

Tím »žhoucím« myslil právě zapadající slunce.

»Však já ani nezamrknu, udržím své tři kusy ještě pohromadě!«

Měl totiž místo očí velké trojhranné kusy tašek, a ústa jeho tvořily staré hrábě, tak že i zuby měl.

Sněhulák byl zrozen mezi povykem chlapců a pozdraven hned zvukem rolniček a práskáním bičem. Slunce zapadalo, měsíc v úplňku vycházel, kulatý a velký, jasný a čistý plul modrým vzduchem.

»Tu ho máme opět s druhé strany!« pravil sněhulák; myslil, že je měsíc slunce, které se teď s druhé strany ukazuje.

»Ale já ho to žhnutí a civění odnaučil! Teď ať si tam nahoře visí a tak jasně svítí, abych sama sebe viděl. Jen kdybych věděl, co počíti mám, abych se dostal dále. Rád bych se trochu pohyboval. Kdybych to dovedl, sešel bych teď dolů na led a tam se klouzal, jak jsem viděl, že to chlapci dělají. Ale právě běhat neumím a nevím, jak se to dělá.«

»Pryč! Pryč!« zaštěkal pes na řetěze. Nemohl již ani dobře štěkati a vždy chraptěl od té doby, kdy nesměl do pokoje a nemohl již líhati pod kachlovou pecí. »Však tě slunce již běhati naučí! To jsem poznal loňské zimy u tvého předchůdce. Pryč! Pryč! Pryč jsou všichni!«

»Nerozumím ti,« pravil sněhulák. »snad mne má ten nahoře tam běhu naučit?« Myslil totiž na měsíc. »Před chvílí ovšem utekl, když jsem se naň upřeně podíval, ale teď se sem opět vplížil s druhé strany.«

»Ty vůbec ničemu nerozumíš,« pravil pes na řetěze, »ale byl's teprve nedávno postaven. To, co teď vidíš, jest měsíc, a to, co zašlo, bylo slunce. Přijde zítra opět a jistě tebe naučí běhat dole v hradebním příkopě. Bude změna v počasí. Cítím to již v své zadní levé noze, táhne a bodá to nesmírně. Ano, bude změna v počasí.«

»Nerozumím mu docela,« pravil sněhulák sám k sobě, »ale mám pocit, že mi zvěstuje něco nepříjemného. Ten, který na mne tak civěl a pak utekl a jejž sluncem jmenoval, také není z mých přátel, to tuším již.«

»Pryč! Pryč!« zaštěkal pes na řetěze, otočil se třikrát v kruhu kolem sebe a lehl pak do své boudy, chtěl spát.

Počasí se opravdu změnilo. K ránu ulehla hustá vlhká mlha na celou krajinu, a krátce před slunce východem zvedl se ledový vítr, že zima všecko pronikala. Ale jaký krásný pohled se naskytoval, když slunce potom vyšlo! Všecky stromy a keře byly potaženy jinovatkou, a krajina se podobala celému lesu bílých křišťálů.

Bylo, jakoby všecky větve posety byly zářícími bílými květy. Nesčetná, jemná rozvětvení, jichž nelze v létě ani pozorovati, vystoupla nyní patrně, a sice v tak oslňující běli, jakoby z každé jednotlivé haluzky bílý lesk proudil. Smutková vrba se pohybovala větrem; byl život v ní, zrovna jako v stromech v létě. Ach, bylo to překrásné, a když slunce svítilo, jak to jiskřilo a blýskalo se dokola kolem, jakoby vše bylo démantovým prachem posypáno a jakoby se veliké brilianty leskly na daleké sněžné pláni! Anebo mohlo se také mysliti, že jsou to nesčetná malá světélka, třpytící se ještě jemněji než bílý sníh.

»Je to čarokrásné,« pravila mladá dívka, která s mladým mužem vyšla do zahrady. Zůstali zrovna státi vedle sněhuláka a dívali se na lesknoucí se stromy. »Ani v létě není nic krásnějšího,« a při tom jí oči jen zářily.

»A takového chlapíka, jako tento, teprve v létě nemáme,« odpověděl mladý muž a ukázal na sněhuláka. »Je vskutku znamenitý!«

Dívka se usmála, kynula vlídně sněhulákovi, a potom kráčeli oba přes chrupající sníh dále.

»Kdo pak byl tohle?« ptal se sněhulák psa na řetěze. »Ty jsi již delší dobu ve dvoře, znáš je?«

»Ovšem,« odpověděl pes na řetěze, »ona mne hladívá a on mi leckdy již hodil kost; ale těch já nekousám.«

»Ale, kdo pak jsou?« ptal se sněhulák.

»Snoubenci,« odpověděl pes na řetěze, »chtějí spolu se odstěhovati do psí boudy a hrýzti na jedné kosti. Pryč! Pryč!«

»Jsou oni totéž, co my?« ptal se sněhulák.

»Ó ne, ti jsou z panstva,« odpověděl pes na řetěze. »Ale celkem tuze málo kdo ví, je-li teprv jeden den starý; to vidím na tobě. Já však jsem stár a mám vědomosti a znám tu všecko zde ve dvoře, ano, byl čas, kdy jsem tu nebyl v zimě a neležel na řetěze. Pryč! Pryč!«

»Zima je překrásná!« pravil sněhulák. »Ó prosím, vypravuj, ale nesmíš tak chrastiti řetězem, neboť to stále ve mně něco praská.«

»Pryč, pryč!« zaštěkal pes na řetěze. »Byl jsem malý psíček, docela malý a něžný, tak se aspoň tenkrát říkalo. Líhal jsem na sametové podušce tam v zámku, ano i na klíně panstva. Líbali mne na čumáček a utí-

rali mi pracky vyšívaným kapesníkem. Říkali mi »Bella« nebo »Šoteček«. Později byl jsem již příliš velký a dali mne hospodyni. Tu jsem se dostal do sklepního bytu, můžeš odtamtud, zrovna kde stojíš, do vnitřku nahlédnouti, to je komora, kde já byl panstvem, neboť tím jsem byl u hospodyně. Bylo to všem podřízenější místo, než tam nahoře, ale tím pohodlnější, neboť zde jsem nebyl ustavičně dětmi tahán a nošen, dostával jsem stejně své dobré žrádlo jako dřív, ba ještě více. Též jsem měl vlastní podušku, a pak tam byla ještě kamna, a to jest v tomto počasí to nejkrásnější na světě. Zalezl jsem celý pod kamna, až jsem docela zmizel. Ach, o těch sním posavad. Pryč! Pryč!«

»Jsou kamna skutečně tak krásná?« ptal se sněhulák. »Jsou mně podobna?«

»Ne, docela naopak! Jsou černá jak uhel a mají dlouhý krk s mosazným bubnem. Žerou palivo, tak že jim oheň z úst v jednom srší. Nutno ležeti vedle nich anebo na nich neb docela pod nimi a pak je to teprve nevýslovně pohodlné. Musil bys odsud, kde stojíš, tam okny nahlédnouti.

Sněhulák tam vskutku pohlédl a zpozoroval skutečně černý lesklý předmět s mosazným bubnem, z něhož dole oheň vyzařoval. Sněhuláku bylo při tom nějak podivně. Měl pocit, který si sám nedovedl dobře vysvětliti. Přišlo to naň, co nikdy před tím neznal, co však všichni lidé, jsou-li vůbec lidmi, velmi dobře znají.

»A proč jsi je tedy opustil?« ptal se sněhulák. Jeho cit mu povídal, že jsou jistě kamna hezkou ženskou bytostí. »Jak jen jsi mohl opustiti takové místo?«

»Musil jsem, chtěj nechtěj,« pravil pes. »Vyhodili mne krátce ven a dali mne na řetěz. Kousl jsem totiž nejmladšího hocha do nohy, protože mi kost, na které jsem právě hlodal, odstrčil. Ale u mne platí: »Noha za nohu!« Ale tomu panstvo docela nerozumělo, a od té doby musím zde ležeti na řetěze a ztratil jsem časem svůj čistý hlas. Poslyš jen, jak chraptím: Pryč! Pryč!« A to byl konec písničky.

Sněhulák již neposlouchal, co pes vyprávěl, díval se stále ještě do sklepního bytu hospodyně, kde kamna na čtyřech nohách stála a o nic menší nebyla než sněhulák.

»Tak to podivně ve mně praská,« pravil tento. »Což se tam nikdy nedostanu? To je přec nevinné přání, a naše nevinná přání by měla dojíti vyplnění. Ach, je to nejvyšší a jediné mé přání, a bylo by skoro nespravedlností, kdyby nebylo vyplněno. Musím se tam dostat, musím se o kamna opříti, kdybych měl i okno prolomiti.«

»Tam se nikdy nedostaneš,« pravil pes, »a kdybys se dostal i ke kachlovým kamnům, byl bys brzy pryč, pryč!«

»Jsem beztoho již teď jako pryč!« pravil sněhulák, »zdá se mi, že se rozpadávám.

Po celý den stál tu sněhulák a díval se do okna. V soumraku byla jizba ještě lákavější. Z kamen to zářilo tak přívětivě a mile, jak ani slunce, ani měsíc nedovedou, jedině kachlová kamna, mají-li co stravovati.

Kdykoliv se dvéře otevřely, vytryskl zdola plamen; to byl tak jejich zvyk. Sněhulákuv bílý obličej a celé poprsí byly pak zality plamennou červení.

»Nevydržím to déle,« pravil. »Jak jí to sluší, když jazyk vyplázne!«

Noc byla hodně dlouhá, ale sněhulákovi tak dlouhá ani se nezdála. Stál pohřížen v příjemné myšlénky a tyto mrzly, až to praskalo.

Ráno byla okna sklepního bytu zamrzlá. Ukazovala nejkrásnější ledové květiny, po jakých jen sněhulák může zatoužiti, ale ty bohužel kamna zakrývaly. Tabule nechtěly roztáti a tak nemohl ji, do které se byl zamiloval — totiž kamna — ani viděti. Sníh chrupal a praskal, byl to pravý mráz, pravá radost pro sněhuláka.

Tento však se netěšil již. Měl se cítiti šťastným, ale nebyl šťastný: trpěl touhou po kamnech.

»To je ošklivá nemoc pro sněhuláka,« pravil pes. »Trpěl jsem jednou též takovou chorobou, teď jsem ji však přestál. Pryč, pryč! Bude změna v počasí!«

A přišlo jiné počasí — tálo. Tání přibývalo a sněhuláka ubývalo. Neříkal ničeho, nežaloval; to je to pravé znamení.

Jednoho rána se shroutil, a tam, kde stál, čnělo jen do výše něco, co se podobalo násadě od koštěte; to strčili hoši do země a na tom vystavěli sněhuláka. »Teď rozumím jeho touze,« pravil pes. »Sněhulák měl v sobě pohrabáč a ten se v něm hýbal. Teď to přestál. Pryč! Pryč!«

A brzy na to bylo také po zimě.

»Pryč! Pryč!« štěkal pes. Ale mladá dívka zpívala v zahradě:

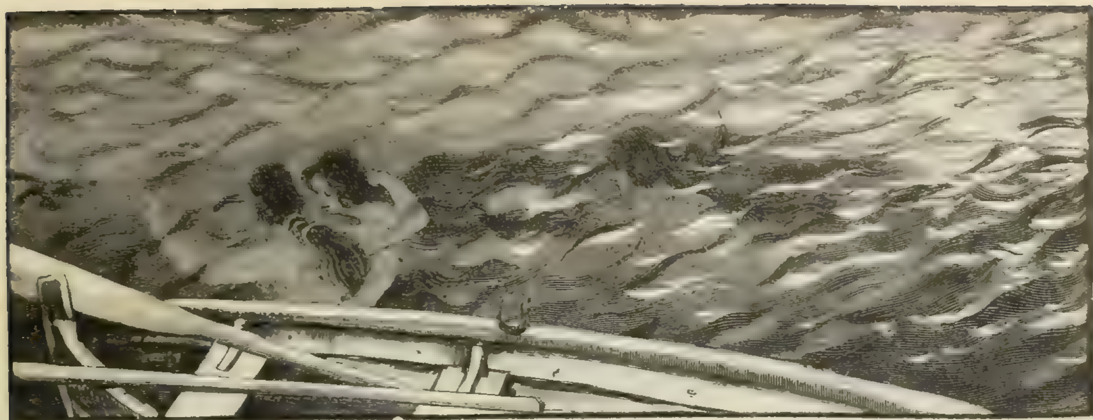
»Ven, květiny vše zelené,
ven, kočičky vy vlněné,
ven, kukačko, sem, skřivánku,
jeť únor na svém kahánku,
s kukačkou kukuk zazpívám,
pojď, drahé slunce, pojď již k nám!«

A na sněhuláka již nikdo nepomyslil.

MALÁ MOŘSKÁ VÍLA

DALEKO, DALEKO V MORI
JE VODA TAK MODRÁ . . .

Daleko, daleko v moři je voda tak modrá jako květy nejkrásnějších chrp a tak jasná jako nejčistší sklo; ale je tam neobyčejně hluboko; hlouběji než kdy jaká kotva dosáhne, a musilo by býti mnoho kostelních věží na sebe postaveno, aby ze dna nad vodu vyčnívaly. Tam dole bydlí pronárod mořský.

Tu však si nesmíme myslit, že je tam dole pouhý bílý písek na dně, naopak. Tam rostou nejpodivuhodnější květy a rostliny, které mají tak pružné stvoly a listí, že se při nejmenším hnutí vody sem a tam kolébají. Malé a velké ryby jimi probíhají jako zde ptáci mezi stromy. Na nejhlubším místě stojí zámek mořského krále, zdi jsou korálové a vysoká okna s ostrými oblouky jsou z nejčistšího jantaru; střecha však jest z mořských škeblí utvořena, které se dle proudění vody vždy otvírají nebo zavírají. To vypadá čarokrásně; neboť ve všech těch škeblích leží třpytící se perly, z nichž již jediná by mohla býti vzácným šperkem v koruně královny.

Mořský král tam dole byl již drahná léta vdovcem a jeho stará matka vedla mu doma hospodářství. Byla to moudrá paní, ale velmi pyšná na svůj šlechtický rod. Proto také nosila dvanáct ústřic na svém ocase, kdežto ostatní šlechta směla nositi jen po šesti. Jinak zasluhovala veškery chvály, zvlášť proto, že své vnučky, malé mořské princezny, srdečně milovala. Bylo to šest roztomilých dítek, ale nejmladší princezna byla přece ze všech nejkrásnější. Její pleť byla tak hebká a měkká jako růžový lístek, oči modré jako nejhlubší jezero, ale jako druhé neměla též noh, nýbrž tělo její končilo rybím ocasem.

Celý den směly si dětičky hráti dole ve velikých síních zámeckých, kde živé květiny ze stěn vyrůstaly. Velká okna z jantaru se otevřela, a pak připlavaly ryby k nim, zrovna jako u nás vlaštovky vlétají, když okna zotvíráme. Ale ryby připlavaly k malým princeznám, žraly jim z rukou a nechaly se od nich hladiti.

Před zámkem byla veliká zahrada s ohnivými a tmavomodrými stromy; plody zářily jako zlato a květy jako hořící oheň a stonky jich i listy ustavičně se pohybovaly. Na zemi byl nejjemnější písek, ale byl modrý jako plamen hořící síry. Nade vším ležela podivná modrá záře; mohlo se spíš mysliti, že stojí někde vysoko ve vzduchu, kol nad sebou a pod sebou pouze nebe, a ne na dně mořském. Při bezvětří bylo lze viděti slunce, ale vypadalo jako purpurová květina, z jejíhož kalichu všecko světlo vyzařovalo.

Každá z malých princezen měla zahrádku, kde si dle libosti hrabala a sázela. Jedna dala svému záhonu tvar velryby; jiné se uzdálo vhodnější dáti mu tvar mořské žínky, nejmladší však jej udělala kulatý jako slunce a nasázela tam jen květin, které jak slunce rudě svítily. Bylo to vůbec zvláštní dítě, tiché a přemýšlivé, a když ostatní sestry všecky ty podivuhodné věci, které ze ztroskotaných lodí do hlubiny spadly, rozestavovaly, nechtěla kromě ružových květin, které se slunci tam nahoře podobaly, nic jiného si vzíti, než malou mramorovou sošku, která jednou ke dnu moře spadla a čarokrásného, ze sněhobílého mramoru vytesaného hocha představovala.

Malá princezna zasadila vedle sochy růžovou vrbu, ta vyrostla nádherně a tvořila svými svěžími haluzemi, které sem tam se pohybovaly a až na modrý písek visely, besídku, ve které stín se docela fialkový býti zdál. Ale největší radost její byla, že zde slyšela o lidském světě tam nahoře vypravovati. Babička uměla o všem, co o lodích a městech, lidech a zvířatech věděla, vždy znova a znova vypravovati. Docela pamětihodné a krásné se jí však zdálo, že nahoře, na zemi květiny voní, neboť mořské nevoněly, a že tam lesy jsou zelené, a že ryby, které tam bylo viděti, na stromech hlasitě a čarovně zpívají až radost. Malé ptáky nazývala babička totiž rybami; jinak by jí vnučka nebyla rozuměla, jelikož dosud ještě žádného ptáka neviděla.

»Až budete patnáct let,« pravila babička, »pak smíte vystoupiti z moře, sednouti si při měsíci na skalní útes a dívati se, jak velké lodi kolem táhnou, a pak uzříte též lesy a města vlastníma očima.«

Nejbližším rokem bylo jedné ze sester patnáct let; ale ze všech ostatních byla každá vždy o rok mladší než její sestra, a tak musila nejmladší čekati ještě plných pět roků, než směla vystoupiti z dna mořského a směla se podívati, jak to zde u nás nahoře vypadá. Ale slíbily si vespolek, že si dopodrobna řeknou, co spatří a co se jim prvního dne nejlépe líbiti bude. Neboť babička se jim dost nenapovídala, a bylo ještě mnoho věcí, o kterých by se byly rády dověděly.

Ale žádná netoužila tolik po těchto zprávách jako nejmladší ze sester, právě ta, která nejdéle čekati musila a která byla vždy tak tichá

a zamyšlená. Mnohou noc stála u otevřeného okna a dívala se tmavomodrou vodou, kde ryby ocasy pleskaly, do výšky. Mohla viděti měsíc a hvězdy. Tyto měly ovšem jen docela matný třpyt; ale skrz vodu vypadaly větší než před našima očima. Když pak něco podobného černému mraku táhlo pod ní, tu věděla, že to je buď velryba, která pluje nad ní, anebo loď s mnohými lidmi. Ach, tito jistě nemyslili na to, že krásná, mladá mořská víla stojí dole a bílé ruce ku přídě lodi vztahuje.

Teď bylo nejstarší princezně patnáct let a dostala dovolení vystoupiti na povrch mořský.

Když se vrátila, věděla toho co vypravovat, ale to nejhezčí ze všeho, pravila, jest přece ležeti při záři měsíční na písčině v tichém moři a pozorovati veliké těsně na břehu moře ležící město, kde světla rovna sterým hvězdám kmitají, jest slyšeti hudbu, ruch a hlomoz kočárů a lidí, viděti četné věže kostelní a poslouchati zvonění kostelních zvonů.

Ó, jak zbožně naslouchala těmto slovům dcera nejmladší! A když večer opět stála u otevřeného okna a tmavomodrou vodou vzhůru se dívala, letěly vždy myšlénky její k velikému městu s jeho hlomozem a hlukem, a tu se domnívala, že slyší zvonění zvonů kostelních až sem dolů.

Následujícího roku dostala druhá sestra dovolení z vody vystoupiti a dle libosti se kolem proplavati.

Vynořila se právě při západu slunce, a tento okamžik byl dle jejího mínění nejkrásnější ze všech, které zažila. Vypravovala, že celé nebe bylo jako zlaté, a krásu oblaků že nelze ani příbližně vylíčiti. Červeň a fialková modř táhly nad ní, ale daleko rychlejší než ty, jako dlouhý bílý závoj spělo stádo divokých labutí nad vodou vstříc letící slunci zapadajícímu. I plavala tedy tímtéž směrem, ale slunce kleslo, a zář na mořské pláni i v mracích pohasla.

Nejbližšího roku směla vynořiti se třetí sestra. Byla nejsrdnatější ze všech a plavala tudíž po široké řece do moře ústící nahoru. Tu viděla nádherné révou obrostlé pahorky; zámky a hrady třpytily se z lesů, slyšela zpívati ptáky, a slunce svítilo tak teple, že se musila často pod vodu potopiti, aby ochladila svůj horký obličej. V tichém zálivu našla zástup malých lidiček, ti byli nazí a vesele se ve vodě proháněli. Mořská víla byla by si ráda s nimi pohrála, ale děti prchly poděšeny odtud, a pak přišlo malé černé zvíře, byl to pes — ona nikdy ještě psa neviděla — který na ni tak strašně zaštěkalo, že dostala strach a rychle do širého moře zpět odplula. Ale nikdy nemohla princezna zapomenouti na ty nádherné lesy, ty zelené pahorky a ty hezké ve vodě plovoucí děti, které se mohly, ačkoli neměly rybí ocas, koupati.

Čtvrtá sestra nebyla tak smělá, zůstala venku ve vlnícím se moři a myslila, že tam je přece nejkrásněji, odtamtud lze na mnoho mil do

dálky viděti, a nebe stojí nade vším jako skleněný zvon. Viděla též lodi, ale jen zdaleka a myslila, že vypadají jako rackové. Směšní delfinové metali kotrmelce a velké velryby stříkaly vodu ze svých nozder do výšky, tak že to kolem vypadalo jako sta vodotrysků.

Nyní přišla řada na pátou sestru. Její narozeniny byly v zimě, a proto viděla, co druhé před tím neviděly. Moře bylo celé zelené a kolem plavaly veliké ledovce, z nichž každý dle jejího vypravování jako perla se leskl, ale mnohem větší byl nežli nejkrásnější od lidí vystavěná věž kostelní. Ledovce měly nejrůznější útvary a leskly se jako démanty. Princezna sedla si na jeden z největších. Tu objížděli z daleka polekaní plavci ledovec, zatím co ona tam nahoře seděla a vítr s dlouhým vlasem svým nechala pohrávati. Na všech lodích plachty stahovali; všady panovala úzkost a děs. Mořská dívka seděla však klidně na svém plovoucím ledovci a viděla blesky klikatě do pěnícího se moře sjížděti.

Sotva jedna ze sester nad moře vystoupila, byla vždy vším tím krásným a novým, co viděla, celá u vytržení. Ale když nyní jako dospělá děvčata mohla vystupovati nad vodu, kdy se jim zlíbilo, stalo se jim brzy všecko lhostejné. Roztoužila se vždy po domovu a po uplynutí jednoho měsíce říkala, že je přece jen v moři nejkrásněji, tam že se nejvíce doma cítí.

Často sepjalo se těchto pět sester pažemi a večer vystoupilo v řadě na povrch vody. Měly krásné hlasy, krásnější než lidé; a tu když se blížila bouře, že se obávaly, že by lodi mohly zahynouti, pluly před nimi a zpívaly svými kouzelnými hlasy, jak krásné je to na dně mořském, a prosily námořníky, aby se nebáli, tam sestoupiti. Ale plavci nemohli slovům jich rozuměti a myslili, že je to hukot bouře. Ale také nikdy neshlédli tu nádheru dole, neboť když loď ztroskotala, utopili se lidé a připluli již jen jako mrtvoly k zámku mořského krále.

Když tak sestry večer ruku v ruce z vody vystupovaly, tu zůstala nejmladší sama pozadu a dívala se za nimi; a tu jí bývalo, jakoby si musila zaplakati. Ale mořská víla nemá slz a proto trpí tím více. »Ach, kéž bych byla již patnáct let!« vzdychala princezna. »Vím, že budu ten svět nahoře a lidi, kteří tam bydlí, hodně a hodně milovati.«

Konečně jí bylo také patnáct let.

»Tak, nyní jsi vyrostla,« pravila babička. »Pojď, ozdobím tě, jako ostatní sestry.« Posadila jí na hlavu věnec z vodních lilií, v nichž každý květový list byl půlkou perly, a pak poručila, aby osm ústřic se pevně připjalo k ocasu princezny, by její vysoký stav byl označen.

»To mne bolí!« vzdychla mořská víla.

»Ba,« pravila stará, »marnivost musí již něco snésti!«

Ach, jak ráda byla by maličká se vzdala veškery té nádhery a jak by byla ráda odložila svůj těžký věnec. Červené květiny z její zahrady slušely by jí jistě mnohem lépe. Ale musila se podrobiti přání babičky.

Žijte blaze!« pravila a vystoupila pak čistá a lehká jako bublina z vody. Slunce právě bylo zašlo, když zvedla hlavu nad mořskou pláň. Ale všecka oblaka leskla se ještě rudým zlatem, a v středu bleděrůžového vzduchu zářila večernice krásně a jasně; vzduch byl mírný a svěží a moře hladké jako zrcadlo. Tu ležel velký trojstěžník. Pouze jediná plachta byla vytažena; neboť nehnul se ani větříček a v lanoví a na stožárech seděli námořníci. Hudba a zpěv zaznívaly, a když se setmělo, bylo zapáleno sta lamp, tak že to vypadalo, jakoby vzduchem vlály vlajky všech národů. Víla plula těsně až k okénku kajuty a vždycky, kdykoliv ji vlna vyzvedla, mohla čistými jak zrcadlo tabulemi dovnitř se podívati. Bylo tam mnoho vystrojených lidí, ale nejkrásnější všech byl přece mladý princ s velkýma černýma očima. Nebyl věru starší než šestnáct let. Byly dnes jeho narozeniny, a proto byla ta slavnost. Lodníci tančili na palubě, a když mladý princ k nim přistoupil, trysklo přes sto raket vysoko do vzduchu; zářily jako den, že se víla hodně ulekla a rychle pod vodu se ponořila. Ale brzy opět vystrčila hlavičku a tu jí bylo, jakoby všecky hvězdy dolů k ní napadaly. Nikdy ještě neviděla takový ohňostroj. Velká slunce točila se syčíce a tryskajíce v kruhu, nádherné ohnivé ryby vzlétaly do modrého vzduchu a všecko se odráželo v čistém moři. Na lodi bylo tak jasno, že bylo rozeznati i nejtenčí provazoví, tím více bylo viděti lidi. Ó, jak spanilý byl ten mladý princ! Tiskl lidem s úsměvem ruku, zatím co hudba tichou nocí zaznívala.

Bylo pozdě. Ale mořská víla nemohla očí od lodi a od sličného prince odvrátiti. Pestré svítilny pohasly, žádné rakety nevystupovaly již k nebesům, a žádná děla nehoukala již, jen hluboko v moři vlnilo se to a hučelo temně. Víla seděla však na vodě a houpala se dolů a nahoru, tak že mohla do kajuty nahlížeti. Ale nyní zvedl se vítr, a loď rychleji pryč ujížděla; jedna plachta po druhé se nadouvala, vlny stoupaly, černé mraky rostly, blýskalo se na obzoru, ba vypukla strašná bouře, tak že rychle plavci začli stahovati plachty. Velká loď letěla šíleným chvatem divokým mořem; vlny zvedaly se jako obrovité černé hory, které hrozily převaliti se přes stožáry; ale jako labuť vznášela se a klesala loď v rozvzteklenérn kypícím přívalu. Víle zdála se ta plavba býti docela veselou, ne však námořníkům. Loď praskala a praštěla, tlusté stěny její prohýbaly se pod prudkými údery vln, hlavní stěžeň zlomil se v prostředku, jakoby slabou třtinou byl, a loď ulehla na bok, co voda do ní vnikala. Teď viděla víla, že mužstvo bylo v nebezpečí, musila sama se před trámy a lodními troskami po vodě se ženoucími míti na pozoru. Jeden okamžik udělala se

taková tma, že nemohla praničeho rozeznati. Ale když zablesklo, udělalo se zas tak jasno, že poznávala každého jednotlivého člověka na lodi; zvlášť hledalo oko její mladého prince, a když loď pukla, viděla jej, jak do moře klesá. Nejdříve se těšila tomu, vždyť teď přišel k ní dolů! Ale brzy jí napadlo, že lidé ve vodě žíti nemohou a že on pouze mrtvý se do zámku otce jejího dostati může. Ale umříti! — ne, to nesměl! A tak plavala mezi plaňkami a trámy, které se po moři proháněly, a zapomněla docela, že by ji mohly rozmačkati. Hluboce ponořila se do vody a vystoupila opět vysoko mezi vlnami, až konečně stihla prince, který jen s potíží ještě na bouřlivém moři se dovedl udržeti. Jeho nohy a ruce začaly umdlévati; jeho krásné oči se uzavřely a byl by musil umříti, kdyby právě nebyla přišla vodní víla. Držela hlavu jeho nad vodou a nechala se s ním na zdařbůh vlnami unášeti.

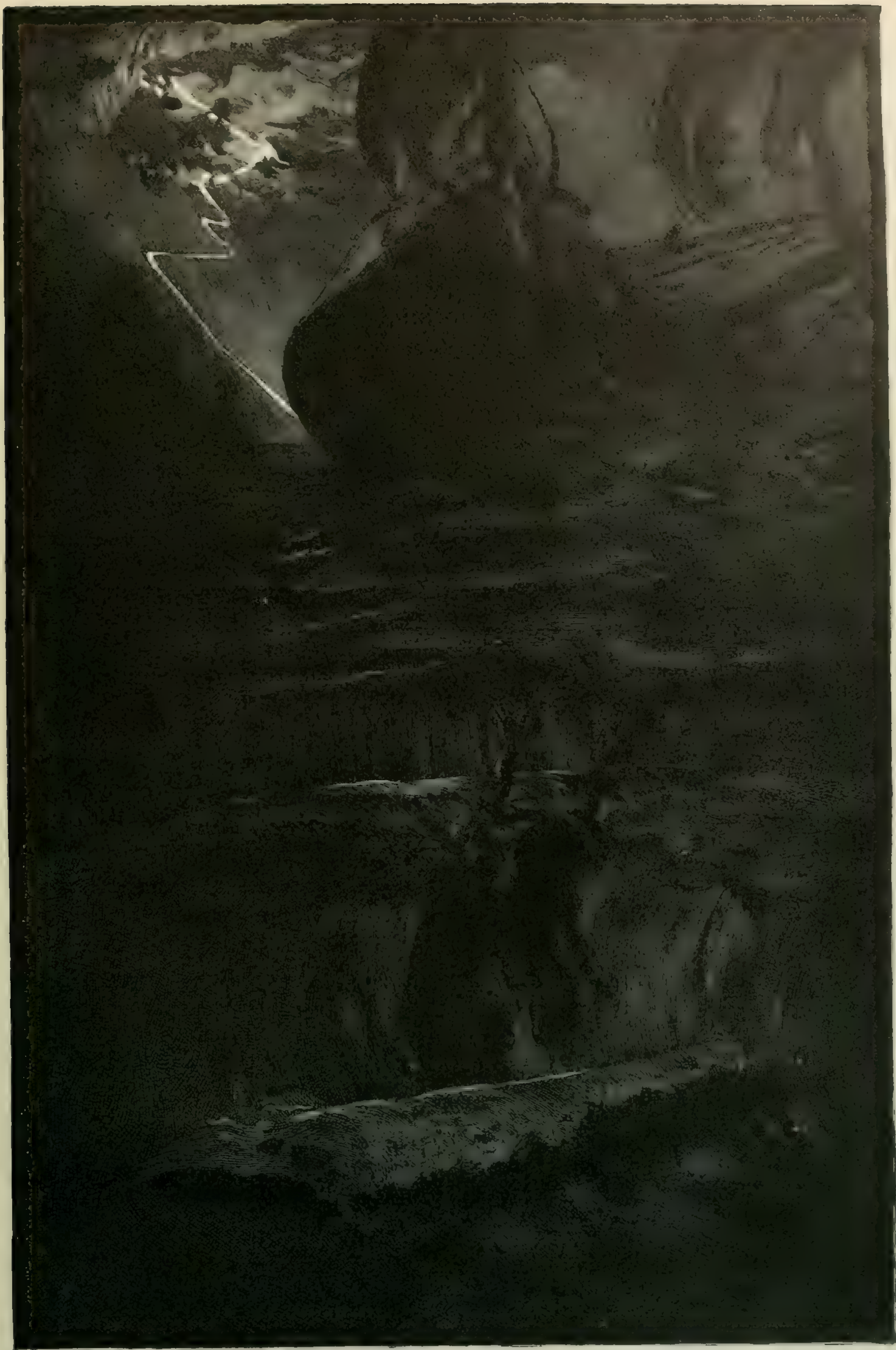
Druhého dne ráno bylo po bouřce, ale po lodi nebylo nikde ani stopy. Rudé a lesklé vystupovalo slunce z vody, a zdálo se, jakoby tváře princovy jím života nabývaly, ale oči jeho zůstávaly zavřeny. Mořská víla políbila jej na jeho krásné vysoké čelo a zdálo se jí, jakoby se podobal mramorové soše v její malé zahradě. Políbila jej opět a opět a přála si vroucně, aby ožil. Teď uzřela pevnou zemi před sebou; vysoké modré hory, na jichž vrcholech sníh se třpytil, jakoby tam labuti odpočívaly, níž u břehu byly nádherné zelené hvozdy, a na břehu byl buď kostel nebo klášter, to dobře nevěděla, ale budova to byla.

Citroníky a kdoule rostly v zahradách, a před branou stály vysoké palmy. Moře tvořilo zde malý záliv, kde voda byla tichá, ale velmi hluboká a tesy skal obklíčená. Sem připlavala s princem, položila jej na hebký, bílý písek a měla zvláště o to péči, aby hlava vyvýšeně ležela v záři sluneční.

Nyní zazněly všecky zvony v bílé budově, a mnoho mladých dívek vyšlo do zahrady. Tu vplula víla trochu stranou za skaliska z vody se tyčící, pokryla své vlasy a svá ňadra bílou pěnou mořskou, tak že nikdo nemohl spatřiti sladký její obličej, a pak číhala dobře, kdo asi nalezne ubohého prince.

A netrvalo to dlouho, přišla tam dívka. Zdálo se, že se velmi ulekla, ale jen na okamžik; pak zavolala jiné lidi, a víla viděla, jak princ opět k sobě přišel a na všecky se pousmál. Pouze ne na ni, svou zachranitelku, ale vždyť ani nevěděl, že ona jej zachránila. Tu jí bylo velmi těžko okolo srdce, a když byl dopraven princ do velké budovy, ponořila se smutně do vody a vrátila se do zámku svého otce.

Od té doby často ráno i večer vystupovala z vody a hledala místo, kde prince zůstavila. Viděla, jak plody v zahradě zrály a otrhány byly, viděla, jak tál sníh na vysokých horách, ale prince neviděla již a vracela se vždy zasmušilejší.

Její jedinou útěchou bylo, seděti ve své zahrádce a objímati krásnou mramorovou sochu, princi tak podobnou. Ale květin svých nepěstovala již a tak bujely tyto z chodeb ven a splétaly dlouhé stvoly a listy s haluzemi ostatních stromů, tak že se tam docela setmělo.

Konečně nemohla to vydržeti déle; žalovala svou bídu jedné ze svých sester a pak se to dověděly i druhé, ale nikdo jiný než tyto a ještě několik víl, které to pouze svým přítelkyním pověděly. A tu jedna z nich věděla vskutku, kde princ mešká, viděla také onu slavnost na lodi a mohla dáti zprávu, kde princ dlí a jeho království se rozkládá.

»Pojď, sestřičko,« pravily ostatní princezny a objavše se vystoupily v dlouhé řadě na místo, kde ležel princův zámek, vynořivše se z vody.

Zámek byl vystavěn z bleděžlutého lesklého kamení a měl velké mramorové schody, z nichž jedny až k moři vedly.

Nádherné, pozlacené kopule zdobily vysokou střechu a mezi sloupy, celou budovu obklopujícími, stály mramorové sochy, které jako živé vypadaly. Vysokými okny bylo viděti do nádherných síní, kde visely skvostné hedvábné záclony, a všecky stěny krásnými obrazy byly ozdobeny, tak že to byl veliký požitek, tam se podívati. V středu největšího sálu byl vysoký vodotrysk a jeho paprsky nesly se až k skleněné kopuli střechy, kterou slunce na vodu a rostliny ve velkém vodojemu rostoucí svítilo.

Nyní věděla víla, kde princ žije, a tam probděla mnohý večer a mnohou noc na vodách. Plula mnohem blíž k zemi, než se druhé sestry její odvážily, ba proplula i úzkým kanálem až pod nádhernou terasu mramorovou daleko nad moře vyčnívající. Zde sedala a pozorovala mladého prince, který se domníval, že sedí docela sám při jasném světle měsíčním.

Vídala jej mnohý večer, jak se při hudbě ve svém nádherném, vlajkami ozdobeném člunu po vodě proháněl. Tu se dívala zeleným rákosím, a když vítr jejím dlouhým stříbrobílým závojem vlál, mohlo se mysliti, že je to labuť křídla rozpínající. Někdy, když rybáři s pochodněmi na lov vyšli, slyšela mnoho dobrého o princi vyprávěti a pak se těšila, že mu život zachránila, když polomrtvý vlnami byl poháněn. A vzpomínala na to, jak pevně jeho hlava na jejích ňadrech ležela a jak vroucně jej tenkrát políbila. Ale on nevěděl o tom praničeho a nemohl proto ani sníti o ní.

Víc a více začínala milovati lidi, víc a více přála si, aby mohla se pohybovati mezi nimi, jejich svět zdál se jí býti mnohem větší než její. Mohliť na lodích po světě lítati, na vysokých horách k mrakům vystupovati, a jejich země táhly se s poli a hvozdy dál, než její zrak dosahoval. Bylo toho tak mnoho, co by byla ráda zvěděla, a její sestry nemohly jí na všecky její otázky odpověď dáti. Tož zašla k babičce. Ta znala hořejší svět dosti dobře, říkala mu správně: »země nad mořem«.

»Když se lidé neutopí,« ptala se víla, »mohou pak věčně žíti? Neumírají, jak my zde dole v moři?«

»Ba že,« odpovídala stará, »musí také umříti a jejich život jest ještě kratší než náš. My můžeme býti tři sta let staré, ale když naše bytí přestane, proměníme se v mořskou pěnu a nemáme ani hrobu zde dole mezi svými milými. My nemáme nesmrtelné duše a nemůžeme proto vstáti z mrtvých. Jsme jako zelený rákos, je-li tento jednou přeťat, nezazelená se více. Lidé však mají duši, ta je nesmrtelná, ta žije dále i tenkrát, když tělo stane se zemí. Ta se vznese pak čistým vzduchem vysoko k zářícím hvězdám. Pak jako my se vynoříme z vody a uzříme krajiny zemské, tak vystoupí duše člověka výš na nádherná, neznámá místa, jichž my nikdy neuzříme.«

»A proč nebyla nám též dána nesmrtelná duše?« ptala se víla zarmoucena. Dala bych ihned mileráda svá tři sta roků za to, kdybych mohla na jediný den býti člověkem a míti pak podíl na světě nebeském.

Tak nesmíš smýšleti,« pravila stará, »my se cítíme mnohem šťastnější a jsme na tom mnohem líp než lidé tam nahoře.«

Mořská víla si posteskla. »Musím tedy umříti a býti poháněna pěnou na vodách! Nebudu více slyšeti hudbu vln, neuzřím více krásných květin ani červeného slunce! Což nemohu ničeho podniknouti, abych získala nesmrtelnou duši?«

»Nikoli,« pravila stará, »leda že by si tě člověk tak zamiloval, že bys byla mu víc než matka a otec. Kdyby všemi svými myšlénkami a celou svou láskou jen tebe chtěl a od kněze dal si vložiti tvou ruku do své pro svazek věrnosti pro čas i pro věčnost, pak by přetekla jeho duše do tvého těla, a ty bys dostala podíl na blaženosti, která je údělem člověka. On by ti dal duši a své by přece neztratil. Ale to se nestane nikdy; co zde právě v moři nám se tolik líbí, totiž rybí ocas, platí u lidí za velmi ohyzdné, lidé tomu lépe nerozumějí. Ku kráse třeba tam míti dvou nemotorných podstavců, jimž nohy říkají.«

Tu zasténala víla a pozorovala smutně svůj rybí ocas.

»Pojď, budeme spokojené a veselé,« pravila stará. Hopkat a skákat budeme plných těch tři sta let našeho života. To jest věru dost dlouho. Pak můžeme tím klidněji odpočinouti. Pojď, dnes večer jest veliký ples v zámku.«

A to byla krása na zemi posud nevídaná! Stěny a stropy velké síně taneční byly celé tlustým, ale průsvitným sklem pokryté. Několik set obrovských růžových aneb jako tráva zelených škeblí stálo na každé straně sálu, každá s modře kmitající pochodní celý prostor jasně osvětlující a stěny až září pronikající, tak že se zdálo, že zámek v moři světla stojí. Bylo vidět velké množství velkých i malých ryb plovoucích proti skleněným

stěnám; na některých leskly se šupiny purpurové, na druhých jako stříbrné neb zlaté. Středem síně tekl široký proud, na kterém tančili mořští mužíci a mořské žínky podivně a líbezně při tom prozpěvujíce. Tak luzných hlasu pozemšťané nemají; ale nejmladší mořská princezna zpívala nejlíbezněji a celý dvůr tleskal pochvalu ocasy i rukama. Jeden mžik cítila ona též vědomí, že má na celé zemi i v celém moři nejkrásnější hlas a byla v tom citu blažena, ale brzy musila se opět na hořejší svět rozpomenouti. Nemohla zapomenout na krásného prince a na své utrpení nad tím, že nemá rovněž duše nesmrtelné. Proto se odplížila z domu otce svého a mezi tím, co tam samá veselost a zpěv panovaly, seděla zarmoucena ve své malé zahrádce. Tu zaslechla hudbu vodou zaznívati a myslila: »Teď jistě jede tam nahoře okolo, on, na kterého stále mysliti musím, on, kterého víc než otce i matku miluji, on, do jehož ruky bych svůj osud položit chtěla. Všeho, všeho chci se odvážiti, abych jej získala a pro sebe duši nesmrtelnou! Zatím co sestry mé tam uvnitř v zámku otcově tancují, zajdu k mořské čarodějnici, které jsem se doposud tolik bála, ta mi snad poradí a pomůže.

Na to vyšla malá princezna ze své zahrádky ven k bouřícímu víru, za kterým čarodějka bydlila. Ještě nikdy nekráčela tou cestou. Zde nerostlo květin, ani trávy mořské tu nebylo, nýbrž jen holý, šedý písek na dně táhl se až k víru, kde voda jako hlučící kola mlýnská vířila a všecko, co uchvátila, s sebou do hlubiny rvala. Těmito zhoubnými víry musila projíti, aby se dostala do říše mořské kouzelnice, a odtud vedla cesta přes horká, vroucí bahno, jež čarodějka svým rašeliništěm jmenovala. Za tím stál její dům v podivném lese. Stromy a keře byli totiž polypi, půl zvířata, půl rostliny. Vypadaly jako stohlaví hadi vyrůstající ze země, haluze se však podobaly dlouhým, slizkým pažím s prsty jako pružní červi a všecky částky na stromech pohybovaly se od kořene až k vrcholu. Všecko, co mohly v moři uchvátiti, objaly pevně a nepustily to již. — Princezna zůstala před domem mořské kouzelnice celá polekaná státi; srdce jí bušilo prudce, a byla by se skoro vrátila. Ale v tom pomyslila na prince a na lidskou duši a vzmužila se opět. Utáhla si pevně na hlavě své dlouhé vlasy, aby ji polypi za ně chytiti nemohli, skřížila ruce na ňadrech a pospíchala tak rychle, jak jen ryba vodou prolétnouti může, ohyzdnými polypy, kteří mrštné paže a prsty po ní natahovali. Viděla, že každý z nich něco uchvátil a jako sty malých ramen to pevně držel jako železnými kleštěmi. Lidé, kteří na moři zahynuli a se utopili, svítili jako bílé kostry v jich spárech, vesla i bedny drželi pevně i kostry zvířat pozemských ano i malou jednu vílu mořskou, kterou chytli a zadusili, a to bylo naší princezně ze všeho nejstrašnější.

Teď přišla k velkému bahnitému místu v lese, kde se děsní vodní hadi svíjeli. V středu stál dům z lidských kostí utopenců sroubený a před

ním seděla mořská čarodějka, dávajíc ze svých úst žráti ropuše, jako krmí lidé kanárka.

»Já vím již, co chceš,« pravila čarodějka. »Je to sice velice pošetilé od tebe, ale máš provésti svou vůli, neboť vrhne tě v zhoubu, má krásná princezno! Ráda bys se zbavila svého rybího ocasu a dostala zaň dva podstavce k chuzi, jako lidé, aby se mladý princ do tebe zamiloval a ty jej mohla dostati i jeho nesmrtelnou duši. Přicházíš také v čas pravý, neboť po této noci bych tobě pomoci nemohla než opět po celém roce. Připravím ti nápoj, s kterým musíš před slunce východem na souš vyplavati, tam na břeh se posaditi a nápoj ten vypiti. Na to scvrkne se tvůj ocas na to, čemu lidé útlé nožky říkají. Ale dělá to velikou bolest a bude ti, jakoby tě ostrý meč pronikal. Kdo tě uvidí, řekne, že jsi nejkrásnější z dívek, které kdy viděl. Dostaneš krok, jenž se bude vznášet, a žádná tanečnice se ti v chuzi nevyrovná — ale při každém kroku budeš míti pocit, jakobys šlapala na ostré nože a musila téci tvoje krev. Chceš-li toto všecko vytrpěti, pak ti chci pomoci.«

»Ano, chci to,« pravila víla chvějícím se hlasem a myslila při tom na prince a nesmrtelnou duši.

»Ale uvaž dobře,« pravila čarodějnice, »jakmile dostaneš jednou lidský tvar, nemužeš se nikdy již státi vílou. Nevrátíš se nikdy do vody k svým sestrám a do zámku svého otce. A nezískáš-li lásky prince, abys mu byla víc než otec i matka, a nedá-li on spojiti vaše ruce, abyste byli muž a žena, nedostaneš duše nesmrtelné. Prvního rána, kdy on se ožení s jinou, pukne ti srdce a staneš se pěnou na vlnách.«

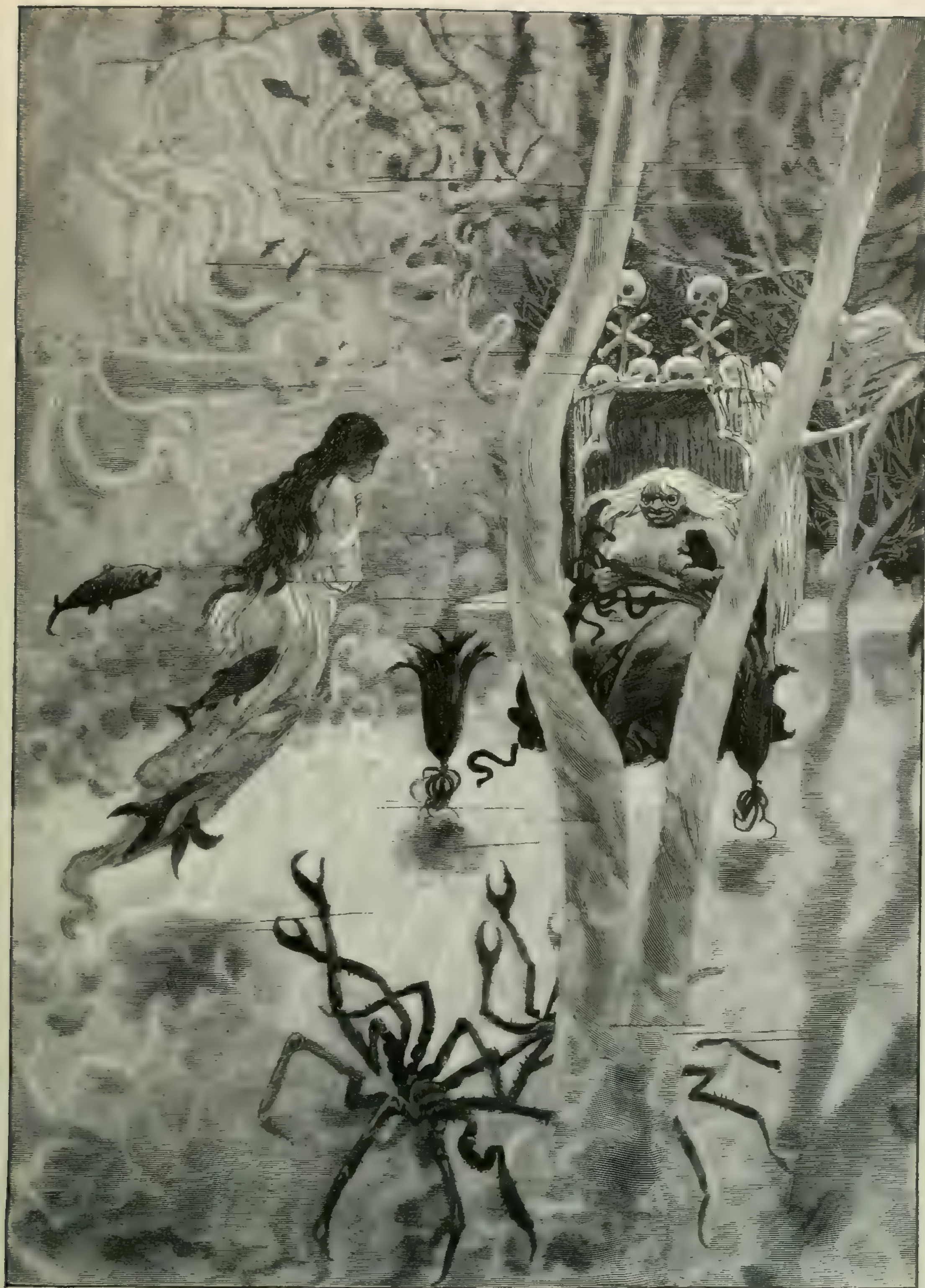
»Chci tomu,« pravila víla a byla při tom bledá jak smrt.

»Mně však musíš zaplatiti,« pravila čarodějnice, »a já nežádám málo. Ze všech zde na dně mořském máš nejkrásnější hlas a tu si myslíš, že bys mohla jím prince okouzliti, ale tento hlas musíš mi dáti. To nejlepší, co máš, chci míti za svůj nejvzácnější nápoj, neboť musím ti vlastní krve dáti, aby nápoj jako dvousečný meč působil.«

»Ale vezmeš-li mi hlas můj,« pravila víla, »co mi pak zbude?«

»Tvá krásná postava,« odpověděla čarodějka, »tvá vlnivá chůze a tvé výmluvné oči. To stačí na okouzlení lidského srdce. Nu, ztratila's odvahu? Vystrč jen svuj jazýček, ať jej uříznu a vezmu na místo zaplacení, a ty dostaneš pak svůj kouzelný nápoj.«

»Budiž!« pravila víla, a ihned čarodějka zřídila svůj kotel, aby nápoj uvařila. »Čistota je půl zdraví,« pravila a vytřela kotel přehouští hadů. Pak se škrábla do ňader a nechala svou ostrou krev vykapati do kotle. Syčelo a vřelo to v kotlu, až byl z toho strach. Každým okamžikem házela tam čarodějka nové přísady, až vlažná pára z toho vystupovala. Konečně byl nápoj hotov a tu vypadal jako nejčistší voda.

»Tu ho máš!« pravila čarodějnice a na to vyřízla víle jazyk, tato byla nyní němá; tak že nemohla ani zpívati ani mluviti. »Kdyby tě chtěli polypové urvat, až se budeš vraceti mým lesem,« pokračovala čarodějnice, »pokrop je jedinou kapkou tohoto nápoje, čímž se rozpadnou jich prsty a ramena.«

Ale toho ani princezna upotřebiti nemusila. Polypové couvli postrašeni, sotva že jasný nápoj spatřili, který v ruce její jako zářící hvězda svítil. Tak spěchala rychle lesem, slatí a bouřícím vírem zpět.

Již mohla viděti zámek otce svého; pochodně ve velké síni pohasly; spali tam zajisté již všichni Neodvážila se přece je vyhledati, jelikož byla němá a své lidi pro vždy opustiti chtěla, ale bylo jí, jakoby jí srdce bolestí mělo puknouti. Vplížila se do zahrady, utrhla z každého záhonu sester po květině, poslala zámku tisíc hubiček a vynořila se z temnomodrého moře.

Slunce ještě nevyšlo, když se dostala k zámku princovu a vystupovala po nádherných mramorových schodech; svítil jasný, čistý měsíc. Nyní vypila mořská princezna ostrý, pálící nápoj, a tu bylo jí, jakoby dvojhrotý meč něžné tělo její pronikal, ztratila vědomí a ležela tu jako mrtva. Když slunce svítilo na moře, probudila se a cítila píchavou bolest; ale právě před ní stál krásný, mladý princ a upíral na ni své černé oči, tak že své sklopiti musila. Tu zpozorovala, že její rybí ohon zmizel, a ona měla nejněžnější bílé nožky, jaké kdy dívka měla. Ale byla nahá a tu se zahalila do svého dlouhého a hustého vlasu jako do pláště. Princ se jí tázal, kdo jest a jak sem přišla. Podívala se naň svýma tmavomodrýma očima přívětivě a velice smutně, ale mluviti s to nebyla. Tu ji on vzal za ruku a uvedl ji do zámku. Při každém kroku, jejž udělala, bylo jí, jak jí to čarodějnice předpověděla, jakoby na samé ostré jehly a špičaté nože našlapovala, ale ráda to snášela. Po ruce princově kráčela tiše jako mýdlová bublina, a on jako všichni ostatní divil se jejímu vzdušnému vlnivému kroku.

Nyní ji oblékli do nádherných šatů z hedvábí a mušelínu. V zámku byla nejkrásnější ze všech, ale byla němá, neumělať ani mluviti ani zpívati. Skvostné otrokyně, oblečené v hedvábí a zlato, přišly a zpívaly před princem a jeho královskými rodiči; jedna zpívala krásněji než druhá, a tu tleskal princ a usmíval se na ni. Tu byla malá princezna mořská velice zarmoucena, vzpomněla si, že sama ještě mnohem krásněji zpívávala a tu si pomyslila: »Ach, kdyby jen věděl, že jsem zadala svůj hlas pro čas i pro věčnost, jen abych mohla býti s ním!«

Nyní prováděly otrokyně luzné, vzdušné tance k líbezné hudbě. Tu pozvedla víla svá krásná, bílá ramena, vztyčila se na špičkách, vznesla se půvabně a tančila tak krásně, jak nikdo ještě nikdy tančiti neviděl. Při každém hnutí vystupovala její krása zřetelněji a oči její mluvily vroucněji k srdci, než zpěv otrokyň.

Všichni byli nadšeni tím a zvlášť princ, který ji jmenoval svým milým, malým nalezenečkem. Ale ona tančila dál, třeba jí vždy, kdykoli noha její země se dotkla, se zdálo, jakoby na ostré nože našlápla. Princ pravil, že musí pro vždy u něho zůstati, a dostala dovolení, že smí spáti před jeho dveřmi na sametové podušce. Dal jí též ušiti mužské šaty, aby jej koňmo mohla doprovázeti. Pak jezdili spolu vonnými lesy, kde zelené haluze jejich ramen se dotýkaly a ptáci mezi listy prozpěvovali. Vystupovala s princem na vysoké hory a když útlé její nožky krvácely, že průvodci sami to zpozorovati musili, smála se tomu a vystupovala s princem vždy výš a výš, až viděla mračna pod sebou plaziti jako roj ptáků k teplejším končinám táhnoucích.

Doma na zámku princově, když druzi v noci spali, sedla si na široký mramorový schod dole k břehu mořskému a chladila své žhavé nohy v studené vodě, to jí dělalo dobře a tu vzpomínala na své sestry tam dole v mořské hlubině. Jednou v noci objevily se náhle její sestry objaty těsně nad mořskou hladinou. Zpívaly žaluplné písně, plujíce vlnami. Víla jim kynula a tu poznaly sestru a vypravovaly jí, jak všichni truchlí nad jejím odchodem. Od té doby navštěvovaly ji víly každou noc, a jednou spatřila dokonce i starou babičku, která dlouhá léta již se nad hladinou moře neukázala, ano i mořského krále s korunou na hlavě. Vztahovali po ní ruce, ale neodvážili se tak daleko k zemi se pustiti jako sestry.

Každým dnem oblíbila si malá víla mořská prince víc a více, a i on ji miloval jako dobré, sladké dítě milujeme, ale nemyslil na to, udělati ji královnou, ale jeho ženou se přece musila státi, jinak by nedostala nesmrtelnou duši a musila by se státi v jeho svatební den pěnou na vodě.

»Nemiluješ mne více, nežli ostatní?« zdálo se, že se ptají její smutné oči, když ji sevřel v své objetí a na krásné čelo ji políbil.

»Ano, ty jsi mi nejmilejší,« pravil princ, »neboť máš ze všech nejlepší srdce. Tys mi nejvěrněji oddána a ty se podobáš jedné dívce, kterou jsem jednou viděl, ale již nikdy více nespatřím. Byl jsem na lodi, která se ztroskotala. Vlny vrhly mne blízko nějakého chrámu na souš, kde několik mladých dívek bohoslužbu provozovalo, nejmladší z nich nalezla mne na břehu a vysvobodila mne před smrtí. Viděl jsem ji pouze dvakrát, ale byla to jediná, kterou bych mohl na světě milovati. Jedině ty se jí podobáš, až skoro její obraz z mé duše zatlačuješ. Ona je zasvěcena chrámu a tebe poslal mi vlídný osud. Nerozloučíme se již!«

»Ach, on neví, že já to byla, která život jemu jsem zachránila!« pomyslila si malá víla. »Já jej odnesla vlnami k lesu, kde stál chrám, já čekala ukryta pěnou, zda brzy lidé se nedostaví. Já viděla tu krásnou dívku, kterou víc miluje než mne!« Zaštkala hluboce, neboť plakati nemohla. »,Dívka je svatému chrámu zasvěcena,' pravil,« myslila dále. »Nevrátí se tedy nikdy

do světa a nikdy již se tito dva nesejdou a nepotkají. Ale já jsem u něho, já jej vidím každý den; já jej chci ošetřovat, milovat a život svuj mu obětovat.«

Ale přišla doba, kdy se měl princ zasnoubiti, a sice, jak se vypravovalo, s krásnou dcerou sousedního krále. K tomu účelu byla nádherná loď vypravena. »Říká se ovšem,« povídali lidé, »že princ chce pouze prohlédnouti si země sousedního krále, ale děje se to jen proto, aby poznal jeho dceru. Velký průvod bude s ním.«

Víla však potřásla hlavou a smála se, znalať princovy myšlénky daleko lépe, než všichni. »Ovšem, musím odcestovat,« pravil k ní, »abych poznal krásnou tu princeznu. Rodiče si to přejí, ale nutiti mne nebudou, abych ji přivedl domů jako svou nevěstu. Vím napřed, že bych ji milovati nedovedl. Jistě se nerovná krásné dívce z chrámu, které ty se tolik podobáš. Ba, kdybych měl si jednou nevěstu zvoliti, byla bys to pouze ty, můj němý nalezenečku s výmluvnýma očima!« Při těch slovech políbil ji na rudá ústa její, hrál s dlouhým jejím vlasem a položil svou hlavu na její srdce, tak že malá ubohá víla mořská snila o lidském štěstí a duši nesmrtelné.

»Ty se přece moře nebojíš, mé němé dítě?« ptal se, když stáli na nádherné lodi, která jej do země sousedního krále dopraviti měla. Na to jí vyprávěl o bouři i bezvětří, o různých rybách v hloubi, i o tom, co tam potápěči viděli, a ona se usmívala při jeho vypravování. Vědělať mnohem lépe než kdokoliv z lidí, jak to na dně mořském vypadá.

Jednou v lunojasné noci, když mimo kormidelníka, stojícího u kormidla, vše na lodi spalo, opřela se o kraj lodní a dívala se upřeně dolů do čisté hlubiny. Zdálo se jí, že vidí otcovský zámek, nahoře na cimbuří stála její babička se stříbrnou korunou na hlavě a dívala se do divého víru k přídě lodi. Tu se náhle vynořily její sestry z vody, podívaly se na ni s hlubokým smutkem a lomily bílýma rukama. Ona však s úsměvem jim kynula a chtěla jim vypravovati, že se jí dobře vede a že je šťastna; ale v tom okamžiku přišel plavčík, a rázem se sestry potopily, tak že myslil, že to bílé, co viděl, byla pouze pěna na vlnách.

Hned ráno vjela loď do přístavu hlavního města sousední země. Všecky zvony zněly, a s vysokých věží polnice hlaholily, zatím co vojáci s vlajícími prapory a lesknoucími se bajonety vyrukovali. Každodenně byla jiná slavnost. Plesy a společnosti střídaly se, ale princezna posud se neukázala. Povídalo se, že mešká daleko odtud v jednom klášteře, kde byla ve všech ctnostech královských vychovávána. Konečně přijela.

Víla byla velmi chtivá, spatřiti vychválenou krásku. Musila též přiznati, že líbeznějšího zjevu než královská dcera dosud neviděla. Pleť její byla hladká a jemná, a za dlouhými, tmavými řasami jejími zářily tmavomodré věrné oči.

»Ty, ty jsi to!« vykřikl princ; »tys mne vysvobodila, když tenkrát bez života na břehu jsem ležel.« A přitiskl ji jako svou nevěstu k prsům.

»Ó, jsem příliš šťasten,« pravil k víle. »Nejlepší, co jsem kdy se odvážil doufati, teď se mi vyplnilo. Vím, že ty se těšíš se mnou nad mým štěstím, neboť ty jsi mi ze všech ta nejvěrněji oddána!«

A mořská princezna políbila princi ruku a bylo jí nyní již, jakoby jí srdce mělo puknouti. V svatební den princuv propadne smrti a bude v lehkou pěnu mořskou proměněna.

Všecky zvony chrámové hlaholily; hlasatelé jezdili ulicemi a ohlašovali zasnoubení. Na všech oltářích hořely vonné oleje v drahocenných stříbrných lampách. Kněží hourali kaditelnicemi, ženich a nevěsta podali si ruce a dostali biskupovo požehnání. Víla byla v zlato a hedbáv oblečena a nesla vlečku nevěsty. Ale ucho její neslyšelo slavnostní hudby, oko její nevidělo posvátného úkonu, musila ustavičně mysliti na vlastní smrt a na všecko, co v tomto světě ztrácí.

Ještě téhož večera odebrali se ženich a nevěsta na moře a vstoupili na palubu. Děla hřměla, vlajky vlály, a v středu korábu byl vztyčen královský stan ze zlata a purpuru, ozdoben nejkrásnějšími poduškami, tam spáti měli manželé za chladné, tiché noci.

Vítr zdouval plachty, a loď lehýnce jela po jasných vlnách. Když se stmívalo, zapálili pestré lampy, a lodníci tančili vesele na palubě. Víla však vzpomínala onoho večera, kdy poprvé z moře se vynořila a tutéž nádheru a krásu viděla jako dnes. Točila se půvabně v tanci, lehká jako vlaštovka, a všichni jásali u vytržení, neboť nikdy tak skvostně netančila. Ovšem pronikalo jí to nohy jako ostré nože; ale ona toho necítila — bolest ještě ostřejší rvala jí srdce. Věděla, to že jest poslední večer, kdy jej vidí, jej, k vůli němuž své příbuzné i svůj domov opustila, svého líbezného hlasu se vzdala a denně nesčíslná muka snášela, aniž by kdo z lidí o tom tušení měl. Dnes byla poslední noc, kdy týž vzduch s ním dýchala a na hluboké moře a ohvězděné nebe se dívala. Teď ji očekávala věčná noc bez vědomí a beze snů, neboť neměla duše a nikdy jí nedostane již.

Ples a jásot panovaly na lodi dlouho do půlnoci, a také malá, ubohá víla smála se a tančila s myšlénkami na smrt v hlavě. Princ políbil svou krásnou nevěstu, ona si pohrávala s jeho černým vlasem a ruku v ruce odešli na lože do nádherného stanu.

Klidně a tiše bylo na lodi; pouze veslař stál u kormidla. Víla položila své bílé ruce na lem lodi a dívala se k východu stranou, kde červánky vstávaly. Věděla, první paprsek sluneční že smrt jí přinese.

Tu viděla náhle své sestry z vody se vynořovati. Byly zrovna tak bledé jako ona, a dlouhé krásné vlasy jejich nevlály větrem již, bylyť ustřihány.

»Daly jsme je čarodějnici, abychom pomoc získaly pro tebe, bys nemusila dnes v noci zemříti. Ona dala nám nůž, viz, tady jest! Hleď, jak ostrý jest! Dřív nežli slunce vyjde, musíš jej princi do srdce vraziti a sotva jeho horká krev na tvoje nohy tryskne, srostou tyto opět v jeden rybí ocas dohromady. Budeš pak opět vílou, můžeš k nám sestoupiti a žíti svých 300 roků, než se staneš mrtvou, slanou pěnou mořskou: Ale pospěš si! Vidíš červený pruh tam na nebi? V málo minutách vyjde slunce, pak musíš zemříti!« Zaštkaly hluboce a vhroužily se do moře.

Víla odhrnula purpurový čaloun stanu a viděla, jak luzná nevěsta dřímá na prsou princových. Nyní se víla k němu naklonila a políbila jej na krásné čelo, pohlédla k nebesům, kde červánek stále růžověji se zažíhal, pozorovala ostrý nůž ve své ruce a upírala své zraky opět na prince, který ze sna jméno své nevěsty šepotal. Ano, ona jedině žila v jeho myšlénkách, a nůž třásl se v ruce mořské víly. Ale pak odhodila jej prudce od sebe daleko do vln a tu bylo, jakoby tmavorudé krvavé kapky vysoko vytryskly. Ještě poslední pohled zraky hasnoucími upřela na prince, vrhla se pak s lodi do moře a cítila, jak se její tělo v pěnu rozplývá.

Nyní se zvedlo slunce nad mořem; teplé a jemné padaly paprsky jeho na mrtvou, studenou pěnu mořskou, a víla smrti již necítila. Viděla jasné slunce a nad ní se vznášela sta průsvitných, líbezných tvorů, skrze něž se dívati mohla na bílé plachty a na lesknoucí se rudá oblaka. Řeč těchto tvorů byla melodická, ale tak duchová, že jí lidské ucho neslyšelo, zrovna jako jich lidské oko nepostřehlo. Bez křídel vznášeli se pomocí vlastní lehkosti vzduchem. A nyní viděla víla, že sama tělo má, jako tyto postavy, kterých se víc a více z vln pozvedalo.

»Kam přijdu?« ptala se, a její hlas zněl jako hlasy postav kol se vznášejících, rovněž tak duchovitě, že to žádná zemská hudba vysloviti nemůže.

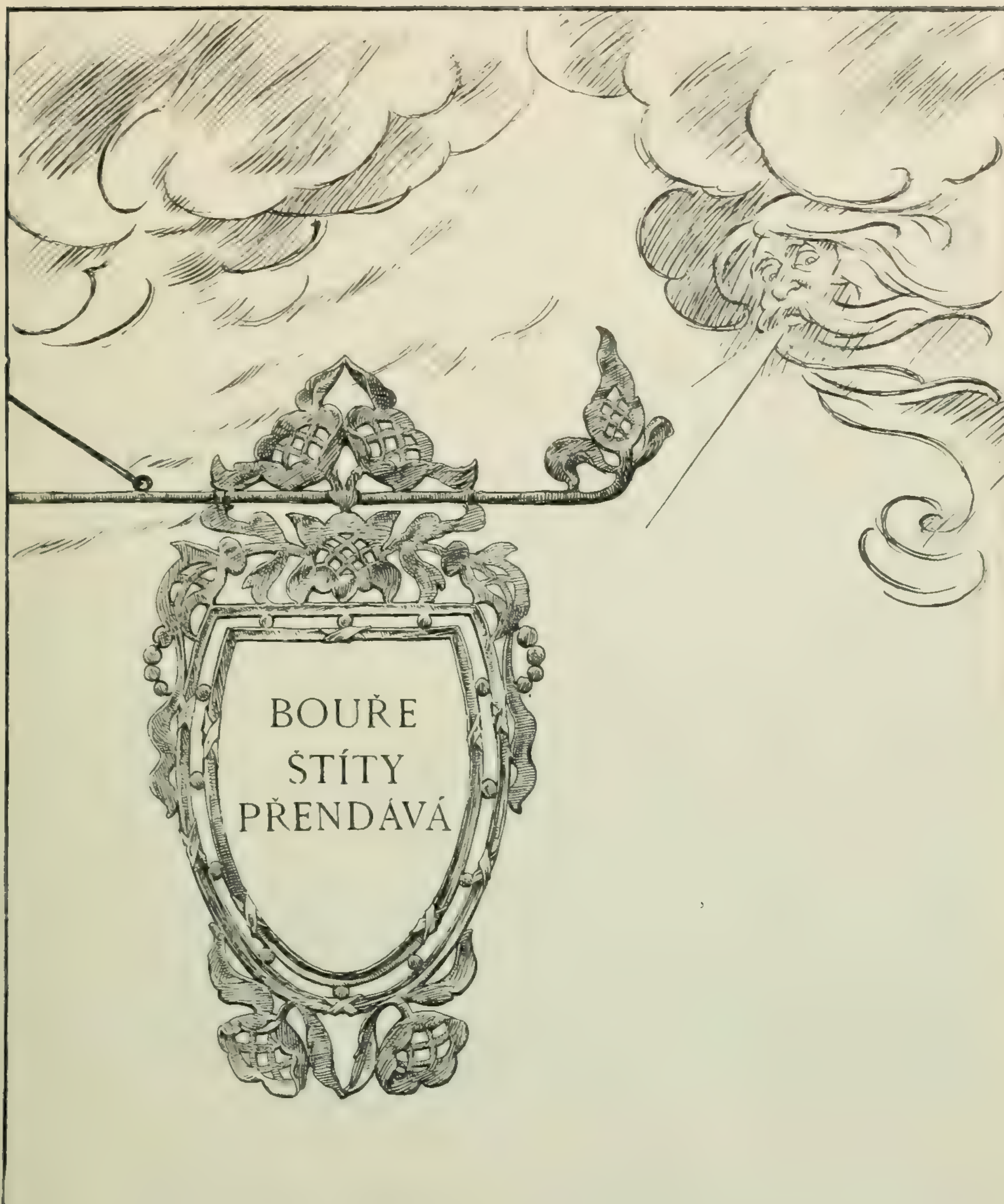
»K dcerám vzduchu!« odpověděly ostatní. »Víla nemá duše nesmrtelné a nikdy nemůže jí dostati, nezíská-li lásky člověka. Od věčné moci závisí její bytí věčné. My dcery vzduchu nemáme rovněž nesmrtelné duše, ale my můžeme si dobrými skutky takovou duši opatřiti. Ulétáme do teplých končin, kde jedovatý vzduch morový lidi vraždí, a tam jim ochlazení přidáváme. My rozšiřujeme vůni květin ve vzduchu a sesíláme občerstvení a uzdravení. Toužily-li jsme tři sta let po tom, vše dobré, co v naší moci jest, vykonati, pak dostaneme nesmrtelnou duši a smíme na věčném štěstí lidí podíl míti. Ty malá, ubohá vílo, jsi trpěla a strádala a tím jsi se vznesla do světa duchů vzdušných a můžeš teď jen dobrými skutky po 300 letech získati si duši nesmrtelnou.«

Tu zvedla víla svá průsvitná ramena k božímu slunci, a poprvé naplnily se oči její slzami.

Na lodi opět se probudil ruch a život. Viděla prince a krásnou jeho nevěstu, jak ji hledají; smutně dívali se oba upřeně do pěnících se hřebenů vln, jakoby věděli, že se vrhla do nich. Neviditelně políbila čílko nevěsty, usmála se na prince a vstoupila pak s ostatními dcerami vzduchu na růžový oblak po nebi táhnoucí.

»Za tři sta let vplujeme takto do nebeského království. Můžeme tam přijíti ještě dříve,« šeptala jedna z těch světlých postav. »Vnikneme neviditelně do domu lidských, kde jsou děti, a za každý den, v němž najdeme dobré dítě, které svým rodičům radost dělá a jich lásky zaslouží, zkrátí Bůh dobu naší zkoušky. Dítě neví, kdy jizbou letíme, a když se z radosti nad milým dítětem usmáti můžeme, strhne se nám vždy rok s těch tří set let; vidíme-li však dítě zlé a nezpůsobné, pak musíme prolévati slzy žalosti, a každá slza přidá o jeden den k době zkoušky naší.«

V STARÝCH DOBÁCH, KDY DĚDEČEK
JEŠTĚ DOCELA MALÝ HOCH BYL . . .

V starých dobách, kdy dědeček ještě docela malý hoch byl, který chodil v červených kalhotkách, červené bundě s šerpou kolem těla a s perem na čepici – neb tak byli v jeho mládí hoši svátečně oblékáni – byloť mnohé docela jinak než dnes. I po ulicích chodili lidé v obleku, jakého dnes neuvidíme již. To všecko je to tam, neboť bylo to příliš staromodní. Ale veselo jest poslechnout, když o tom dědeček vypravuje.

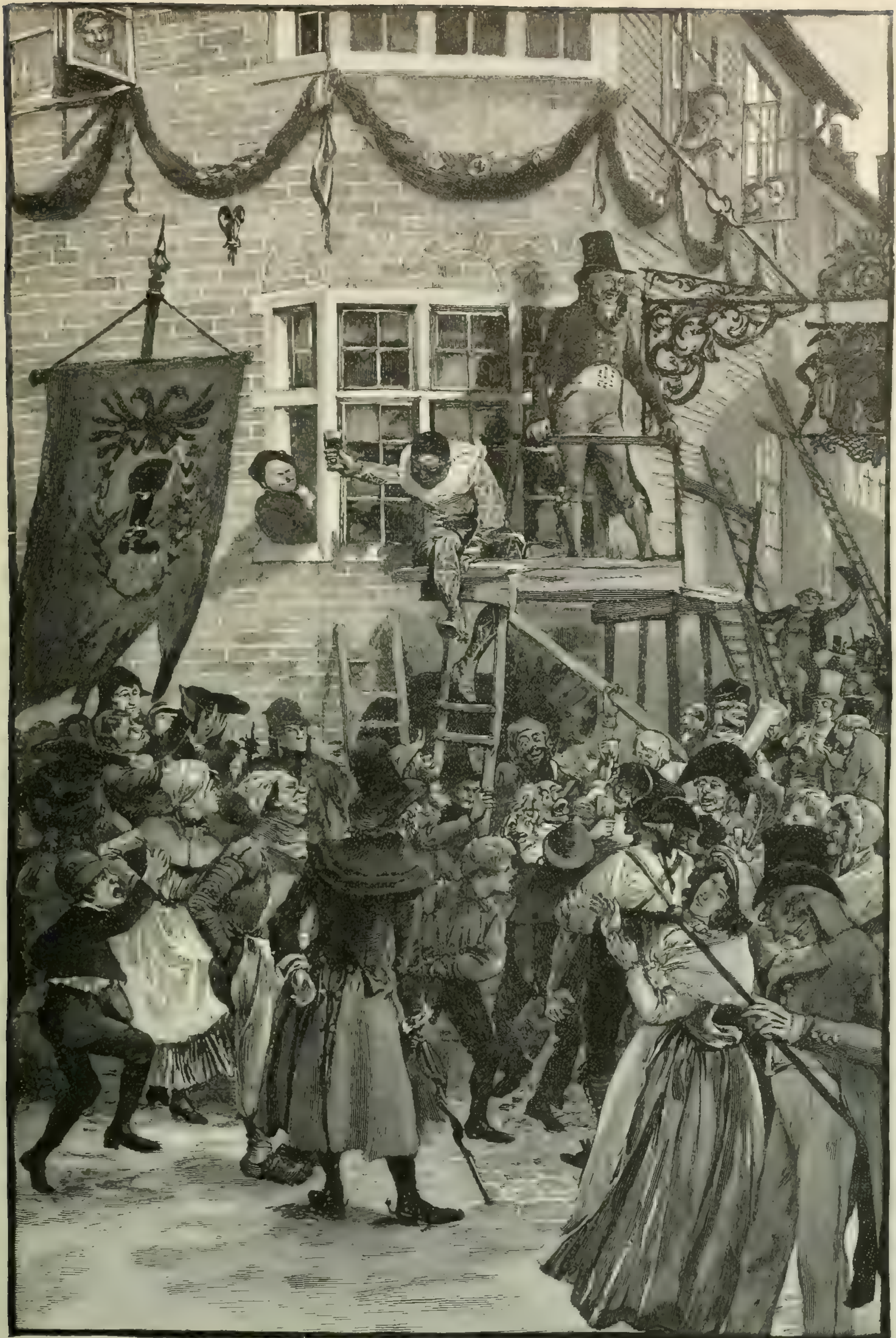
Ano, bylo to zajisté velkolepé, když na příklad ševci světili svůj cechovní dům, a velký štít v slavném průvodu se do nového stavení pře-

našel. Hedvábná korouhev, na které byla veliká bota a dvojhlavý orel, třepetala vesele vzduchem. Nejmladší tovaryši nesli pohár na zavdanou a ševcovský stolek s verpánkem; červené a bílé stuhy, které měli připevněné na rukávech, třepetaly vesele větrem, starší však kráčeli kolem s vytasenými šavlemi, na jichž hrotu trčel citron. Četný sbor hudebníků vedl průvod, a nejkrásnější ze všech nástroju byl »pták«, jak dědeček říkal vysoké tyči s půlměsícem, ověšené všemožnými zvučícími tretkami, pravá to muzika turecká. Tyč tato se povznášela do výšky a mávalo se jí, a pak všecko zvonilo dohromady, a když slunce na všecko to zlato, stříbro a mosaz svítilo, tu ten lesk opravdu oči všech oslňoval.

Před průvodem běžel harlekýn, jehož šaty opravdu ze všech možných pestrých cárů sešity byly. Měl počerněný obličej a na hlavě čapku s rolničkami, která skoro vypadala jako čapka koně od saní. S plácačkou, která sice mnoho hluku nadělala, ale nikomu neublížila, lítal mezi lidmi jako vichřice. Na ulicích byla děsná tlačenice, lidé se tísnili a strkali se všech stran, aby se dostali ku předu, kluci a děvčata padali přes vlastní nohy zrovna do okapů, staré baby klestily si lokty cestu, tvářily se kysele na tu vřavu a hádaly se vespolek. Jeden se smál, druhý žvanil, v husté tlačenici stáli diváci na schodech a v oknech, ba i docela nahoře na střechách. Slunce svítilo, ale malá přeháňka se z pravidla dostavila. Ta byla vítána rolníkům, ale když měšťáci pořádně promokli, těšili se tím, že to jest pro úrodu pravé požehnání.

Ó, dědeček uměl čarokrásně vypravovat! Vždyť celou tu slávu jako malý hoch na vlastní oči vídal. Nejstarší tovaryš řečnil s lešení, kde byl štít zavěšen, ve verších, které zněly, jakoby skutečně zbásněny byly, a také byly do opravdy. Tři tovaryši sebrali se a skuli ty verše, a aby byly vskutku krásné, vypili při tom celou mísu punče. Posluchači křičeli též »hurrá!« se všech stran, když řeč byla skončena. Ale ještě bouřněji se volalo a tleskalo hlasně, když se harlekýn objevil na lešení a po řečníku se opičil. Blázen představoval blázna ovšem znamenitě. Pil medovinu z čišek na kořalku, které pak mezi lid házel, jenž tisíci rukama po nich lapal. Dědeček měl jednu takovou, kterou tenkrát jeho známý chytil a jemu daroval. Ano, to bývalo ještě tenkrát velmi veselé. A štít visel ověnčen kvítím před novým domem cechovním. »Takový svátek nelze zapomenouti, i kdyby byl člověk sebe starší,« říkával dědeček, a on to také nezapomněl, ačkoliv v pozdějším životě svém docela větší slávu a nádheru viděl a také o tom často vypravoval. Ale nejzábavnější bylo vždy, když vyprávěl, jak jednou v hlavním městě štíty byly přendávány.

Dědeček směl totiž jednou, malý hoch, s rodiči podniknouti cestu do sídelního města a tu viděl poprvé největší město v naší zemi. Když spatřil tolik lidí na ulicích, tu si myslil, že jistě nějaký štít přendávají, a

vskutku, kolik štítu bylo by tu k převěšení! Mnoho set pokoju bylo by se mohlo jimi vyzdobiti, kdyby se dostaly místo s domu do domů. U krejčího, který mohl lidi obléci do všech druhu látek od nejhrubší až do nejjemnější, skvěly se na vývěsním štítu všecky druhy obleků. U tabáčníku kouřili na štítech nejroztomilejší hošíci doutníky, že si krásnějších nikdo ani představiti nemohl. Byly tu štíty s máslem a slanečky, štíty s límci pro pastory, štíty s rakvemi a mimo to mnoho jiných oznámení a plakátu. Člověk mohl dobře celý den po ulicích se potulovati a stále jen dívati se na obrazy. Při tom se též hned dověděl, jací lidé v domech přebývají, neboť každý vyvěsil přece jen vlastní štít a »je to ve velkém městě vždy výhodné a poučné, víme-li, kdo za zděmi bydlí,« říkával dědeček.

Ale se štíty stalo se právě, když dědeček v městě byl, něco zvlášť podivuhodného. Sám mi to vypravoval a jistě neměl tenkrát nějaké šelmovství za lubem, jak babička vždy tvrdívala, kdykoli mi chtěl něco namluviti, vypadal naopak velmi vážně a spolehlivě.

V první totiž noci, kterou v městě strávil, vypukla nejstrašnější bouře, o které kdy v časopisech psáno bylo, bouře, jaké nebylo posud pamětníka. Vzduch byl stále pln tašek, stará dřevěná pažení se řítila, ba i jeden trakař sám sebou rozjel se ulicemi, jen aby se zachránil. Hvízdalo to vzduchem, vylo to a hučelo, byla to hrůzyplná bouře. Všecky kanály vzlykaly, až voda přes kraje přetékala. Bouře duněla nad městem a odnesla mnoho komínů, a nejedna stará kostelní věž se shroutila, aby se již nevztyčila.

U starého poctivého náčelníka hasičů, který se při požáru vždy s poslední stříkačkou objevil, stála strážná budka, ale tu vichřice mu nepřála, vytrhla ji ze země a koulela ji po ulici a podivným zpusobem vztyčila ji právě před domem, kde bydlil tesařský pomocník, který při posledním požáru třem lidem život zachránil. Zde zůstala budka státi, ale ničeho si při tom nemyslila.

Štít holičův, velká miska mosazná, byla rovněž utržena a zanesena pod arkýřové okno justičního rady; to bylo jako zlomyslnost, poněvadž i nejdůvěrnější přítelkyně paní justiční radové »břitva« říkaly. Byla totiž velmi moudrá, ale též velmi ostrá a věděla víc o svých bližních než tito sami věděli o sobě.

Štít, na němž byl vyobrazen hňup, zůstal viseti právě nade dveřmi jednoho redaktora časopisu. To byl opravdu špatný vtip, jejž bouře spáchala, nemyslila patrně při tom, že s redaktory a novináři není radno žertovati, neboť každý z nich jest králem ve svém časopise i ve vlastních očích.

Větrnička v podobě kohouta slétla na střechu protějšího domu a zůstala tam — aspoň tvrdili to sousedé — jako nejčernější zloba.

Díž bednářova octla se zavěšena pod »dámskými modami«, a jídelní lístek obecní kuchyně, který v těžkém rámci visel vedle vrat, zaleskl se nad vchodem divadla, do kterého nikdo nechodil. Byl to bláznovský plakát: Řetkev, polévka a plněná hlávka zelná. Ale teď tam lidé chodili ovšem!

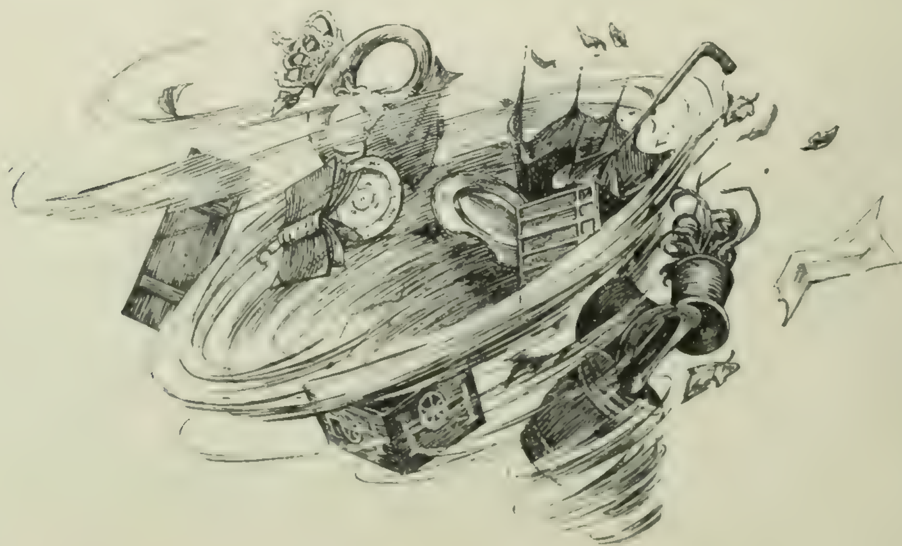
Liščí kožich kožešníka, jinak zcela úctyhodný štít, zustal viset pod zvoncem mladého muže, který pravidelně na ranní mši chodil a jako sklapnutý deštník vypadal, pravdu hledal a vubec, jak teta jeho říkávala, všem »vzorem« býti mohl.

Nápis: »Vyšší ústav vzdělavací« octl se nad kavárnou s kulečníkem, a ústav sám dostal štít: »Výchova dětí cucáčkem«. To vlastně nebylo vtipné, nýbrž jen neslušné, ale bouře to udělala a té nelze žádných zákonů předpisovati. Byla to hrozná noc, a ráno, představte si, byly skoro všecky štíty v městě vyměněny a na některých místech stalo se to s tak vybranou zlobou, že dědeček se ani neodvážil to vypravovati, ale potají se přece smál, to jsem dobře zpozoroval, a tu jest již možné, že měl nějaké malé šelmovství za lubem.

Ubožáci ve velkém městě a zvlášť cizinci kolikrát se zmýlili, ale to nebylo jinak možné, když se řídili podle štítů. Někteří chtěli na př. býti přítomni vážnému shromáždění samých usedlých mužů, kde se mělo jednati vesměs o věcech velice důležitých, ale octli se zatím místo v zasedací síni ve třídě chlapecké školy, kde bylo velmi veselo a kde kluci div přes lavice a stoly neskákali.

Ba byli i lidé, kteří si kostely a divadla mátli, a to je přece hrozné.

Za našich dob nerozzuřila se, bohudíky, taková bouře, jen dědeček ji zažil a i on jen ve svém nejprvnějším mládí. A nevznikne taková více za našich dnu, ale naši vnukové mohou ji zažiti přec, ale tu ovšem budeme doufati a modliti se za to, aby, pokud vichřice štíty přendávat bude, klidně doma zůstali.

STÍN

V HORKÝCH ZEMÍCH DOCELA
JINAK SLUNCE PÁLÍ NEŽ U NÁS.

V horkých zemích docela jinak slunce pálí než u nás. Lidé jsou tu opáleni do hnědě mahagonova, ano v zemích největších veder jsou až do černa spáleni.

Učenec, o kterém naše povídka vypravuje, přišel právě ze studených krajin do horkých a myslil z počátku, že tam choditi může docela jako doma, ale toho velmi brzy zanechal. On a všichni rozumní lidé zůstali pěkně ve svých pokojích, okenice a dvéře byly po celý den zavřeny a vypadalo to tak, jakoby celý dům spal anebo byl neobydlen.

Úzká ulice, kde učenec bydlil, byla mimo to tak stavěna, že do ní od rána až do večera slunce svítilo; nebylo to vskutku k snešení.

Učený muž z chladných krajů byl mladý, velmi chytrý pán a připadalo mu, jakoby seděl v ohnivé peci; horko jej strašně týralo.

Zhubnul docela, ba i jeho stín se scvrkal. Byl mnohem menší než byl doma a slunce i naň se odvažovalo. Teprv k večeru, když slunce zapadlo, ožili oba opět.

Byla to skutečně rozkoš, tohle pozorovati. Sotva se světlo přineslo do pokoje, roztáhl se stín úplně po stěnách nahoru, ano až k stropu a částečně i přes něj. Stín musil se notně natáhnout a vzepjat, aby opět staré síly nabyl. Ale učenec vyšel na pavlač, aby se trochu pohyboval, a sotva hvězdy na jasném, čistém nebi zazářily, tu teprve v pravém slova smyslu trochu k sobě přišel. Na všech pavlačích v ulici — a v horkých krajích má pavlač každé okno — objevovali se lidé, neboť vzduchu má každý zapotřebí, třeba byl zvyklý míti barvu mahagonovou. Ano, vše nyní oživlo, nahoře jako dole; krejčí a ševci, ano všichni lidé vytáhli na ulici, vystrčili ven stoly a židle a všady světla rozžehli. Víc než tisíc světel hořelo kolem. Jeden mluvil, druhý zpíval, jiní se procházeli, vozy jezdily, mezci poklusávali, klingili klingili, neboť měli rolničky na postrojích. Mrtvoly se při zpěvu pochovávaly, uličníci vypalovali ohňostroje, a kostelní zvony zvonily. Zavládl nyní čilý život na ulici. Jen v jednom domě, ležícím zrovna naproti bytu cizího učence, bylo docela ticho, ale přece tam někdo jistě bydlil, neboť na balkonu stály květiny, které i přes úpal sluneční nádherně kvetly, což by možno nebylo, kdyby nebyly zalévány, a někdo je přece

musil zalévati. Bydlil tam tedy jistě někdo. Dvéře tam naproti se ovšem také trochu pootevřely k večeru, ale uvnitř v domě byla čirá tma, zvlášť v nejpřednějším pokoji, zatím co z nejbližšího hudba zaznívala. Cizímu učenci zdála se tato hudba neobyčejně krásnou, ale možno je též, že se mu to jen tak zdálo. Shledával zde v teplých krajích vůbec vše neobyčejně krásným mimo vedro. Domácí pán řekl mu, že neví, kdo najal protější dům; nelze nikdy nikoho viděti odtamtud, a co se hudby týče, že se mu zdá býti hrozně nudnou. Zní to zrovna, jakoby se teprve někdo cvičil na nějakém velmi těžkém kuse a nemohl jej zmoci, a proto ustavičně týž kus hraje a jistě sama sebe ujišťuje že se tomu konečně přece naučí, ale to je všecko marné, ať hraje, jak chce dlouho. Jednou se cizinec v noci probudil — spal při otevřených dveřích balkonových, a průvanem odhrnula se trochu záclona jich na stranu — tu zdálo se mu, jakoby z protějšího balkonu podivný lesk vycházel, všecky květiny svítily jako plameny v nejnádhernějších barvách a mezi nimi stála štíhlá, líbezná dívka, z které rovněž zář vycházela. Div jej zrak nepřecházel, ale on otevřel též oči dokořán, a tak to bylo docela přirozeno. Skokem byl s postele dole, vplížil se docela tiše za záclonu a díval se ven, ale v tom dívka již byla ta tam a s ní všechen ten podivný lesk. Pouze květiny byly stejně krásné jako dřív. Dvéře protější byly však jen lehce opřeny, a z vnitřku zněla tak jemná a líbezná hudba, že mohla každého v sladké myšlénky ukolébati.

Bylo to skutečně jako nějaké kouzlo. Kdo asi tam bydlil, a kde byl tam vchod? V přízemí byl krám na krámu a těmi nemohli lidé shora přece procházeti.

Jednou večer seděl cizinec venku na svém balkoně a za ním hořelo v pokoji světlo. Bylo tedy docela přirozeno, že se jeho stín na zdi protějšího domu rýsoval. Ano, ten seděl na balkoně protějším mezi kvítím, a kdykoliv se cizinec pohnul, pohnul se jeho stín rovněž, neboť to jest již zvykem stínu.

»Zdá se mi, že můj stín je to jediné živoucí v protějším patře,« pravil učenec. »Hle, jak tam pěkně mezi květinami sedí, a dvéře jsou jen lehce přivřeny. Tu by měl být můj stín tak chytrý a vejíti dále, tam se poohlédnouti, vrátiti se opět a mně vypravovati, co tam viděl. – Ano, ano, mohl bys také v něčem býti užitečným,« pravil k svému stínu žertem, »buď přece tak laskav a vejdi tam, co nechceš?« Při tom kynul hlavou svému stínu, což tento opakoval. »Jdi tedy, jdi, ale docela mi tam nezůstávej!«

Na to cizinec vstal, a stín na protějším balkoně vstal rovněž; cizinec se obrátil a stín se také obrátil, ba kdyby někdo byl dobrý pozor dával, byl by musil patrně znamenati, že stín vstoupil do polootevřených dveří balkonových protějšího domu, a sice v témž okamžiku, kdy cizinec do svého pokoje odešel a dlouhou záclonu spustil za sebou.

Druhého dne vyšel cizinec do města, aby kávu pil a noviny si přečetl. »Co pak je to,« ptal se, když na slunce vkročil, »já nemám žádného stínu! Ten skutečně tedy včera večer odešel a nevrátil se již, to je přece opravdu mrzuté!«

Ztráta stínu zlobila učence. Ten mohl konečně oželeti, ale věděl, že koluje povídka o muži bez stínu, kterou každé dítě v studených krajích doma zná, a kdyby, až se vrátí, své dobrodružství vypravoval, obával se, že by každý řekl, že je to napodobení oné povídky, a to by mu bylo velice nepříjemné. Proto usnesl se, neříci o tom ničeho, a to bylo také docela rozumně myšleno. Z večera opět vyšel na svůj balkon a nechal opět státi světlo za sebou, neboť věděl, že stín chce míti vždy svého pána za své pozadí; ale přes to nemohl jej vylákati. Skrčil se, natáhl se, ale stínu nebylo a žádný se neobjevil. Učenec mručel »Hm, hm!«, ale ničeho to nespomohlo.

Mrzuté to bylo ovšem, ale v horkých zemích bohudíky všecko rychle roste, a za osm dní zpozoroval k své velké radosti, že mu, jakmile na sluneční zář vyšel, nový stín u nohou vyrůstá; kořen mu tedy ještě zůstal. Po třech nedělích měl docela již slušný stín, který, když se zpět do severních krajů ubíral, cestou stále rostl, až konečně tak veliký byl, že by půlka docela mohla postačovati. Když byl učenec opět doma, psal knihy o pravdě, dobrotě a kráse na světě.

Dny a roky přešly, ba prošlo mnoho let, když učenec jednou večer ve svém pokoji seděl a studoval; tu bylo na jeho dvéře tichounce zaklepáno. »Dále!« pravil, ale nikdo nevstoupil; tu otevřel dvéře a před ním stál neobyčejně hubený člověk, který na učence prazvláštní dojem dělal; jinak byl velmi elegantně oblečen a byl asi vznešený pán.

»S kým mám čest?« ptal se učenec.

»Myslil jsem si to,« pravil uhlazený pán, »že mne již nepoznáte. Zhutněl jsem na těle a nabyl masa i kostí. Toho byste si nikdy nepomyslil, že se shledáte se mnou v takové tělnatosti. Což svůj starý stín již nepoznáváte? Ovšem, nevěřil jste nikdy, že bych kdy přijíti mohl. Mně se dařilo výborně od té doby, kdy jsem byl naposled u vás, a stal jsem se velice zámožným. Chci-li se vykoupiti ze svých služeb, mám nyní k tomu dosti prostředků.« Při tom chrastil celým svazkem drahocenných přívěsků na svých hodinkách a prostrkoval ruku tlustým zlatým řetězem, který měl na hrdle, na jeho prstech leskly se démantové prsteny, a všecko bylo pravé.

»Nemohu se ani zotaviti ze svého úžasu,« pravil učenec, »jak je tohle jen možné, jak se to jen stalo?«

»Zcela všední to ovšem není,« pravil stín, »ale vy také nejste všední člověk a dobře víte, že jsem od dětských dob do vašich šlépějí nastupoval. Sotva jste shledal, že jsem dost vyspělý, abych světem se probil, nechal

jste mne jíti, a nyní jsem v nejlepších poměrech. Ale tu mne přepadla jakási touha; přál jsem si viděti vás ještě jednou než umřete, neboť jednou také umřít musíte. Také jsem chtěl ještě jednou spatřiti tyto končiny; lpíť každý na své otčině. Vím, že jste nabyl opět jiného stínu, prosím, řekněte mi, zdali jsem jemu či vám něco dlužen.«

»Ne, jsi ty to skutečně?« pravil učenec. »To jest zvlášť podivné, nikdy jsem si nemyslil, že by starý stín člověka jako člověk mohl se navrátiti.«

»Račte mi, prosím, říci, co mám zaplatiti,« odpověděl stín, »neboť nerad bych komu co dlužen ostal.«

»Jak můžeš jen tak mluviti!« pravil učenec; »o nějakém dluhu zde ani řeči býti nemůže. Jsi tak volný jako kdokoliv. Tvé štěstí dělá mi radost neobyčejnou! Posaď se, starý příteli, a vypravuj mi trochu, co se všecko dělo tam v horkých zemích a co jsi viděl v domě nám naproti.«

»Ano, to vám budu tuze rád vypravovati,« pravil stín a posadil se; »ale to mi musíte také slíbiti, kdekoliv byste mne potkal, nikomu nesdělíte, že jsem váš stín. Chci se totiž oženiti, neboť mám teď víc, než čeho je potřebí k výživě celé rodiny.«

»Buď bez starosti,« pravil učenec, »nevyzradím jistě nikomu, kdo jsi. Zde jest má ruka na to, já to slibuji a víš, slovo dělá muže.«

»Slovo — stín,« pravil druhý, neboť tak musil mluviti. Bylo to vůbec podivuhodné, jak úplně stal se člověkem, měl černé šaty z nejjemnějšího sukna, lakýrky a klobouk, který se mohl stlačiti, že bylo viděti jen střechu a okraj, aniž bychom dále mluvili o známých závěscích, zlatém řetěze a diamantových prstenech. Ano, ten stín byl neobyčejně dobře ošacen, a to bylo právě to, co jej člověkem dělalo. »Nyní budu vypravovati,« začal stín a při tom šlápl svými lakýrkami těžce na nový stín učencův, jenž jako pudlík u jeho noh ležel. Buď to udělal z hrdosti, anebo snad též doufal, že stín na jeho botách viseti zůstane, ale ležící stín choval se docela tiše a klidně, aby mohl vše pořádně vyslechnouti. Chtěl zajisté také vědět, jakým způsobem lze státi se svobodným a vlastním svým pánem.

»Víte-li pak, kdo bydlil v domě protějším?« ptal se stín. »Ó, ta nejvznešenější všeho, totiž sama poesie. Strávil jsem tam tři neděle, a to mělo tentýž účinek, jakoby tam člověk žil aspoň tři sta let a při tom četl jedině básně a učené spisy. To tvrdím, při nejmenším, a je to pravda: Já viděl všecko a já též vím všecko.«

»Ach, poesie!« zvolal učenec. »Ano, ano, ve velkých městech žije často jako poustevnice. Poesie! Já ji viděl jen krátký okamžik a tenkrát jsem byl ještě v polosnu. Stála na balkonu a zářila tak podivuhodně jako zář severní. Vypravuj, vypravuj! Ty jsi byl tenkrát na balkoně, ty jsi vešel dveřmi — a pak, a pak —«

»Pak jsem stál v předsíni,« opakoval stín. »Vy jste tam stále seděl a pošilhával do předsíně. Nebylo tam světla, nýbrž vládlo tam jakési přítmí, ale celé řady jasně osvětlených síní a komnat byly dokořán a tam to svítilo a plálo, celé skutečné moře světla na mne doráželo, které by mne bylo jistě usmrtilo, kdybych se byl k samé panně protlačil. Ale já byl rozumný, měl jsem dost času a toho je potřebí především.«

»A co jsi tedy viděl?« ptal se učenec.

»Všecko jsem viděl a všecko budu vám vypravovati — ale nedělám to z hrdosti — však jako volný muž při svých vědomostech, nemluvě ani o své dobré situaci a svých výtečných poměrech, prosil bych vás, abyste mi vykal.«

»Prosím za odpuštění,« pravil učenec. »Říkal jsem ze starého zvyku »ty«, ale máte úplně pravdu a budu toho pamětliv. Ale nyní mi všecko vypravujte, co jste viděl.«

»Ovšem,« pravil stín, »neboť jsem viděl všecko a vím všecko.«

»Jak to vypadalo ve vnitřních komnatách?« ptal se učenec. »Bylo to jako v svěžím lese nebo jako v kostele? Byly síně jako ohvězděné nebe, stojíme-li na vysoké hoře?«

»Všecko to a ještě mnohem více,« odpovídal stín, »já tam ani celý nevstoupil, nýbrž zůstal jsem státi v nejpřednějším pokoji v sousvětlí; ale to bylo právě nejlepší místo, neboť odtud jsem viděl všecko. Byl jsem v předsíni dvora poesie.«

»Ale co jste tam viděl? Táhli všichni bozi starověku velkými sály? Bojovali tam staří pohané? Hrály si tam snad líbezné děti a vypravovaly své sny?«

»Povídám vám, že jsem tam byl a pochopíte, že jsem všecko viděl, co se vidět mohlo. Kdybyste tam byl vstoupil, byl byste nad lidstvo povznesen. Já však stal se členem jeho a zároveň jsem se naučil svou nejvnitřnější vrozenou přirozenost znáti, příbuznost svou s poesií. Tenkrát, když jsem u vás byl, nepřemýšlel jsem nikdy o tom, ale přece si na to vzpomenete, jak jsem při slunce východu i západu vždy tak podivně vyrostl a v záři měsíčné byl skoro větší než vy sám. Tenkrát jsem své vniřní přirozenosti ani docela dobře nerozuměl. Ale v předsíni poesie jsem jí porozuměl a stal se tak člověkem. V muže dospěv, vyšel jsem odtamtud, ale tenkrát již jste nebyl v horkých končinách. Styděl jsem se pak jako člověk jen tak obcházet, jak jsem dělával dříve, neboť chyběly mi boty a šaty a vůbec ta celá lidská politura, která dělá člověka. Vzal jsem své útočiště — vám se mohu přiznati, ježto mé tajemství v žádné knize nevyzradíte — k sukni kuchařčině, do které jsem se schoval. Ta neměla ani potuchy, co ukrývala. Teprve večer opustil jsem svůj úkryt a běhal jsem v záři měsíčné po ulicích, roztáhl se daleko do výše po zdi, to šimralo

tak líbezně po zádech. Běhal jsem nahoru a dolů, díval se nejvyššími okny do sálů a střech, ano, já nahlížel i tam, kam nikdo vůbec nahlédnouti nemohl, a já viděl, co jiný nikdo neviděl a viděti neměl. V jádru je svět hodně špatný, nechtěl bych být člověkem, kdyby jednou nebylo uznaným faktem, že člověk na zemi platí nejvíce. Viděl jsem u žen a mužů věci k víře nejnepodobnější, u rodičů, jakož i u roztomilých malých dětiček, ano, já jsem viděl,« vypravoval stín, »co by žádný člověk viděti neměl, ale co přece by všichni rádi viděli, totiž zlo u souseda. Kdybych byl vydával časopis, ten by byl měl čtenářů! Ale já psal těm osobám ihned sám, a kam jsem přišel, zděsili se lidé. Báli se mne a proto si mne předcházeli. Profesoři udělali mne profesorem, krejčí mi dali nové šaty, tak že jsem vším dostatečně zaopatřen, mincmistři razili pro mne mince, paničky mi říkaly, že jsem krásný, a tak jsem se stal mužem, kterým jsem. Nyní však musím dále. Zde jest má navštívenka. Bydlím na straně sluneční a jsem, když prší, vždycky doma.« S tím stín odešel.

»To jest přece podivuhodné!« pravil učenec.

Rok a den minuly, tu přišel stín opět.

»Nu, jak se daří?« ptal se.

»Ach,« odpověděl učenec, »píši knihy o dobru, pravdě a kráse, ale nikdo nechce dnes takových čísti. Jsem celý nešťasten, neboť mně to až k srdci jde.«

»Já si nikdy ničeho nepřipouštím,« pravil stín, »a proto také tloustnu, a to musí býti snahou každého rozumného člověka. Vy světu ani nerozumíte. Půjde-li to takhle dále, rozstuněte se. Třeba cestovati. Já teď se vydávám na cestu a tu byste mne mohl doprovázeti. Rád bych měl soudruha na cestách. Nechtěl byste jíti jako můj stín se mnou? Měl bych velkou radost, kdybyste svolil, zaplatím cestu.«

»To jde příliš daleko,« pravil učenec.

»Přijde na to, jak se co bere,« odpověděl stín. »Cesta by vám tuze prospěla, můžete cestovati docela zadarmo.«

»To už je přespříliš!« pravil učenec.

»Nu, svět jest jednou takový,« pravil stín, »a nebude jiný.« S tím vysvětlením se vzdálil.

Učenci nevedlo se opravdu valně. Starosti a zármutek jej soužily a co psal o pravdě, dobru a krásnu, bylo pro většinu tím, čím je muškátový ořech krávě. Konečně roznemohl se vskutku.

»Vypadáte věru jako stín,« říkali mu lidé, a tu se učenec vždy hrůzou zachvěl; neboť měl při tom své zvláštní myšlénky.

»Musíte opravdu do lázní,« pravil mu stín, když jej opět jednou navštívil. »Není jiného prostředku. Chci vás vzíti s sebou ze staré známosti. Zaplatím cestu, ale napíšete potom o ní spis a po cestě budete se starat

o naši zábavu. Chci odcestovati do některých lázní, neboť můj vous nechce dobře rusti, a to je také nemoc, člověk musí přece míti vousy! Buďte jen rozumný a přijměte mé nabídnutí, odcestujeme jako dva soudruzi!«

A tak odcestovali. Stín byl nyní pánem a pán byl stínem. Vyjeli spolu, jezdili a chodili spolu, vedle sebe, před a za sebou, dle toho, jak slunce kde stálo. Stín dovedl to vždycky tak zaříditi, že dostal vždy čestné místo, ale učenec dále o tom nepřemýšlel. Byl velmi dobromyslný, mírný a přívětivý, a tak pravil jednoho dne k stínu: Jsme-li již jednou soudruhy na cestách a mimo to jsme již od dětství spolu byli, neměli bychom píti na bratrství?«

»Co to pravíte,« odpověděl stín, který nyní pravým pánem byl, »jest mluveno zcela upřímně a je to míněno dobře, a proto chci vám zrovna tak otevřeně a blahosklonně odpověděti. Vy jako učený muž víte s dostatek, jak zvláštní často bývá příroda. Tak někteří lidé nesnesou dotek hrubého papíru, jiným jde to kostmi, škrábe-li někdo hřebíkem po zdi. Nu, mne se zmocňuje tentýž podobný pocit, jakmile slyším, že mi tykáte, tu zdá se mi, že jsem k zemi tlačen a ocitám se v svém prvním poměru k vám. Vidíte, že není hrdost příčinou toho, nýbrž nepřemožitelný cit. Nemohu tedy vám svoliti, abyste mi tykal, jinak, co mohu, vašemu přání chci vyhověti rád a tak vám na půl cesty vstříc přicházím.«

A nyní tykal stín svému dřívějšímu pánovi.

»To je poněkud trochu silné,« pravil tento, »že smím mu jen vykati, když on mi tyká.« Ale chtěj nechtěj, musil si to nechati líbit.

Na to přišli oba do jedněch lázní, kde bylo mnoho cizinců, a mezi nimi byla jedna divukrásná královská princezna, tím chorá, že všecko příliš ostře viděla, což bylo velice povážlivé Rozpoznala ihned, že nový host lázeňský byl docela něco jiného, než všichni ostatní.

»Říká se, že je tu proto, aby mu vousy narostly,« pravila. »Ale já dobře vidím, čím trpí, nemá stínu.«

Velká zvědavost se jí zmocnila a proto se na procházce pustila hned s cizím pánem do hovoru. Jako princezna nemusila dělati okolků a proto pravila: »Není-li pravda, jste churav tím, že nemáte stínu?«

»Ach, vaše královská výsost jest již na obratu k uzdravení,« odpověděl stín, »vím, že trpíte tím, že příliš ostře vidíte, ale to, zdá se, brzy ztratí se docela, neboť já naopak mám stín docela neobyčejný; což nevidíte osoby, která mne ustavičně provází? Jiní lidé mají jen zcela obyčejný stín, ale já všednost docela nemám rád. Zrovna jako často jest látka livreje našich lokajů z jemnější látky než sami nosíme, tak jsem nechal svůj stín na člověka vyšnořiti, a jak vidíte, opatřil jsem i jemu zvláštní stín. Je to sice trochu drahé, ale já mám rád něco zvláštního.«

jak, měla bych býti již uzdravena?« pomyslila si princezna. »Tyto lázně jsou ovšem nejúčinnější, voda má v naší době zvlášť divotvornou moc, ale přes to nechci dříve odcestovati, neboť teprve teď to začíná býti zábavné. Cizinec líbí se mi obzvláště. Jen aby jeho vous vyrostl, jinak nám odcestuje.«

Večer tančila ve veliké dvoraně princezna se stínem. Tančila lehce, ale on ještě lehčeji, neměla ještě nikdy takového tanečníka. Pak se bavili spolu, a ona mu řekla jméno své vlasti. Znal tu zem také, byl tam jednou. Ale tenkrát nebyla doma. On se i tam díval okny do hořejších i spodnějších poschodí a při tom leccos zpozoroval, proto mohl princezně dobře odpovídati a na leccos narážeti, nad čímž co nejvíc užasla. »To jest jistě nejchytřejší muž na celém světě,« pomyslila si a dostala velkou úctu před jeho věděním. Když pak opět spolu tančili, zamilovala se princezna do stínu, což on dobře pozoroval, neboť se naň ustavičně dívala. Při nejbližším tanci byla by mu docela lásku vyznala, ale byla ještě dost moudrá, pomýšlejíc na svou vlast, svou říši a na to množství lidí, jimž měla jednou vládnouti. »Chytrý člověk je to bez odporu,« myslila si, »a to je dobře, čaruplně též tančí, a to je také dobře, ale jiná, rovněž důležitá otázka tu jest, je-li též dukladně vzdělaným mužem. To třeba především vyšetřiti; sáhnu mu jednou na zub.« Na to začla se ho na nejpodivnější věci, o kterých by sama nedovedla dáti odpověď, vyptávati, k čemuž stín dělal prapitomé obličeje.

»Na to mi nemůžete odpověděti?« ptala se princezna.

»Ovšem, tomu jsem se již ve škole učil a skoro bych řekl, že to i můj stín u dveří může zodpovídati.«

»Váš stín?« pravila princezna, »to jest přece zvláštní!«

»Nemohu však s určitostí tvrditi, že by to dovedl,« odpověděl stín, »ale skoro bych tomu věřil. Vždyť mne již tolik roků provází a mě poslouchá. Mám to skoro za jisté. Ale račte dovoliti, vaše královská výsosti, že vás dříve na to upozorním, že jest největší pýchou mého stínu, je-li za člověka považován, a má-li zůstati v dobrém rozmaru — a to je třeba, chceme-li dostati od něho dobrých odpovědí — musí býti s ním zacházeno jako s člověkem.«

»Taková pýcha se mi líbí,« pravila princezna. Na to šla k učenci, stojícímu u dveří, a mluvila s ním o slunci a měsíci, o zevnějším a vnitřním člověku, a učenec odpovídal ve všem rozumně a dobře.

»Jaký je to člověk, který má takový stín?« pravila princezna. »Kdybych si jej za chotě zvolila, bylo by to veliké požehnání, pro mou říš i národ — chci to učiniti!«

Princezna a stín brzy se dohodly. Ale nikdo nesměl o tom zvěděti dříve, pokud se princezna do své říše nenavrátila. »Nikdo, ani ne můj

»Máš pravdu,« pravila matka. »Ale přece bych se ráda do panského dvora podívala, byla tam uvařena a na stříbrnou misku položena. To byl los všech našich předků a můžeš mi věřiti, že je to něco docela zvláštního.«

»Zámek snad se již sřítil,« pravil otec, »anebo lopuchy jej přerostly, že lidé již z něho nemohou. Dožiješ se toho ještě, a nemá to také na spěch. To jen ty tak se vším pospícháš a malý začíná již teď tebe napodobiti. Což nevylezl za tři dny zde na ten stonek nahoru? Dostávám závrať, jen když vzhlédnu k němu.«

»Nemusíš hubovat,« odpovídala matka. »Leze velmi opatrně a dožijeme se na něm velkých radostí. Nemáme přece pranikoho, pro koho bychom žíti mohli! Ale zdali pak jsi na to pomyslil, kde proň ženu dostaneme? Nemyslíš, že by daleko, v lopuchovém lese mohl býti někdo z našeho rodu?«

»Myslím, že bude ještě někde nějaký černý hlemýžď,« pravil starý. »Černý hlemýžď bez domku. Jsou ovšem velmi nízkého původu, ačkoliv si o sobě bůh ví co domýšlejí. Ale můžeme uložiti mravencům, běhají pravidelně sem a tam, jakoby prováděli pravidelné obchody, a ti budou jistě o nějaké ženušce pro našeho hlemýždě věděti.«

»Věděl bych ovšem o nejkrásnější,« pravil jeden mravenec, »ale bojím se, že to ztěžka půjde, neboť je to královna.«

»To by nevadilo,« pravili staří. »Má dům?«

»Má docela zámek!« odpověděl mravenec. »Nejkrásnější mravenčí zámek se sedmi sty chodbami.«

»Ó ne, to pěkně děkujeme,« pravila matka. »Náš syn nesmí přijíti do mraveniště. Nevíte-li nic lepšího, uložíme to bílým komárům, lítají v dešti i v slunci daleko kolem a znají lopuchový les z nitra i vnějška.«

»Máme proň ženu,« pravili komáři. »Sto lidských kroků odsud sedí na angreštu malý hlemýžď s domečkem. Je sám a sám na světě a dosti stár, aby se provdal. Je to jen sto lidských kroků odsud.«

»Dobrá, ať si proň přijde,« pravili staří, »on má celý lopuchový les a ona jen malý keřík.«

Tu přivedli komáři malou hlemýždí slečinku. Trvalo to však plných osm dní, než přišla, ale to bylo právě výhodou, neboť tím dokázala, že je z pravého rodu.

Na to byla slavena svatba. Sedm svatojanských mušek svítilo, jak jen mohlo, jinak odbyta byla slavnost v tichosti, neboť staří hlemýždi nemohli snésti hostiny a veselí. Za to měla hlemýždí matka krásnou řeč — otec nemohl dojmutím ani promluviti — načež odevzdali staří mladým novomanželům celý lopuchový les za věno a opakovali, co odevždy říkali, že je to nejlepší na světě. A budou-li mladí žíti poctivě a počestně,

přijdou jednou jejich děti do panského dvora, budou černě uvařeni a dostanou se na stříbrnou mísu.

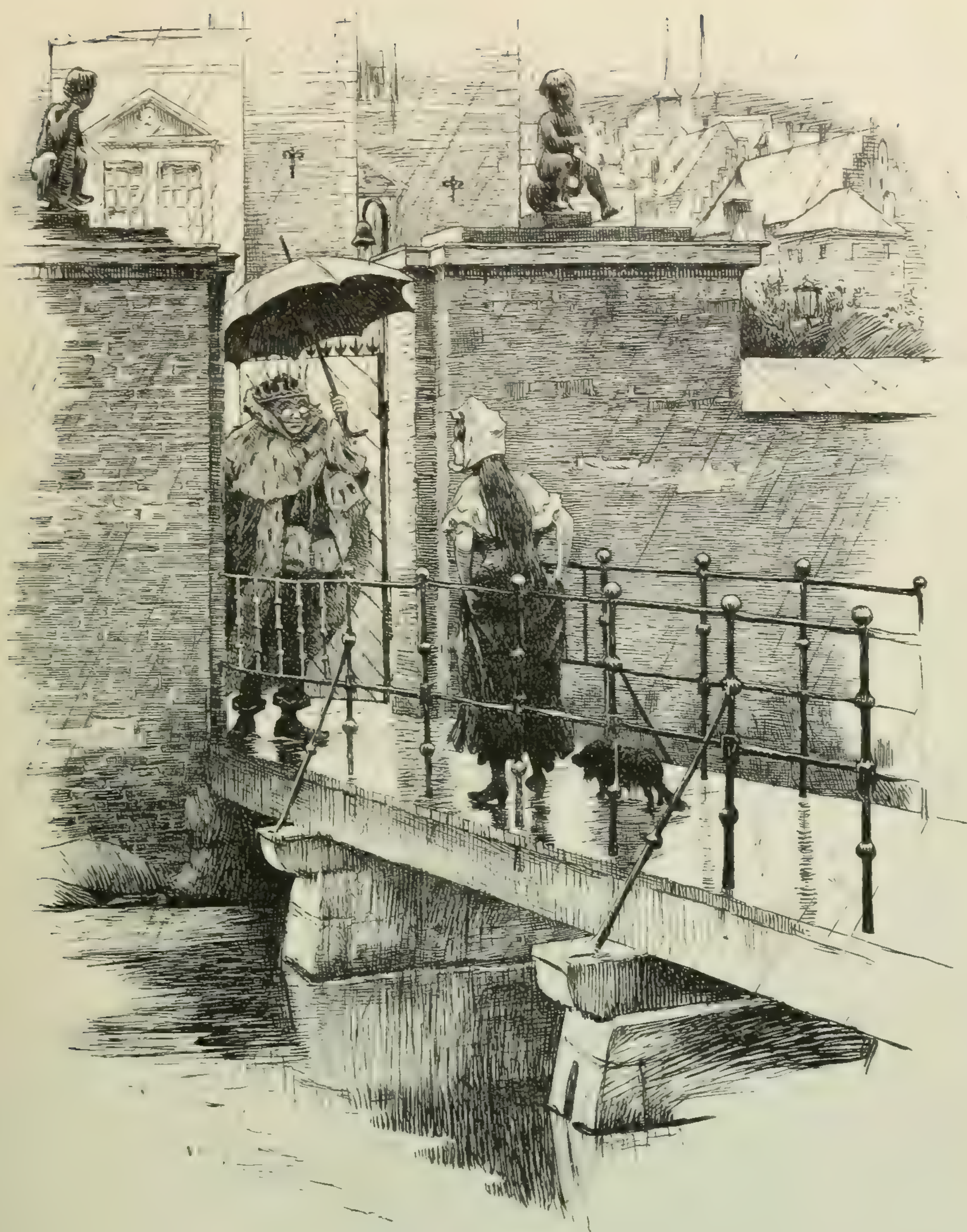
Když byla řeč u konce, vtáhli se staří do svých domků a nevyšli nikdy již; spali. Mladý párek hlemýždí však vládl v lese a dostal četné potomstvo, ale nebyli nikdy uvařeni a na stříbrnou mísu položeni a z toho soudili, že panský dvůr se rozpadl a lidé ve světě vymřeli. A jelikož jim nikdo neodmlouval, bylo to přirozeně pravda. A déšť tloukl do lopuchových listu, aby jim dělal hudbu na bubny, a slunce svítilo, aby k vůli nim lopuchový les měl své barvy, a oni byli velmi šťastni, a celá rodina byla velmi šťastna, a byla šťastna skutečně.

HRÁŠKOVÁ PRINCEZNA

BYL JEDNOU JEDEN PRINC

Byl jednou jeden princ, který se chtěl oženiti s princeznou, ale měla to býti skutečná princezna. Cestoval tedy po celém světě, aby ji našel, ale nechtělo se mu to nikdy podařiti. Bylo sice princezen dost, ale byly-li to skutečné princezny, toho se právě nikdy nemohl dopátrati, vždy se na-

skytlo něco, co tomu překáželo. A tak se vrátil domu a byl velice smutný; byl by tuze rád měl skutečnou princeznu.

Jednou večer rozpoutala se strašlivá bouře; blýskalo se a hřmělo, déšť stékal proudem, bylo to děsné povětří. Tu bylo zaklepáno na bránu, a král šel otevřít. Venku stála princezna. Milý Bože, jak ji déšť a bouře sebraly. Voda jí kapala s vlasu a po šatech, stékala jí do botek a proudila z podpatků, ale ona tvrdila přece, že je skutečnou princeznou.

»Nu, to se brzy dovíme,« pomyslila si stará královna. Ale neřekla ničeho, nýbrž šla do ložnice, vybrala všecky polštáře z postele a položila dolu na dno hrášek. Na to vzala dvacet žíněnek, položila je všecky na hrášek a na ně pak ještě dvacet peřin s kajčím prachem. V té posteli musila princezna spáti.

Ráno se jí ptali, jak spala.

»Ó, prabídně,« odpověděla princezna, »po celou noc jsem ani oka nezamhouřila. Bůh sám jen ví, co bylo v mé posteli! Ležela jsem na něčem tvrdém, že jsem na celém těle hnědá a modrá. Bylo to skutečně hrozné!«

Nyní byli všichni přesvědčeni, že to byla skutečná princezna, protože skrze dvacet žíněnek a dvacet prachových duchen hrášek cítila, neboť tak jemnocitnou mohla býti jen opravdová princezna.

Princ vzal si ji za choť, neboť teď byl jist docela, že má skutečnou princeznu. Hrášek však přišel do musea, kde lze jej ještě viděti, jestli jej nikdo neukradl.

Vidíš, to je skutečná událost.

JE TO DOCELA JISTÉ

»JE TO HROZNE STRAŠNÁ UDÁLOST«
PRAVILA SLEPICE . . .

stín,« pravil stín a k tomu měl své dobré příčiny. Na to odcestoval s učencem do země, kde vládla princezna, a tam také brzy po příjezdu princezny přibyli.

»Slyš, dobrý příteli,« pravil stín k učenci, »teď jsem tak šťastný a mocný, jak jen kdo muže býti. Proto chci něco docela neobyčejného ti prokázati. Budeš stále u mne v zámku bydleti, se mnou v královském povoze jezditi a 100.000 tolarů ročních důchodů bráti, ale za to musíš strpěti, že tě všichni budou jmenovati »stín«. Nesmíš říci, že byl jsi kdy člověkem, a jednou v roce, když budu v záři sluneční seděti na balkoně a lidu se ukáži, musíš lehnouti si k mým nohám, jak se na pravý stín sluší. Musím ti totiž říci, že se princezna vdává. Dnes večer jest svatba.«

»Ne, ne, to je příliš šílené!« pravil učenec, »to nechci udělati a též to neudělám. To byl by podvod celé země a princezny též; vyzradím všecko a řeknu, že já jsem člověk a ty jen stín lidské šaty nosící.«

»To by ti nikdo neuvěřil!« pravil stín. »Pojď, buď rozumný, jinak bych musil na stráž zavolati.«

»Odebéřu se přímo k princezně,« pravil učenec.

»Ne, já půjdu první,« pravil stín, »a ty potáhneš do vězení.«

A tak se skutečně stalo, neboť stráže stín poslouchaly. Věděly, že princezna si chce stín za muže vzíti.

»Ty se chvěješ,« pravila princezna, když stín k ní vstoupil. »Potkalo tě nějaké neštěstí? Nesmíš dnes stonati, neboť chceme dnes sňatek slaviti.«

»Zažil jsem nejhroznější, co člověka potkati může,« odpověděl stín, »pomysli si jen, takový mozek stínu přece mnoho nevydrží — pomysli si, můj stín se zbláznil; on se domnívá, že jest člověkem, a že já — nu jen si to považ — já že jsem jeho stínem.«

»To je hrozné,« pravila princezna, »doufám, že jste jej hned zavřeli?«

»Ovšem, ale já se bojím, že se nikdy neuzdraví.«

»Ubohý stín!« odpověděla princezna, »je věru k politování a stalo by se mu jen velké dobrodiní, kdyby byl z tohoto smutného živobytí vyproštěn. Rozvážím-li to dobře, zdá se mi, že při dnešních poměrech, kde se nižší třídy všady ustavičně jitří a rvou, jest skoro nutné, jej ve vší tichosti odstraniti.«

»To jest ovšem kruté,« pravil stín, »neboť byl mi věrným služebníkem.« A při tom dělal, jakoby vzlykal.

»Ty jsi šlechetná povaha,« pravila dcera královská.

Večer bylo celé město slavnostně osvětleno; děla hřímala bum! a vojáci pozdravovali zbraní. Byla velkolepá svatba. Královská dcera a stín vstoupili na balkon, aby se ukázali lidu a byli hlasným pokřikem »Hurá!« pozdraveni.

Ale učenec nevěděl ničeho již o té slávě, vzali mu život již před tím.

ŠŤASTNÁ RODINA

NEJVĚTŠÍ ZELENÝ LIST U NÁS
MÁ JISTĚ LOPUCHA.

Největší zelený list u nás má jistě lopucha. Držíme-li jej před sebou, může býti docela slušnou zástěrou, a dáme-li si jej na hlavu, prokáže nám v dešti tytéž služby jako deštník; neboť je to list neobyčejně veliký. Neroste nikdy sám, nýbrž kde jeden stojí, jest jich více. Je to velká nádhera, a všecka ta nádhera je pokrmem hlemýžďů. Velcí bílí hlemýždi, z nichž si vznešené panstvo v starých dobách fricassé připravovalo, pochutnávali si na listí lopuchovém výborně a říkali: »Aj, jak to chutné!« neboť považovali listí lopuchové za nejchutnější pokrm a žili z něho ustavičně, a proto pěstovali vznešení lidé hojně lopuchu.

Byl však jeden starý panský dvorec, kde již hlemýžďů nepojídali, neboť byli skoro již na vymření. Ale lopuchy nevymřely, nýbrž rostly a bujely přes všecky stezky a záhony. Nikdo jich již nezmohl. Vznikl časem celý prales lopuch. Tu a tam stála osamělá jabloň nebo slíva, jinak by nikdo nepřišel na myšlénku, že tu kdysi bývala zahrada. Všecko byla samá lopucha — a v té bydleli oba poslední prastaří hlemýžďové.

Jak staří byli, sami nevěděli. Ale na to se mohli ještě docela dobře rozpomenouti, kdy jich bylo ještě mnohem více, že pocházejí od jedné z cizí země přistěhovalé rodiny, a že k vůli nim a jejich příslušenství celičký les byl vysázen. Sice nikdy z něho nevyšli, ale věděli přece, že k světu ještě něco patří, co se »panským dvorem« nazývá. Tam byli vařeni, až zčernali, a pak byli na stříbrnou mísu položeni. Co se pak dále dělo, již nevěděli. Jak jest při tom tomu, kdo jest uvařen a na stříbrnou mísu položen, nedovedli si ani představiti; věděli pouze tolik, že to bylo něco zvlášť vznešeného. Ani chrousti, ani ropuchy a žížaly, jichž se na to ptali, nemohli jim o tom zprávu dáti, neboť nikdo z nich nebyl uvařen a položen na stříbrný talíř.

Staří bílí hlemýždi byli, což dobře věděli, nejvzácnějšími tvory na světě; k vuli nim byl tu les, aby byli uvařeni a na stříbrnou mísu položeni.

Žili nyní velmi samotářsky a šťastně, a ježto sami žádných dítek neměli, vzali za svého jednoho malého obyčejného hlemýždě, kterého jako vlastní dítě vychovávali. Ale maličký — byl to hoch — nechtěl nijak růsti; patřilť k nižší odrudě hlemýžďu. Ale starým, zvlášť matce hlemýždí se zdálo, že přece trochu přibývá, a prosila otce, nemuže-li to svýma očima pozorovati, aby přece jednou skořápku hlemýždí ohmatal. On to učinil a shledal, že má jeho manželka docela pravdu.

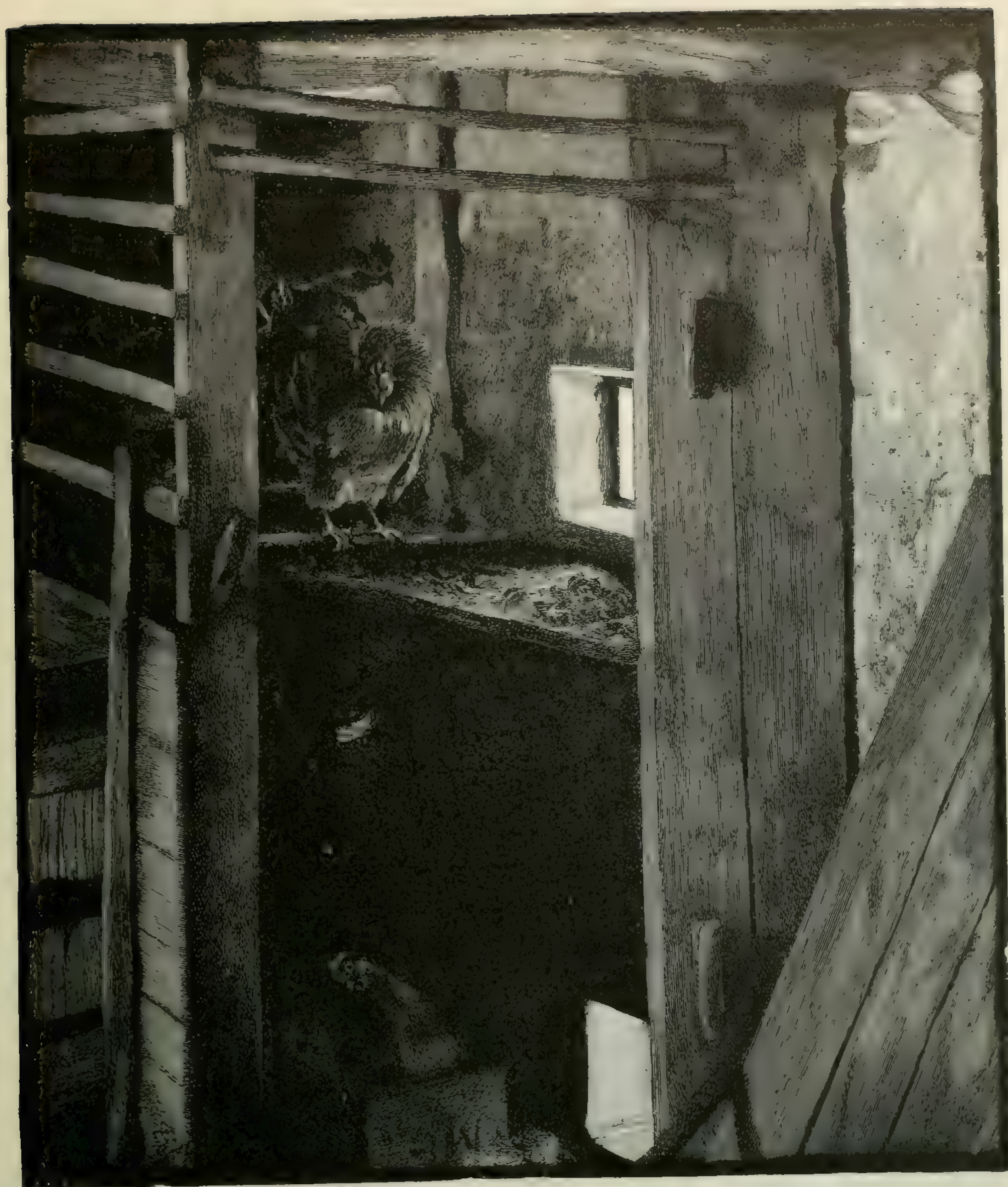
Jednoho dne byl pořádný liják.

»Slyš jen, jak to na lopuchy bubnuje, trum, trum, trum!« pravil starý.

»Ano a jaké kapky!« pravila stará.

»Hleď, zde stéká voda již po jednom stonku! Bude tu notně mokro. Jsem ráda, že nosíme svůj domek a malý že má také svůj. O nás je přece lépe postaráno, než o jiné tvory, lze viděti na tom, že jsme přece pány světa. Od narození máme svůj dům, a les lopuch byl vysázen jen pro nás. Chtěla bych jen vědět, jak daleko se asi táhne a co jest mimo něj?«

»Dál už není ničeho,« pravil otec. »Líp než u nás nemůže již nikde býti a já si také ničeho víc nepřeju.«

Je to hrozně strašná událost!« pravila slepice a pravila to právě na onom konci vesnice, kde se událost ta ani vůbec nepřihodila. »Je to strašná událost z kurníku. Měla jsem strach, spáti dnes sama. Je to dobře, že nás tolik sedí na bidle vedle sebe.« Na to vypravovala, až se druhé slepice hrůzou čepejřily a hřebínek kohoutovi spadl. Je to jisté docela!

Ale my začneme od začátku. Stalo se to v kurníku na druhém konci vesnice. Slunce zapadalo, a slepice šly spat. Mezi nimi byla jedna celá bílá s krátkýma nohama, která pravidelně svá vejce snášela a jako slepice v každém směru počestná byla. Sotva tato vzlétla na tyč, uhladila si zobákem hladce peří a ztratila při tom jedno pírko. »Tam letí!« pravila. »Čím více se oškubu, tím budu krásnější!« Ale to bylo jen tak žertem pověděno. Bylať šaškem mezi slepicemi, ale, jak řečeno, vysoce poctivá. Na to usnula. Kolem byla tma.

Slepice seděla vedle slepice, ale ta, která seděla nejblíž družce, o které jsme vypravovali, nespala. Slyšela a neslyšela, jak to člověk vlastně na světě dělati má, chce-li jen trochu živ býti pohodlně. Ale nejbližší své sousedce musila přece pověditi, co právě slyšela. »Slyšelas's, co zde bylo vysloveno? Nechci jmenovati nikoho, — ale, zde je slepice, která se chce oškubati, aby hezky vypadala. Kdybych byla kohoutem, pohrdala bych jí.«

Zrovna nad slepicí seděla sova se svým mužem a dětmi. Celá rodina měla neobyčejně jemný sluch. Všichni slyšeli každé slůvko, co řekla slepice v sousedství, a tu stočili oči a sova matka se ovála svými křídly. »Ale jen poslyšte! Vždyť jste všichni slyšeli, co se tam povídalo? Slyšela jsem to na vlastní uši, a lze toho věru tuze mnoho uslyšet, než upadnou. Tam dole mezi slepicemi jest jedna, která docela zapomněla tak daleko, jak se na slepici sluší, že sedí tam, vyškubává si peří a nechá kohouta dívat se na sebe.«

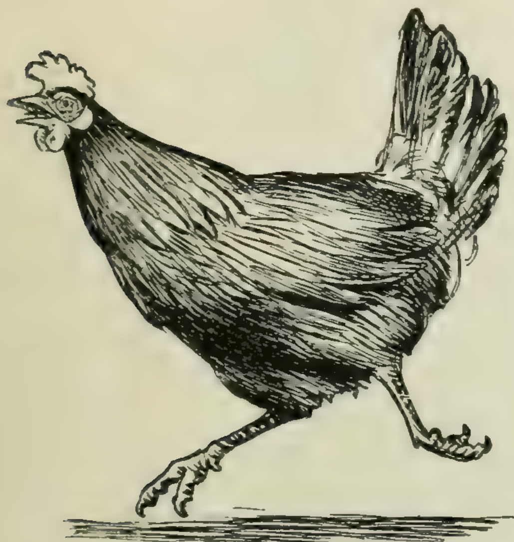
»Prenez garde aux enfants!« pravil otec sovích dětí. »To není pro děti. Povím to sově, která bydlí naproti. Je tak počestná v každém styku.« S tím matka odletěla.

»Hu hu, hu hu!« troubili oba a zrovna přímo k holubům do holubníku. »Slyšeli jste to? Slyšeli jste to? Hu hu! Jedna slepice si k vůli kohoutovi všecko peří vyškubala! Zmrzne, jestli již nezmrzla. Hu hu!«

»Kde pak? kde pak?« vrkali holubi.

»V protějším dvoře, viděla jsem to na vlastní oči. Nesluší se to sice vypravovati, ale je to jisté!« — »Můžete z toho věřiti každé slovo!« pravili holubi a vrkali do holubníku dolů: »Jedna slepice, někteří tvrdí, že dvě oškubaly si všecko peří, aby vypadaly jinak než druhé a tím pozornost kohouta k sobě obrátily. To je smělá hra! Teď se mohou nastudit při tom a dostat zimnici a umřít, a také již obě umřely.«

»Vzhůru! vzhůru!« zakokrhal kohout a vyletěl vzhůru na plot; spánek mu ještě seděl pod víčky, ale on kokrhal přes to: »Umřely tři slepice z lásky ke kohoutovi. Vyškubaly si všecko peří. Je to zlá historie. Nemohu ji zamlčeti. Ať zní dále!«

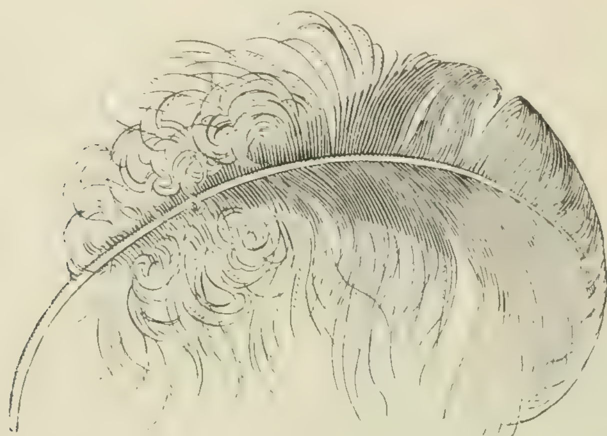
»Ať zní dále!« pískali netopýři, a slepice kdákaly a kohouti kokrhali: »Ať zní dále! Ať zní dále!« A tak šla ta událost dále od kurníku ke kurníku, až se vrátila na místo, odkud vyšla.

»Pět slepic,« znělo teď, »vyškubalo si peří, aby ukázaly, která ze zármutku lásky pro kohouta nejvíce zhubla, a pak se navzájem do krve posekaly a skonaly k hanbě a potupě své rodiny a k velké škodě majitele.«

A slepice, která původně ztratila spadlé pírko, nepoznala již ani vlastní historii. Ježto byla poctivou slepicí, pravila: »Nenávidím těchto slepic, ale bohužel jest jich více toho druhu! To se nesmí zamlčeti

i chci k tomu něčím též přispěti, ať to zví celá země. Toho si ty slepice zasloužily a jich rodiny též.«

A přišlo to do novin a bylo to vytištěno a je to zcela, docela jisté: »Z jednoho pírka může býti docela snadno pět slepic!«

SLABIKÁŘ

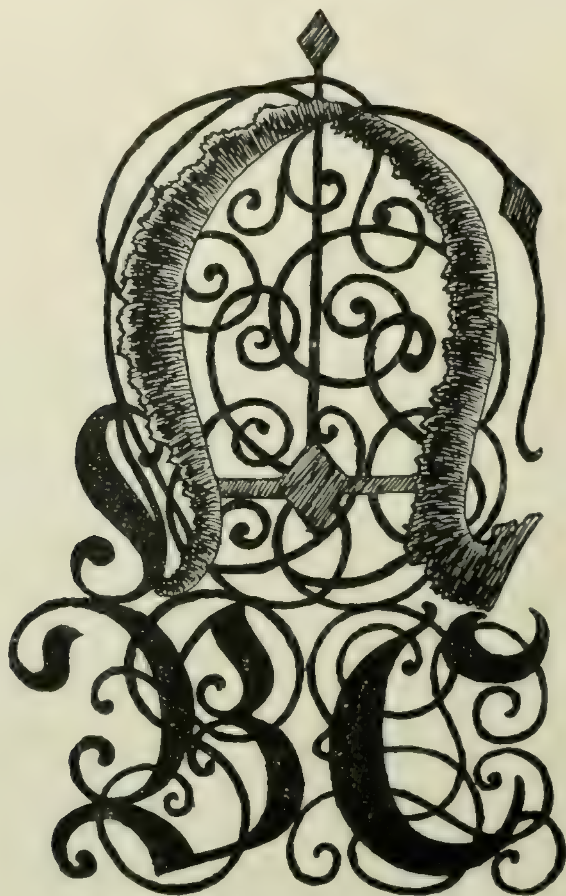
BYL JEDNOU JEDEN MUZ, KTERÝ
SEPSAL NĚKOLIK NOVÝCH VERSU

Byl jednou jeden muž, který sepsal několik nových veršů pro slabikář, vždycky dvě řádky ke každé písmence, zrovna jak to bývalo ve starých slabikářích. Myslil si, že by tu mělo býti něco nového, staré verše byly již tak otřepané a jeho vlastní líbily se mu znamenitě. Nová abeceda byla posud jen napsána a byla vedle staré tištěné ve velké skříni umístěna, kde stálo mnoho učených i zábavných knih. Ale staré abecedě bylo sousedství nové abecedy nepříjemné a proto vyskočila ze své přihrádky a zasadila nové mžikem takovou ránu, že tato ihned na zemi se octla a různé její listy po podlaze se rozptýlily. Stará abeceda ležela první stránkou nahoře a ta je při abecedě nejdůležitější, neboť tam jsou všecka písmena ta velká i ta malá. Ten list obsahuje všecko, čím jiné knihy žijí, abecedu, písmena, která na světě vládnou. Jest v nich strašná moc utajena; záleží jen na tom, na jaké místo na rozkaz se dostanou. Mohou vlívati život i usmrcovati, potěšiti i zarmoutiti. Každé pro sebe jest bez významu, ale sestavené v šik a řadu! — ba když milý Bůh jim své myšlénky podložil, tu větší záře z nich vycházela, než zrak náš snésti může, a my jsme se klonili hluboce a písmena dala nám sílu, že jsme my je nesli.

Tak zde teď ležela a sice vzhůru nohama. Kohout ve velkém A zářil červeným, modrým a zeleným peřím. Chlubil se, neboť věděl, co písmena značí, a že on jest jediný živý tvor mezi nimi. Když stará abeceda na zem upadla, zatloukl kohout křídly, vyletěl a usadil se na roh regálu s knihami, pohladil se zobcem a zakokrhal, až se to rozléhalo. Každá kniha v příhradách, která jinak ve dne v noci, pokud jí nebylo užíváno, stála jako ve spánku, zaslechla tento jek polnice — načež promluvil kohout hlasitě o bezpráví, které se spáchalo na starém ctihodném slabikáři.

»Dnes má všecko být nové!« pravil. »Všecko má valem pokračovati! ,Děti jsou tak moudré, že umějí číst, aniž by znaly písmen. Třeba jim dáti něco nového do rukou!' pravil muž, který napsal nové verše k abecedě, které tam leží po zemi rozházeny. »Znám je, víc než desetkrát musil jsem je vyslechnout, když si je nahlas předčítal. Dělalo mu to nesmírnou radost! Ne, to bych si přece dovolil zastati se svých dobrých, starých a hezkých obrázků, jež k písmenům patří. Pro ty chci bojovati, pro ty chci kokrhati. Teď vám přečtu ty nově sepsané, přečtu je klidně. Odhlasujme pak svorně a vyslovme úsudek, že za nic nestojí.«

A. ABECEDA.

Nejprvnější v světě věda
jesti přec jen abeceda.

B. BULÍK.

Třeba učeně se dívá,
bulík vždycky bulík bývá.

»Jak ty verše pokulhávají,« pravil kohout — »ale budu čísti dále.«

C. COLUMBUS.

Columb mořem dal se v let,
o jeden víc bylo svět.

D. DÁNSKO.

Již v starých knihách hojně čtem:
Bůh ruku drží nad Dánskem.

E. EMIR.

Emira stejně shodí slon
jak žebráka, když dá se v hon.

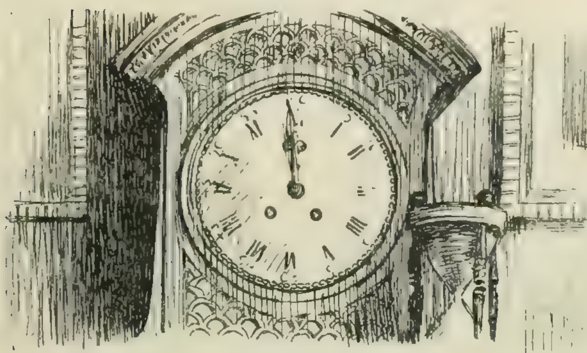

F. FOUKÁ.

Zefyr sluje a přec notně fouká,
lidi kácí a v komínech houká.

G. GROŠE.
Sedlák veze na trh plné koše,
aby zpátky domů přines' groše.

H. HODINY.
Nechť hodiny jdou s rychlostí,
v ráz stojíš v prostřed věčnosti.

»Tohle má být hluboké,« — pravil kohout, »ale já to opravdu neshledávám!«

CH. CHUVA.
Chůva ve svátečních šatů kráse
cizími, hle, dětmi vychloubá se.

I. I.

Tlustouš „věži se kulaté“ diví,
jak I oba na sebe tu civí.

J. J A S.

Luny jas na chvíli maličkou
mráčkem kryje skráň jak čepičkou.

K. KRÁVA.

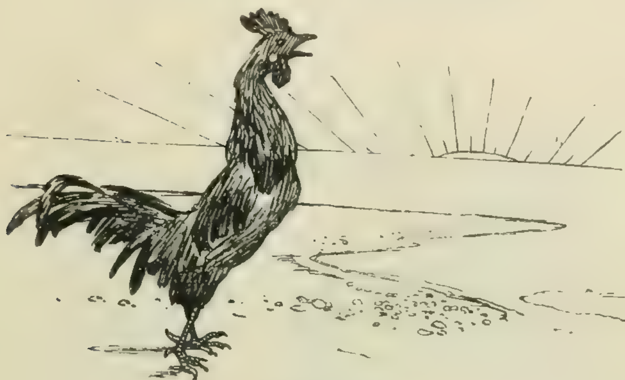
Samici u skotu kravou zveš,
vyčkej, tele, budeš kravou též.

»Jak lze jen před dětmi mluviti o poměrech rodinných?«

L. LEV.

Divý lev se bez lorgnetu dívá,
krotký v divadle své křeslo mívá.

M. MÁJ.

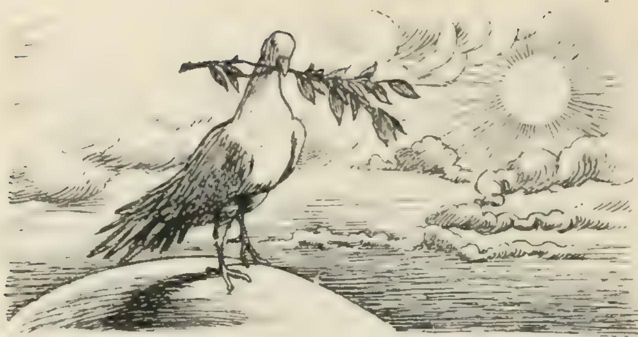
V máji krásněj slunce mraky trhá,
tím však kohout lépe nekokrhá.

»Teď se mi dostane ještě hrubství,« pravil kohout, »ale jsem aspoň v dobré společnosti se sluncem! Dále!«

N. NEGR.

Kdyby chůva stokrát negra myla,
černá jeho pleť nebude bílá.

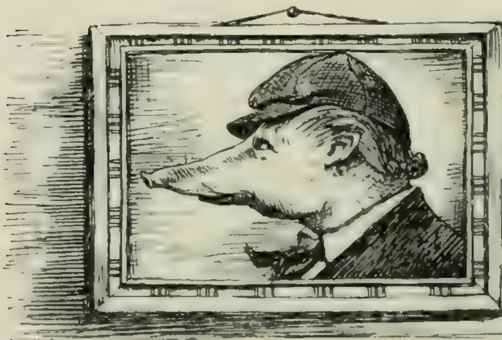
O. OLIVA.

Nejmilejší jesti — tím jsem jist —
v zobci holubice olivový list.

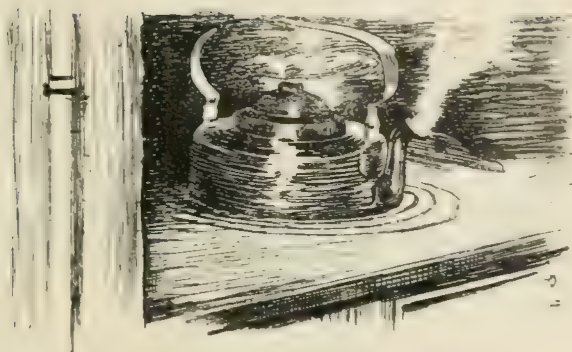
P. PRASE.

Byť si frak i čibuk vzalo prase,
zůstane přec čunětem jen zase.

R. REJSEK.

S ostrým rypáčkem, hle, ušlechtilý rejsek,
dobrý známý je to, kritik hejsek.

S. SAMOVAR.
Klidné domácnosti tichý čár
syčící ti hlásá samovar.

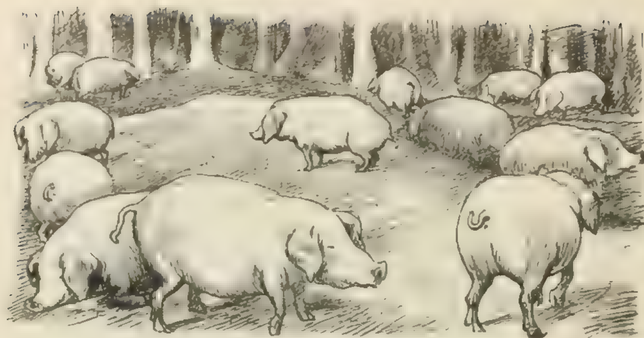

T. TULIPÁN.
Mnohý křikloun když huláká „sláva!"
křičícím se tulipánem stává.

»Jak tomuhle má dítě rozuměti?« pravil kohout. »Ovšem stojí na listě titulním: »Abeceda pro velké i malé,« ale velcí mají cos jiného na práci, než čísti v slabikáři, a malí nemohou tomu rozuměti. Má přece všecko své meze! Ale dále!«

U. ÚSTŘICE.
Na jazyku div se nerozplývá,
žaludku však k zkáze často bývá.

V. VEPŘI.

Proto snad se šíj tvá hrdě nese,
že máš celé stádo vepřů v lese?

»Teď dovolíte, abych zakokrhal!« pravil kohout. »Dlouho čísti unavuje, třeba si oddechnouti.« — Načež zakokrhal, že to znělo jako mosazná trouba a bylo radost tomu naslouchati — totiž kohoutovi. — »Dále!«

X. XANTIPPA.

V manželství jest jeden srázný tes,
Xantippa mu říkal Sokrates.

»Zde nenašel věru nic nového! Musil vzíti Xantippu, dnes by Xantus byl lepší.«

Y. YGDRASIL.

Bohy na větvích Ygdrasil měl,
bozi shasli Ygdrasil, když stlel.

Z. ZAHRADA.

Hřbitov posvátná je boží zahrada,
símě nejvzácnější tam se ukládá.

»Konečně jsme u konce, ale tím není vše odbyto, teď to má být vytištěno a pak se to má čísti. Za takové hudlaření měly by staré úctyhodné rýmy v mé knize býti zaměněny? Co říká tomu slavné shromáždění, učené i neučené, prosté spisy a sborníky? Já domluvil — teď mohou se vysloviti druzí.«

Ale knihy stály a regály stály, a kohout slétl opět ku svému velkému A a pyšně se kolem rozhlížel. »Mluvil jsem dobře, kokrhal jsem dobře, to po mně nový slabikář nedokáže! Pojde zajisté, ba jest již mrtev, neboť nemá žádného kohouta.«

